

LICHAMELIJKE OPVOEDING

KONINKLIJKE VERENIGING VAN LERAREN LICHAMELIJKE OPVOEDING

Topic: Mulier project 'Kwaliteit LO'

Jaargang 93

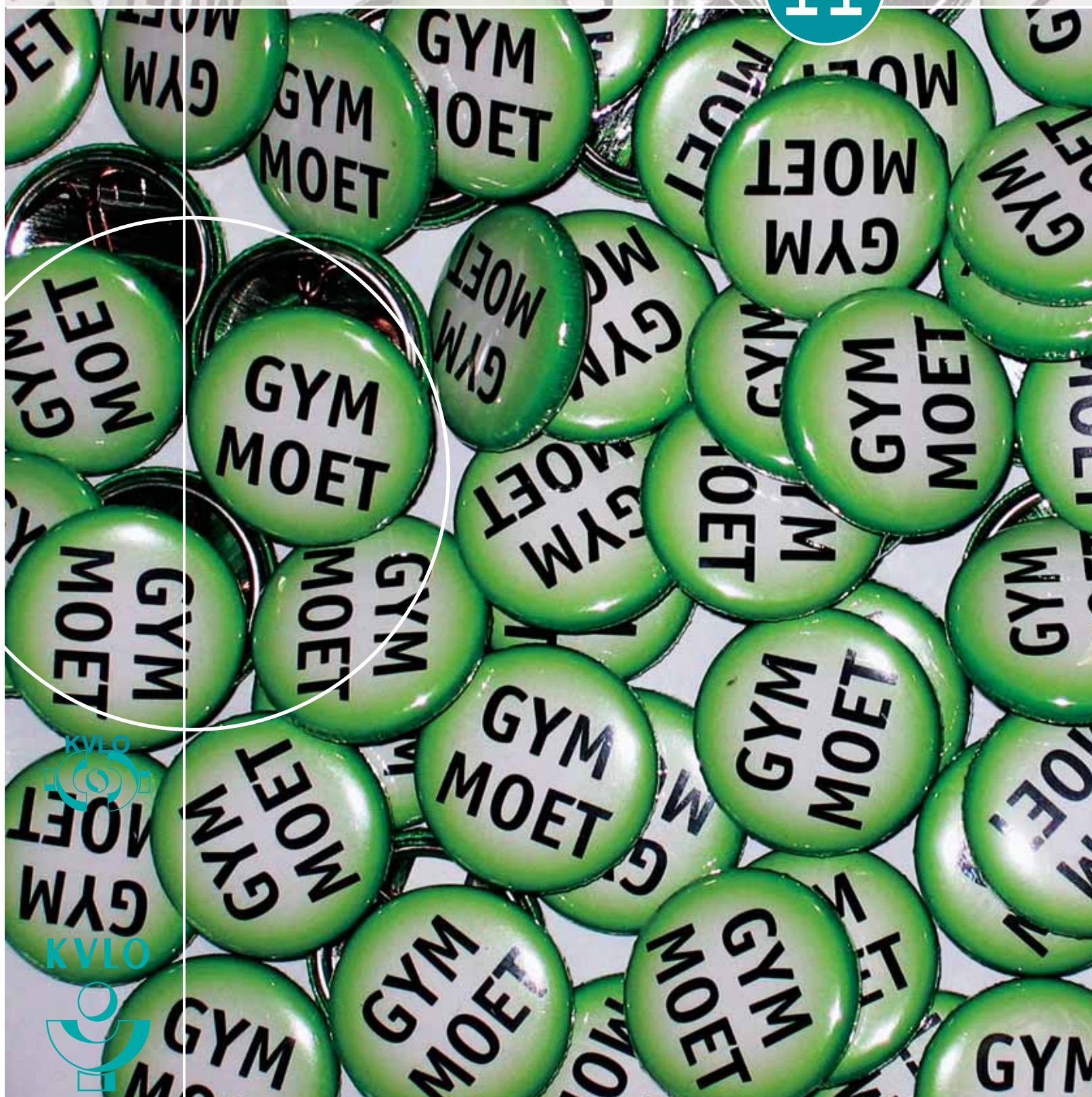
Praktijk: Circus in het onderwijs

30 september 2005

Impressie actiedag GYM MOET

KVLO-Schoolsportprogramma 2006

11

EEN KLIMWAND VOOR IEDEREEN

- Grootste leverancier ter wereld
- Ervaring in de bouw van meer dan 3000 klimwanden
- 3-dimensionale wanden, hout, kunststof, beton.... alles is mogelijk!
- speciaal modulair klimwand-systeem voor scholen
- Klimwanden conform EN 12572
- Klimgrepen conform EN 1176
- Vraag naar onze catalogi en een vrijblijvende offerte.

ENTRE-PRISES NL
Postbus 28 6343 ZG Klimmen

Tel. 043 - 450 6004 info@entre-prises.nl
Fax 043 - 450 6002 www.entre-prises.nl

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

De nieuwste generatie zaalscheidingen

Trenomat Acoustic®

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in **alle** zaal delen door **nieuw** akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

De Graaf en van Stijn B.V.
Postbus 32
2420 AA Nieuwkoop
Tel: (0172) 57 97 20
Fax: (0172) 57 26 70
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

Brezo Kampen schoolkleding.nl

Haatlanderdijk 22, 8263 AR Kampen
Tel. 038 - 333 15 35 / Fax 038 - 333 10 91
E-mail: brezo@hetnet.nl / Website: www.brezo.nl

Duke Travel www.dukettravel.nl			Tel : 0227-549450 Fax : 0227-549465 E-mail : info@dukettravel.nl Adres : Kluiten 1, 1674 NM
STEDENREIZEN	SPORT / ACTIEF	WINTERSPORT	

JEKA
www.jeka.be

*Zomerkampen voor jeugdgroepen •
Openluchtclassen en Laagseizoenreizen •
Culturele Trips • Family Formule*

JEKA VZW - SOCIAAL TOERISME OVER DE GRENZEN HEEN
LIC. A1205
AMBIOREX SQUARE 32 BUS 28, B-BRUSSEL
TEL.: +32.2.230.84.55 - FAX : +32.2.230.42.42 - INFO@JEKA.BE

(advertentie)

INHOUD

TOPIC 'KWALITEIT VAN LICHAAMELIJKE OPVOEDING'

Vanuit het W.J.H. Mulier Instituut in 's-Hertogenbosch wordt sinds enige tijd onderzoek naar de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding uitgevoerd en gecoördineerd. Het initiatief hiervoor is genomen door de vijf ALO's, samen met bijzonder hoogleraar Paul De Knop (Universiteit van Tilburg). De centrale vraagstelling is: hoe staat het momenteel met de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding en hoe kan die kwaliteit verder worden verbeterd?

We informeerden u vorig jaar al enkele malen (zie LO 2004, nr. 1 en 12) over de ontwikkelingen binnen de diverse deelonderzoeken van het project. Hoe hangt de vlag er anderhalf jaar voor de afronding van het project bij?

HET MULIER-PROJECT / Harry Stegeman en Paul De Knop 6

GYMLERAREN OVER HUN VAK / Harry Stegeman, Hilde Bax en Colette Roques 7

NAAR MEER GERICHTHEID OP ACTIEF LEREN BEWEGEN / Edwin Timmers 11

SPORTEDUCATIE IN HET GRONINGER SPORT MODEL / Ben Blikman 14

BEVOEGD, GESCHIKT EN BEKWAAM BLIJVEN! / Bruno Oldeboom 16

'VAKSECTIE ALS SPIN IN HET WEB' / Ger van Mossel 19

HET LEERVERHAAL VAN VIER OPLEIDERS / Kees Faber 28

23

PRAKTIJK

24

CIRCUS IN HET ONDERWIJS

Anne Kuipers

32

IMPRESSIE ACTIEDAG GYM MOET

Het regende in Den Haag op 14 september, maar de sfeer was hartverwarmend. Enkele duizenden mensen waren bijeen om te laten zien dat GYM MOET en dat waarschijnlijk een grote meerderheid van de Nederlandse bevolking daar ook zo ver denkt. Een impressie.

Monica Hols

36

CERTIFICERING SPORT ACTIEVE SCHOOL

Ook dit jaar kan uw school zich weer laten registreren als sportactieve school. Aan welke criteria uw instituut dan moet voldoen is op een rij gezet.

Aernout Dorpmans

44

VERKIEZING SPORTIEFSTE BASISCHOOL 2005

De verkiezing van de sportiefste school van Nederland in het voorgezet onderwijs heeft al twee succesvolle edities achter de rug. Dit jaar komt daar ook de verkiezing van de sportiefste basisschool bij. Lees alles over de wijze waarop uw school kans kan maken op deze titel.

Aernout Dorpmans

RUBRIEKEN Eerste pagina 5 Afdelingen 15 Boeken 27 Laatste pagina 46

EN VERDER Hebbes en de Herfst Jongleerdag / Jeroen Vrijnsen 30 KVLO-schoolsportprogramma 2006 / Oskar Erken 38

Actiedag GYM MOET en kamerdebat / Baukje Zandstra 41 Studiedag Bewegingsonderwijs in het praktijkonderwijs 2005 / Alien Zonnenberg 42

Mijn beweegreden: spelplezier

Iedereen die verantwoordelijk is voor sport- en spelmateriaal heeft uitdaging en spelplezier voor ogen. En wie op dat punt maximaal wil scoren kiest voor Nijha. Want met een doordacht assortiment sport- en spelmateriaal brengen wij zowel docent als sporter in een kansrijke positie. Ongeacht zijn of haar bewegingsniveau. Dat verhoogt de aardigheid. En verbetert de vaardigheid. Ja, als het om spelplezier in sport, gaat zijn wij voortdurend aan de bal. Wat is uw beweegreden om voor Nijha te kiezen? Nijha. Voor sporttoestellen, speeltoestellen en spelmateriaal.

Postbus 3, 7240 AA Lochem,
tel. (0573) 28 85 55, fax (0573) 25 45 54,
info@nijha.nl, www.nijha.nl

KVLO

Dat U veel geld kunt besparen met onze KVLO pakketpolis wist U al

Maar dat U via de pakketpolis ook op vakantie zou kunnen naar Brazilië, dat wist U vast nog niet!

Hoe? Kijk snel op onze vernieuwde website

www.kvlo-verzekeringen.nl

Financieel Advies Centrum verzorgt uw

- Privé verzekeringen
- Ziektekosten
- Hypotheken
- Pensioenen

Bel voor meer informatie: 020-4560088

Financieel Advies Centrum
Postbus 9030
1180 MA Amstelveen
Fax: 020-4412813
E-mail: info@fac.nl

Financieel Advies Centrum viert met U het 5 jarig bestaan van de Pakket Polis

Voor alle klanten die aan het eind van dit jaar een Pakket Polis bij ons hebben lopen betekent dat dat U naast de al heel aantrekkelijke premie kortingen ook nog eens mee dingt naar een volledig verzorgde vakantie reis naar Brazilië!

[http://www.rtl.nl/\(reizen/yorintravel\)/components/reizen/yorintravel/2002/12_december/stad/salvador.xml](http://www.rtl.nl/(reizen/yorintravel)/components/reizen/yorintravel/2002/12_december/stad/salvador.xml)

SALVADOR de Bahia Brazilië

Yorin travel besteedde er al maar liefst 2 keer aandacht aan Bahia het echte Brazilië, niet het op Spanje lijkende noorden (Forta Leza) of het zeer hektische zuiden (Rio – Sao Paolo). Maar de ongerepte schoonheid van Bahia.

Kijk voor meer informatie maar eens op de Yorin site.

- De plek waar het Yorin team verbleef ligt zo'n 40 kilometer boven de grote stad Salvador.
- Wordt door een Nederlander geleid en heeft heel veel mogelijkheden naast zalig niets doen.
- Kijk gerust rond op de website.

In december wordt bij onze cliënten onder de bezitters van een pakket polis deze fantastische reis verloot.!

BEDANKT!!

Het hoofdbestuur van de KVLO wil alle steunbetuigers en actievoerders aan de Demo-dag GYM MOET hartelijk danken voor de inzet rond deze dag. Op een ondubbelzinnige wijze hebben wij laten zien dat er een breed draagvlak is voor een wettelijke verankering van een minimum aan beweegtijd voor alle leerlingen in het voortgezet onderwijs. Goed en voldoende bewegingsonderwijs is een zo groot maatschappelijk belang, dat dit niet overgelaten kan worden aan afzonderlijke scholen.

Elders in dit blad en op de laatste pagina leest u meer over de acties en het vervolg.

EERSTE PAGINA

DOOR GERT VAN DRIEL

Nieuwe sportnota kabinet: 'Tijd voor sport'

Met deze titel van de nieuwe sportnota wil het kabinet tot uitdrukking brengen dat het belang van sport en bewegen meer onder de aandacht van 'burgers en maatschappelijke organisaties' moet worden gebracht. Daarbij streeft het kabinet naar: 'Een sportieve samenleving waarin zowel veel aan sport wordt gedaan als van sport wordt genoten'. Bij de uitwerking van dit streven wordt aangegeven dat het kabinet van mening is dat er werkelijk een verandering in mentaliteit en gedrag nodig is om ook in de toekomst te kunnen blijven spreken van een gezond bewegende en sportende samenleving. Gezien de brede maatschappelijke discussie over bewegingsarmoede en overgewicht op zich geen opzienbarende conclusie. Concrete doelen die vervolgens worden geformuleerd zijn:

- gezond door sport: het nieuwe sportbeleid moet resulteren in meer mensen die omwille van hun gezondheid aan sport en bewegen doen
- meedoen door sport: het kabinet wil dat meer mensen door sport elkaar ontmoeten en bij groepen gaan horen
- sport aan de top: hier wordt het streven van de sportsector om bij de beste tien landen van de wereld te behoren overgenomen.

In de nota wordt sterk de nadruk gelegd op de functie van sport als 'middel' in onze maatschappij. Gezondheid, maatschappelijke binding en integratie staan centraal.

Daarmee wordt geen recht gedaan aan het eigene van bewegen en sport zelf, ook wel de intrinsieke waarde genaamd. In de rolverdeling wordt ook aangegeven dat de rijksoverheid in deze een bescheiden rol kiest. De deelnemers aan sport en de sportorganisaties zijn met elkaar verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de sportsector. Op dit punt is er sprake van een tweeslachtigheid in de nota. Aan de ene kant wordt een ambitieus beeld geschetst van een veel bewegingsvriendelijker klimaat in school, in het werk en in de woonomgeving. Met bijvoorbeeld het volgende streefresultaat:

- in 2010 kan op 90% van alle scholen elke leerling dagelijks sporten binnen en buiten de schooluren
- het aantal jeugdigen dat de beweegnorm haalt stijgt van 35 procent in 2004 tot 40 procent in 2010.

Aan de andere kant onttrekt de overheid zich als verantwoordelijke aan haar rol.

Het klinkt allemaal wel erg makkelijk als je de uitwerking aan anderen overlaat.

Ook aan het bewegen in en om de school wordt door het kabinet groot belang gehecht, zo wordt gesteld: 'Naast het aanbod van sportverenigingen moet er in het onderwijs een ruim en structureel pakket aan lichamelijke opvoeding en sport zijn. Een opwaardering van het sport- en beweegaanbod voor de jeugd in en rondom de school is noodzakelijk. Het vernieuwde aanbod zal gericht zijn op alle leerlingen, inclusief motorisch meer en minder begaafden of leerlingen met een beperking'. Ook het te beperkte aanbod in het middelbaar beroepsonderwijs zal aangepakt moeten worden.

Het geschetste toekomstbeeld en de concretere doelen van het beleid spreken aan en sluiten zeker aan bij de ideeën die ook binnen de KVLO zijn ontwikkeld. Maar de twijfel blijft als het gaat om de inzet van te weinig middelen en de gekozen rol van de overheid.

'Tijd voor sport' is prachtig, maar we weten ook dat dat om meer geld, meer accommodaties en een duidelijke regie vraagt.

COLOFON

LICHAMELIJKE OPVOEDING is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO)

Redactie: Hans Dijkhoff (*eindredacteur*) Jacqueline Tangelder (*redactiemedewerkster*) **Redactieadres:** Harry Stegeman (vz), Hilde Bax, Marianne van Bussel-Schippers, Bert Boetes, Lars Borghouts, Danny van Dijk, Ernst Hart, Maarten Massink, Chris Mooij, Eric Pardon. **Redactieadres:** KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist, e-mail: redactie@kvlo.nl
Abonnement Lichamelijke Opvoeding: Jaarabonnement € 55,- (buitenland € 80,-) Losse nummers € 3,- (excl. verzendkosten) **Handelsadvertenties:** Bureau Van Vliet BV, Passage 13-21, Postbus 20, 2040 AA Zandvoort. fax: 023 5717680 e-mail: zandvoort@bureauvanvliet.com www.bureauvanvliet.com **Verschijningsdata 2005:** 21 jan., 11 feb., 11 maart, 1 april, 29 april, 20 mei, 17 juni, 8 juli, 19 aug., 9 sep., 30 sept., 21 okt., 18 nov., 9 dec. **Druk:** Drukkerij Giethoorn Ten Brink, Postbus 41, 7940 AA Meppel. Tel.: 0522 855111.
Vormgeving: FIZZ new media solutions, Stationsweg 44a, 7941 HC Meppel. Tel.: 0522 246162. **DTP:** Jan Ottens, Drukkerij Giethoorn Ten Brink. Aanbieding en plaatsing van teksten en foto's houdt tevens mogelijk gebruik op de KVLO-website in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Niet alle artikelen behoeven de (volledige) instemming van de redactie te hebben. Mededelingen vanwege de vereniging en artikelen, die het beleid van de vereniging raken, zijn voor verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur. **Dagelijks bestuur KVLO:** G. van Driel, voorzitter mw. drs. B. Zandstra, secretaris mw. M. G. van Bussel-Schippers, penningmeester e-mail: bestuur@kvlo.nl **De afdeling rechtspositie is dagelijks bereikbaar van 12.30 tot 16.30 uur** Bezoekadres: Zinzendorlaan 9. e-mail: irp@kvlo.nl **Ledenadministratie:** abonnementen en personeelsadvertenties: KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist. fax: 030 6912810 e-mail: ledenadm@kvlo.nl site: www.kvlo.nl Opzeggingen dienen aangetekend te geschieden vóór 1 december van het lopende jaar (kandidaatleden vóór 1 augustus). De opzeggingen worden door de KVLO bevestigd. **Contributie KVLO:** zie de website of neem contact op met onze ledenadministratie **Secretariaat Thomas Groepering:** Drs F. Huijboom, P. Potterstraat 26, 5143 GX Waalwijk, tel.: 0416 333022, e-mail: fred.huijboom@wxs.nl **ISSN-nummer: 0024-2810**
Telefoon: ledenadministratie 030 693 7676, algemeen 030 692 0847, Afdeling individuele rechtspositie 030 6937678

MULIERPROJECT 'KWALITEIT LO'

DE STAND VAN ZAKEN

HET MULIER-PROJECT 'KWALITEIT VAN LICHAMELIJKE OPVOEDING'

Drie jaar terug is onder auspiciën van het Mulier Instituut een onderzoek naar de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding van start gegaan. Hoe staat het met de kwaliteit en hoe kan die verder worden verbeterd, dat is in essentie de te beantwoorden vraag. De onderzoekers praten u in dit nummer kort bij over de ontwikkelingen binnen hun deelprojecten sinds het verschijnen van het vorige topic 'Kwaliteit' (LO 2004, nr. 12). Het volgende ter inleiding. Door: Harry Stegeman en Paul De Knop

Het project wordt uitgevoerd door Harry Stegeman (Mulier Instituut, 's-Hertogenbosch, tevens projectcoördinator), Hilde Bax (ALO, Amsterdam), Ben Blikman, Kees Faber en Edwin Timmers (allen Instituut voor Sportstudies van de Hanzehogeschool, Groningen), Ger van Mossel (Halo, Den Haag), Bruno Oldeboom (Calo, Zwolle) en Marijke Slotboom (Fontys Sporthogeschool, Tilburg). Vanuit het Mulier Instituut wordt onderzoekstechnische ondersteuning geboden. Bijzonder hoogleraar 'LO en Sport' Paul De Knop (Universiteit van Tilburg) is projectverantwoordelijk.

ONDERZOEKSVRAGEN

Het project 'Kwaliteit van lichamelijke opvoeding' maakt deel uit van het bredere, door het ministerie van VWS mogelijk gemaakte programma 'Kwaliteiten van sport'. De leidende onderzoeksvragen zijn: (1) wat zijn in de ogen van leerlingen, leraren en andere vakdeskundigen en het 'maatschappelijk middenveld' gewenste en de gerealiseerde effecten van de lichamelijke opvoeding en (2) wat zijn belangrijke kenmerken van en voorwaarden voor kwaliteitsvolle lichamelijke opvoeding en in hoeverre sluit de huidige onderwijspraktijk hierbij aan?

In een aantal deelonderzoeken en met gebruikmaking van een diversiteit van onderzoeksmethoden (literatuuronderzoek, schriftelijke enquêtes, interviews, observatie) wordt naar antwoorden gezocht.

STAND VAN ZAKEN

Het project is halverwege 2005 gestart en loopt tot 1 januari 2007.

Wat is de stand van zaken halverwege het voorlaatste projectjaar?

De beschikbare ruimte laat niet toe dat we van alle afgeronde, lopende en voorgenomen onderzoeksactiviteiten verslag doen. Een selectie daarom.

U vindt om te beginnen de eerste resultaten van een enquête onder leraren lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs (zie de bijdrage van Harry Stegeman, Hilde Bax en Colette Roques). Ze bieden een globaal beeld van aspecten van de werksituatie van de gymleraren, van het functioneren van de vaksecties, van de staat van de accommodatie waarover deze kunnen beschikken, van de doelstellingen die de leraren nastreven en de activiteiten die ze aanbieden,

en ten slotte van wat ze in hun lessen denken te realiseren.

Edwin Timmers doet verslag van een uitgebreid evaluatieonderzoek in het Noorden van het land. De kernvraag: hoe wordt het bewegingsonderwijs daar gegeven en wat nemen de leerlingen ervan mee?

In een aantal gemeenten in de provincie Groningen doen de basisschoolleerlingen (bijna) dagelijks aan sport en bewegen: ze hebben elke week twee reguliere bewegingsonderwijslessen en twee lessen 'sporteducatie', daarnaast is er een woensdagmiddag-aanbod. Ben Blikman deed onder meer onderzoek naar de ervaringen van de kinderen, de ouders, de leerkrachten en de sportconsulenten en rapporteert daarover.

De kwaliteit van het onderwijs staat of valt met de deskundigheid van de man of vrouw voor de klas. Bruno Oldeboom is geïnteresseerd in het antwoord op de vraag wat de eenmaal bevoegde en geschikt geachte leerkracht eraan doet om bekwaam te blijven; hij doet verslag van een onderzoek onder deelnemers aan een studiedag.

De onderwijskwaliteit wordt meer dan in het verleden mede bepaald door de wijze waarop de vaksectie functioneert. Ger van Mossel informeert over zijn onderzoek naar de relatie tussen kenmerken van de vaksectie LO en de kwaliteit van het vak. Dat uiteindelijk met het oog op het ontwikkelen van procedures voor vakspecifieke kwaliteitszorg.

De lerarenopleiding ten slotte oefent langs meerdere kanalen invloed uit op de kwaliteit van het vak. Kees Faber doet een verkennende studie naar hoe opleiders hun deskundigheid onderhouden en verbeteren: hoe worden zij lerende en zelfsturende professionals?

Het antwoord op die vraag is niet alleen voor opleiders interessant.

MULIERPROJECT 'KWALITEIT LO'

EERSTE RESULTATEN VAN EEN ENQUÊTE

GYMLERAREN OVER HUN VAK

Geeft u les in het voortgezet onderwijs? Dan is er een flinke kans dat er een paar maanden geleden een vragenlijst van het Mulier Instituut bij u op de deurmat viel. Met onder meer vragen over de werksituatie op uw school en over wat u denkt dat de leerlingen bij u op school leren. De antwoorden die u gaf, worden momenteel verwerkt. Maar we kunnen wel alvast een paar resultaten melden.

Door: Harry Stegeman, Hilde Bax en Colette Roques

Doel van het onderzoek onder leraren in het voortgezet onderwijs is een beeld te krijgen van hun werksituatie, hun wijze van werken en hun opvattingen over wat de leerlingen in de gymlessen (zouden moeten) leren. De daartoe ontwikkelde vragenlijst bevatte, naast een aantal persoonlijke vragen, vooral vragen over de organisatie van de gymlessen en het verdere sportaanbod op school, over de accommodatie, over de vaksectie, over wat leraren LO en anderen van het vak vinden, over het belang dat zij aan huidige programmadoelen en -onderdelen hechten en over wat zij in hun lessen menen te realiseren.

De vragenlijst is in mei 2005 aan drieduizend volgens de administratie van de KVLLO in voortgezet onderwijs werkzame leraren lichamelijke opvoeding voorgelegd. Er was een respons van ruim veertig procent; de resultaten mogen dus niet zonder meer worden gegeneraliseerd. We kunnen u hieronder - puur beschrijvend - slechts wat eerste resultaten bieden. Een uitgebreidere rapportage volgt in een later stadium.

DE LERAAR LO

Bijna tweederde van de leerkrachten is van het mannelijk geslacht. Een kleine vijf procent heeft geen ALO-achtergrond, maar is (doorgaans) in het bezit van de akte J. Ongeveer een kwart staat al minimaal dertig jaar voor de klas, een even groot aantal nog geen tien jaar. Bijna de helft geeft meer dan twintig lessen in de week, zo'n tien procent minder dan tien.

De leraar lichamelijke opvoeding staat vanzelfsprekend niet alleen maar voor de klas, hij heeft ook andere functies en taken. Zeer velen zijn bijvoorbeeld klassenmentor of hebben specifieke taken binnen de sectie (m.n. die van vaksectievoorzitter, vaksectiesecretaris of budgethouder) en in de sfeer van de leerlingbegeleiding of de counseling van startende collega's. Bijna acht procent is vertrouwenspersoon, een even grote groep is decaan, zeven procent is coördinator van een klassenlaag, ruim vijf procent is teamleider en een kleine vier procent maakt deel uit van de schoolleiding.

Deskundig blijven

Veel nadrukkelijker dan vroeger geldt, dat je het zonder 'bij leren' in je beroep niet meer redt. Hoe houden leraren LO hun deskundigheid op peil? Bijna veertig procent benut de formeel in de normjaartaak

voor bijscholing en leertrajecten aangewezen tijd ook daadwerkelijk voor het bijhouden van zijn of haar deskundigheid, de rest doet dat óf gedeeltelijk óf niet.

Tabel 1 geeft een indruk van wat leraren 'belangrijk' achten voor het op peil houden van hun deskundigheid (vierpuntsschaal: onbelangrijk, tamelijk onbelangrijk, tamelijk belangrijk, belangrijk). *Learning on the job* (inclusief stimulansen vanuit de leerlingen en de stagiairs) scoort hoog. Het volgen van nascholingscursussen, het bijwonen van vakbijeenkomsten en 'zelfstudie' dragen behoorlijk bij.

Vormen van deskundigheidsbevordering

Gesprekken met vakcollega's	59,4
De ervaringen die ik in mijn lessen op school opdoe	57,8
Het volgen van nascholingscursussen	44,2
Stimulansen vanuit de leerlingen	42,9
Het lezen van vaktijdschriften	40,4
Het bijhouden van vakliteratuur	38,2
Het bijwonen van vakbijeenkomsten (studiedagen, conferenties e.d.)	35,6
Het werken met stagiairs	24,1
Mijn sportieve activiteiten buiten school ...	18,4
Het zoeken van informatie op internet	16,2
Het bijwonen van algemene bijeenkomsten (studiedagen, conferenties e.d.)	15,2
Begeleiding door de school (b.v. nieuwe-docentenbijeenkomsten, portfoliotrajecten)	14,0

Tabel 1: Van belang geachte vormen van deskundigheidsbevordering (percentages; meerdere antwoorden mogelijk)

Kwaliteitsverminderende factoren

Je kunt nog zo deskundig zijn, je hebt de kwaliteit van je werk niet geheel zelf in de hand. Wat is in de ogen van de leraren in negatieve zin van invloed op de kwaliteit van hun lessen? Tabel 2 geeft daarvan een indruk (vierpuntsschaal: niet, enigszins, sterk, zeer sterk). Een kwart van de leraren vindt dat de grootte van de klassen het bieden van kwaliteit sterk tot zeer sterk in de weg staat. De motivatie en het gedrag van (sommige) leerlingen en de staat van de accommodatie vormen voor velen ook een beperkende factor.

Factoren	(zeer) sterk	enigszins
Grootte van de klas	25,7	44,9
Ongedisciplineerd gedrag van de leerlingen	20,8	55,3
De staat (of de afmetingen) van de accommodatie	19,6	33,2
Onvoldoende motivatie van de leerlingen	18,6	56,5
Onvoldoende waardering van de schoolleiding voor LO	8,6	25,3
Onvoldoende bekwaamheid van de leerlingen	8,3	44,8
Onvoldoende eigen bekwaamheid op bepaalde terreinen	3,8	51,2
Onvoldoende waardering van collega's voor LO	3,1	17,3

Tabel 2: Factoren die in negatieve zin van invloed op de kwaliteit van de lessen (percentages, meerdere antwoorden mogelijk)

Plezier in het werk?

Desalniettemin heeft de doorsnee leraar LO volop bevrediging in zijn werk. Het blijkt dat bijna zestig procent zijn of haar werk met voldoening doet, veertig procent doet dat 'meestal wel', iets meer dan één procent 'vaak niet'. Tabel 3 laat zien wat de oorzaken zijn van het (soms) met wat minder genoegen voor de klas staan. (De leraren die op de vraag of ze met voldoening werken 'ja' antwoordden, lieten overigens weten dezelfde 'klachten' te hebben; de percentages liggen daar wat lager.) Het betreft met name weer het gedrag en de motivatie van de leerlingen. Voorts wordt de fysieke belasting (vermoeidheid, storend geluidsniveau) nogal eens genoemd.

Oorzaken	
Het gedrag van de leerlingen laat te wensen over	68,5
De leerlingen zijn onvoldoende gemotiveerd	52,0
Vermoeidheid	40,4
De accommodatie laat te wensen over	30,5
Ik ervaar het geluidsniveau als storend	26,2
Ik krijg onvoldoende medewerking van de schoolleiding	23,5
De verstandhouding met (een of meer van mijn) vakcollega's laat te wensen over	12,0
Iets anders	13,2

Tabel 3: Oorzaken van het met (soms) met minder voldoening werken (in percentages; meerdere antwoorden mogelijk)

Denken we dat anderen ons vak belangrijk vinden?

Een bijzonder resultaat ter afsluiting van deze paragraaf. We zagen zojuist dat de schoolleiding in de ogen van nogal wat leraren LO niet altijd even goed meewerkt. Zo rond een kwart van de leraren denkt dat die schoolleiders, maar ook de collega's op school en de sportverenigingen in de regio ons vak (tamelijk) onbelangrijk vinden. En maar liefst driekwart denkt dat van het ministerie van Onderwijs!

DE VAKSECTIE

De gemiddelde vaksectie telt bijna zeven personen. De overgrote meerderheid (85%) van de leraren is het 'grotendeels eens' met de

stelling dat er eenheid van opvatting is binnen de vaksectie en dat er volgens een gezamenlijk vastgelegd vakwerkplan wordt gewerkt. Maar ruim een kwart vindt toch ook dat iedereen zijn eigen gang gaat. Driekwart vindt de vaksectie in het algemeen vernieuwingsgezind.

Waarover overlegt de vaksectie?

Tabel 4 laat zien waarover er in welke frequentie binnen de vaksectie wordt overlegd (vierpuntsschaal: nooit, soms, vaak, heel vaak). De taakverdeling binnen de sectie staat begrijpelijkerwijs frequent op de agenda. Hetzelfde geldt voor de inhoud en de organisatie van het onderwijs. 'Problemen met leerlingen' is ook betrekkelijk vaak gesprekstema. Een op de vijf leraren zegt niettemin nooit te overleggen over wat te doen met leerlingen die niet mee kunnen komen. Naast de genoemde thema's zijn verder nog accommodatie, materiaal, buitenlesactiviteiten en het vakwerkplan met enige regelmaat onderwerp van gesprek.

Onderwerp van overleg	nooit	(heel) vaak
Taakverdeling binnen de sectie	2,3	58,4
De inhoud van het onderwijs	3,6	54,6
Organisatie van het onderwijs	5,2	51,1
Plan van toetsing en afsluiting (PTA)	4,7	49,0
Beoordelen/cijfers geven	5,1	44,1
Problemen met leerlingen	5,9	43,9
Beheer en budgettering van materiaal en accommodatie	3,2	42,2
Vakopvatting	5,5	35,6
Onderwijsmethoden	7,5	30,8
Contacten met sportorganisaties en/of gemeentelijke instanties	7,3	30,2
Het volgen van bij- en nascholingsactiviteiten	5,5	27,6
Het vaststellen van vorderingen van leerlingen	15,1	27,0
Activiteiten voor leerlingen die niet mee kunnen komen	18,8	16,4
Samenwerking met andere vakken	24,8	7,0

Tabel 4: Onderwerpen waarover de vaksectie overlegt (percentages, meerdere antwoorden mogelijk)

DE LEERLINGEN

Een derde van de leraren heeft klassen van gemiddeld 20 tot 25 leerlingen, bij 55% varieert de groepsgrootte van 25 tot 30. Tweederde is tevreden met de huidige klassengrootte.

Veruit de meeste leraren (84%) geven hun lessen aan jongens en meisjes samen, 14% doet dat gedeeltelijk.

Bijna zeven procent zegt dat niet alle klassen ten minste het aantal uren LO krijgen dat de minimumlessentabel voorschrijft.

Er doen zich volgens de leraren aanmerkelijke verschillen voor tussen de motivatie en de discipline van onderbouw- en de bovenbouwleerlingen. In de bovenbouw constateren zij grote verschillen tussen de vmbo-leerlingen en die van het havo en (vooral) het vwo: de leerlingen in de hoogste klassen van het vmbo zijn duidelijk minder gemotiveerd en gedisciplineerd (zie tabel 5; driepuntsschaal: niet zo, redelijk, zeer).

De leerlingen zijn in de lessen LO in het algemeen:	niet zo gemotiveerd	zeer gemotiveerd
in de onderbouw	0,7	69,3
in de bovenbouw van het vmbo	21,9	7,1
in de bovenbouw van het havo	7,1	16,1
in de bovenbouw van het vwo	1,8	36,4
De leerlingen zijn in de lessen LO in het algemeen:	niet zo gedisciplineerd	zeer gedisciplineerd
in de onderbouw	7,7	22,7
in de bovenbouw van het vmbo	32,3	3,4
in de bovenbouw van het havo	7,2	13,3
in de bovenbouw van het vwo	1,8	37,1

Tabel 5: Motivatie en discipline van de leerlingen (percentages)

DE ACCOMMODATIE

De overgrote meerderheid van de leraren (88%) maakt gebruik van een eigen binnenaccommodatie; 47% huurt die (tevens). Ruim de helft (56,5%) is over het algemeen tevreden over de binnenaccommodatie. Tabel 6 geeft een beeld van de klachten van degenen die dat niet zijn. Het hoogst op de lijst: verouderde en vaak vuile zalen.

Klachten	
Verouderd	17,5
Vaak vuil	16,0
Kleedkamers niet oké	12,0
Te klein	11,4
Geluidsoverlast	10,3
Niet goed uitgerust	9,5
Geen/ontoereikende docentenruimte	8,7
Geen douchegelegenheid	5,1
Te ver weg	4,5
Iets anders (onder meer slechte akoestiek, douches/toiletten niet oké, te weinig accommodatie, berging niet oké, slechte ventilatie)	5,1

Tabel 6: Oorzaken van ontevredenheid over de binnenaccommodatie (percentages)

40,1% van de leraren kan over eigen buitenaccommodatie beschikken, 64,9% huurt (tevens). Bijna een derde (31,8%) is niet tevreden met de buitenaccommodatie; in tabel 7 ziet u waar het volgens hen aan schort. Het blijkt dat de sportvelden dikwijls niet echt naast de deur liggen en dat de 'randvoorwaarden' ook niet altijd even optimaal zijn (docentenruimte, uitrusting, kleedkamers).

Klachten	
Te ver weg	14,4
Geen/ontoereikende docentenruimte	13,1
Niet goed uitgerust	11,8
Kleedkamers niet oké	11,1
Te klein	11,1
Vaak vuil	6,7

Klachten	
Geen douchegelegenheid	6,6
Verouderd	4,0
Geluidsoverlast	3,0
Iets anders (vooral geen of te weinig buitenaccommodatie, onderhoud niet oké, materiaalruimte niet oké, accommodatie te kort beschikbaar)	17,4

Tabel 7: Oorzaken van ontevredenheid over de buitenaccommodatie (percentages)

DE DOELSTELLINGEN

We hebben de leraren een aantal algemene LO-doelstellingen voorgelegd, met het verzoek aan te geven hoe belangrijk zij deze vinden en in hoeverre zij denken dat zij deze in hun lessen realiseren. U vindt de antwoorden in tabel 8 (vijfpuntsschalen, resp. overbodig, onbelangrijk, niet belangrijk, zeer belangrijk en niet geleerd, een klein beetje geleerd, redelijk goed geleerd, heel goed geleerd, weet niet). Bovenaan aan de belangrijkheidsranglijst: ervaren dat bewegen plezierig is, met anderen leren samenwerken, positief staan tegenover bewegen en met een grote verscheidenheid aan sporten kennismaken. Onderaan (maar nog altijd door tenminste driekwart als belangrijk of zeer belangrijk beoordeeld): de fysieke conditie ontwikkelen, de algemene gezondheid bevorderen en afwisseling bieden tegen het stilzitten.

Op de vraag of er nog andere doelstellingen zijn die hierboven niet zijn genoemd en waarvan zij het wel belangrijk vinden dat ze in de lessen lichamelijke opvoeding worden gerealiseerd, noemden 63 respondenten: het leren omgaan met en respecteren van mogelijkheden en beperkingen van anderen.

Wordt datgene wat belangrijk wordt geacht ook gerealiseerd?

Volgens de leraren wel. Meer dan 90% denkt dat zij de doelen 'ervaren dat bewegen plezierig is', 'kennismaken met een grote verscheidenheid aan sporten' en 'met anderen leren samenwerken' redelijk goed tot heel goed realiseren; ruim 80% denkt dat ook voor 'positief leren staan tegenover regelmatig bewegen'.

Meer dan 40% van de leraren zegt dat 'het ontwikkelen van de fysieke conditie', 'het bevorderen van de algemene gezondheid' en 'het aanzetten tot (levenslang) sporten en bewegen buiten school' doelstellingen zijn die zij in hun lessen niet of maar een klein beetje (kunnen) realiseren.

Algemene doelstellingen	(zeer) belangrijk	redelijk goed/heel goed gerealiseerd
<i>In de lessen lichamelijke opvoeding...</i>		
Ervaren de leerlingen dat bewegen, spelen en sporten plezierig is	98,8	95,8
Leren de leerlingen met andere leerlingen samen te werken	98,6	90,7
Leren de leerlingen positief te staan tegenover regelmatig bewegen	97,5	82,2

Algemene doelstellingen	(zeer) belangrijk	redelijk goed/heel goed gerealiseerd
Maken de leerlingen kennis met een grote verscheidenheid aan sporten	97,3	93,3
Leren de leerlingen omgaan met zaken als spanning, verlies en winst	95,1	83,9
Leren de leerlingen bewegingsvaardigheden om beter te kunnen deelnemen aan bewegingssituaties	94,7	87,0
Leren de leerlingen hun eigen mogelijkheden en beperkingen kennen en aanvaarden	94,6	83,4
Leren de leerlingen inzet (doorzettingsvermogen) tonen	94,1	76,4
Worden de leerlingen aangezet tot (levenslang) sporten en bewegen buiten school	93,8	59,7
Leren de leerlingen hun grenzen te verleggen	89,7	75,3
Krijgen de leerlingen de mogelijkheid om zich te ontspannen	87,9	87,4
Wordt de leerlingen afwisseling geboden voor het stilzitten bij de andere lessen	85,0	88,1
Wordt de algemene gezondheid bevorderd	81,0	59,6
Wordt de fysieke conditie (uithouding, kracht, lenigheid, enz.) ontwikkeld	74,6	54,0

Tabel 8: Algemene doelstellingen: hoe belangrijk en in hoeverre gerealiseerd? (percentages)

DE ACTIVITEITEN

We stelden dezelfde vraag (als die over de doelstellingen) over de activiteiten die in de lessen LO zouden kunnen worden aangeboden. De aan de leraren voorgelegde lijst van (30) activiteiten is afgeleid van de voor lichamelijke opvoeding geformuleerde kerndoelen en eindtermen. In tabel 9 (vijfpuntsschalen zoals hierboven) vindt u de activiteiten die door meer dan 95% als (zeer) belangrijk worden beoordeeld én de activiteiten waarvan meer dan 40% aangeeft dat hij ze niet of een klein beetje in zijn lessen heeft gerealiseerd.

Over het algemeen geldt ook hier dat men oordeelt dat datgene wat belangrijk wordt geacht redelijk tot heel goed wordt gerealiseerd – en vice versa. Oordeelt u verder zelf.

Activiteiten	(zeer) belangrijk	niet/een klein beetje geleerd
Deelnemen aan een doelspel (bijv. voetbal, basketbal)	99,2	1,7
Veiligheidsvoorschriften, afspraken en regels naleven	97,5	11,7
In teamverband samenwerken	96,2	12,3
Deelnemen aan een terugslagspel (b.v. badminton, tafeltennis, volleybal)	95,9	7,8

Activiteiten	(zeer) belangrijk	niet/een klein beetje geleerd
Deelnemen aan een slag- en loopspel (b.v. softbal, tikspelen)	95,5	5,3
Zelfstandig werken in kleine groepen	94,5	16,1
Verschillende vormen van springen uitvoeren	91,9	8,3
Toepassen van hygiënische regels voor en na het sporten (b.v. douchen na het sporten)	68,3	80,9
Een mening vormen over actuele thema's in de sport (b.v. doping, voetbalvaldisme)	44,5	78,3
Bewegingen analyseren aan de hand van enkele eenvoudige criteria (b.v. belangrijke punten van een beweging zien)	57,0	66,5
Een eenvoudige danscombinatie ontwerpen (b.v. een combinatie van 2 x 8 tellen)	46,9	61,9
Deelnemen aan een bewegingsactiviteit op muziek (b.v. jazzdansen, aerobics)	66,1	50,4
Verschillende taken uitvoeren in spelsituaties (b.v. scheidsrechter, coach)	78,9	42,5

Tabel 9: Activiteiten: hoe belangrijk en in hoeverre gerealiseerd? (percentages)

MEER

Tot zover een paar eerste resultaten. U krijgt er te zijner tijd meer. We bieden dan tevens wat nadere analyses (uitsplitsingen bijvoorbeeld naar geslacht, leeftijd, opleiding, schooltype en mate van betrokkenheid bij naschoolse sport) alsook een discussie en conclusies. We hebben niet alleen de leraren bevraagd, maar tevens de leerlingen. Ook hun antwoorden worden op dit moment verwerkt. Het is interessant de oordelen van beide groepen naast elkaar te leggen. Om maar eens wat te noemen: bevestigen de leerlingen het beeld dat leraren hebben van wat er in de lessen is gerealiseerd? We zijn zeer benieuwd.

CORRESPONDENTIE: h.stegeman@mulierinstituut.nl

MULIERPROJECT 'KWALITEIT LO'

OVER TWEE DEELPROJECTEN IN GRONINGEN

NAAR MEER GERICHTHEID OP ACTIEF LEREN BEWEGEN

In september 2004 is aan het Instituut voor Sportstudies (HIS) van de Hanzehogeschool Groningen het EVA-LO-project van start gegaan. Een evaluatieonderzoek naar hoe het bewegingsonderwijs in vooral het Noorden van het land wordt gegeven en wat leerlingen feitelijk in lessen bewegingsonderwijs leren. In aansluiting hierop is onlangs is een start gemaakt het project 'Teaching Games for Active Learning'.

Door: Edwin Timmers

In het EVALO-project wordt ernaar gestreefd om uiteindelijk het onderwijs van tachtig vakdocenten en het leren van leerlingen in even zoveel klassen op zestig verschillende scholen in vooral het Noorden van het land te beschrijven en te beoordelen.

Door gesprekken met de coach worden beelden verkregen hoe het onderwijs eruit ziet en hoe het op een school(locatie) of scholengemeenschap functioneert. Voor een deel is dat bekeken vanuit de waarneming van de coach en voor een deel vanuit die van (vierdejaars) student-onderzoekers. Dit inclusief hun constatering op basis van schriftelijke/digitale producten zoals (werk)plannen, leermiddelen of programma's van toetsen en afsluiting. Op scholen met vaksecties worden ook daarvan beelden geschetst. Interviews en/of enquêtes met leerlingen en observaties van docentgedrag en leerresultaten/ervaringen van leerlingen completeren het beeld. Het onderzoek richt zich vooral op het voortgezet onderwijs. Een beperkt aantal scholen in het basisonderwijs, speciaal onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs is daarmee vergeleken en beoordeeld op: hoe anders verloopt daar het onderwijs én wat leren leerlingen daar op

Een activiteit ervaren

FOTO: HANS DIJKHOFF

het gebied van bewegen? Het onderzoek resulteert in een beeld van het functioneren van vaksecties zoals de coach dat waarneemt, de werkcondities en een beeld van de eigen deskundigheid.

ZORG OM BETROUWBAARHEID

Vierdejaars studenten zijn in staat goede waarnemingen te doen en situaties helder te beschrijven. In hun opleiding is dit het tweede (leer)onderzoek als voorbereiding op hun afstudeeronderzoek. Het EVALO-project is grotendeels een zelfstudieactiviteit. Het verloop van het onderzoek en de meeste onderzoekstechnieken zijn nauwkeurig in een handleiding beschreven. Een deel van het onderzoeksverslag is voorbereid. Er zijn aan 15% van de onderzoekers en op hun verzoek in de loop van het traject één of meerdere adviezen gegeven. Het verslag is in 90% van de gevallen door de coach bekeken en eventueel van commentaar of van instemming voorzien. De vraag aan de coach was: 'Is dit onderzoek een betrouwbare weergave van de werkelijkheid op uw school?'. Voor 85% werd dit bevestigd en voor 15% zijn de verslagen door de coach van commentaar voorzien. In dat laatste geval heeft de stagiair/onderzoeker een aanvullende onderzoeksopdracht gekregen.

Na deze eerste ronde zijn vragenlijsten en dergelijke op basis van de ervaringen bijgesteld en nader gepreciseerd. De structuur is ongewijzigd gebleven. De resultaten worden verwerkt in 'beelden'. Het geeft genuanceerder aan hoe het onderwijs wordt gegeven én wat leerlingen leren. De items voor de onderzoeksinstrumenten zijn gebaseerd op een referentiemodel.

BESCHRIJVING VAN BEWEGINGSONDERWIJSPRAKTIJKEN

Bij het verwerken van de resultaten viel de samenhang op tussen meerdere onderwijsaspecten: inhoud, aanpak, wijze van beoordelen, mate van professioneel functioneren van coach en sectie. Om die samenhang voldoende tot zijn recht te laten komen zijn drie beelden van het bewegingsonderwijs beschreven. Ze zijn voldoende dekkend voor het gehele bewegingsonderwijs in vooral het VO (en voor zover tot nu toe onderzocht). De resultaten zijn in percentages en op 5% nauwkeurig uitgedrukt. *Beeld 1*. Kenmerkend voor dit bewegingsonderwijs is: het gaat om beleven én sociaal leren en past bij 70% van alle (tot nu toe onder-

FOTO: HANS DUKHOFF

Video-opnamen ter ondersteuning

zochte) VO-scholen. Dat geldt, met uitzondering van de opmerkingen over de sectie, ook voor 90% van de bij het onderzoek betrokken basisscholen, alle SO-scholen en twee van de drie mbo-scholen.

Beeld 2. Kenmerkend voor dit bewegingsonderwijs is: het gaat om beleven én motorisch leren en past bij 20% van de coaches en het bewegingsonderwijs op VO-scholen. Dat geldt, met uitzondering van de opmerkingen over de sectie, ook voor 10% van de bij het onderzoek betrokken coaches (meestal groepsleraren) op basisscholen.

Beeld 3. Kenmerkend voor dit bewegingsonderwijs is: het gaat om het beleven, breed leren én leren te leren en past bij 15% van de coaches en het bewegingsonderwijs op VO-scholen.

Elk beeld wordt verder genuanceerd en als je deze beelden naast elkaar plaatst, kun je de nodige verschillen constateren. Ter illustratie een fragment van de 'inhoud'.

Beeld 1. 'Het is belangrijk dat leerlingen een activiteit beleven, er in op kunnen gaan of ervaren. Voor zover er van een opeenvolging van activiteiten binnen een bepaald bewegingsgebied sprake is, is motorisch leren niet de intentie van de lesgever, maar gaat het meer om kennismaken met een activiteit. Het bewegen vereist van de deelnemers samenwerking, een elkaar accepteren/sportief bewegen en een met plezier kunnen bewegen. Het centrale themagebied is 'bewegen'. Als er een bewegings- of regelprobleem ontstaat lost de docent dat meestal zelf op. Soms (15%) organiseren leerlingen in enige mate hun eigen activiteit of situatie. Er wordt incidenteel en op korte termijn geleerd. De docent heeft een globaal idee van wat er

gedaan moet worden en hoe dat moet gebeuren. Er zijn in het algemeen geen schriftelijke plannen beschikbaar'.

Beeld 2. 'Veertig procent van de tijd is gericht op het leren van bewegings- en sociale vaardigheden en daarin met name het tactisch gedrag. De totaal-deel-totaal methode in combinatie met het concentrisch leren overheerst (bij 55%). De deel-deel-totaal methode zie je in 35% van de gevallen terug en vooral bij turnen. De totaal-totaal-methode is bij 10% de meest voorkomende leermethode. De aandachtspunten bij het leren van vaardigheden vereisen enige kennis. Kennen van spelregels en hoe je veilig kunt bewegen bijvoorbeeld door goed materiaalgebruik wordt expliciet (bij 40%) genoemd. Naast het beleven, er in op kunnen gaan of ervaren van bewegen, gaat het nu ook om het bewust nastreven van motorisch of sociaal leren. Op korte termijn, bijvoorbeeld in de vorm van een lessenreeks, worden hiervoor leerlijnen gevolgd'.

Beeld 3. 'Dertig procent van de tijd is op 'beleven' (met vooral eindvormen) gericht, 35% is gericht op het leren van bewegings- en sociale vaardigheden bijvoorbeeld tactisch gedrag én 35% op het leren van cognitieve vaardigheden. Het leren van regels en principes gebeurt bij alle coaches. Leren leren om zelfstandig beter te kunnen bewegen of anderen te helpen komt bij 50% van de coaches in deze groep voor. De totaal-deel-totaal leermethode in combinatie met concentrisch én thematisch leren overheerst (bij 75%). De deel-deel-totaal methode zie je in 10% van de gevallen terug en vooral bij turnen. De totaal-totaal-methode is bij 15% de meest voorkomende leermethode. Er wordt met een samenhangend geheel van leerlijnen gewerkt op het gebied van motorisch, sociaal én cognitief leren. De docent is op het leren en leren leren van zijn/haar leerlingen gericht. Er is

een planning hiervan op hoofdlijnen voor de korte (lessenreeks in een periode) én lange termijn (lessenreeksen over meerdere leerjaren).

EEN TWEEDE ONDERZOEKSPROJECT: 'TEACHING GAMES FOR ACTIVE LEARNING'

Bij 30% van de tot nu toe onderzochte scholen overheerst een gerichtheid op het leren bewegen en de helft van deze groep is ook gericht op het leren hoe je jezelf beter kunt leren bewegen. 'Leren en leren leren' blijkt in deze eerste indruk geen vanzelfsprekende zaak. In onze opleiding wordt daar anders over gedacht.

We hebben inmiddels veel ervaring opgedaan met het vormgeven van 'slim spelen(d) leren spelen'. Er zijn meerdere publicaties (boeken artikelen), modules en cd-roms gemaakt, er zijn doctoraalonderzoeken gedaan en er is een promotieonderzoek uitgevoerd, waarin een visie op met name 'actief leren onderwijzen' is verwoord. Onze benadering blijkt verwant met die van een al decennia lang in het Engels taalgebied uitgevoerde onderzoeken en publicaties onder de noemer 'Teaching Games for Understanding'. In een eigen onderwijsontwikkelings- onderzoek willen we de volgens probleemstelling toetsen:

Hoe leren leerlingen/spelers en wat leren ze, wanneer het 'actief leren onderwijzen/trainen' bij een bewegingsgebied gedurende twee jaar de dominante aanpak is?

Onder welke condities kunnen docenten/coaches op een effectieve en efficiënte manier hun onderwijs-/coachgedrag veranderen en meer activerend maken?

We gaan werken met tien experimentele groepen en zes controle-groepen. In de experimentele groepen functioneren docenten/coaches (d/c) op vijf scholen en in drie sportverbanden, die het 'actief leren onderwijzen/trainen' belangrijk vinden. Een vakbekwame d/c geeft gedurende twee jaar les/training aan dezelfde groep. Als controlegroepen functioneren vier vakbekwame d/c die het leren van leerlingen wel belangrijk vinden, maar niet primair zijn gericht op een 'actief leren onderwijzen'. Ook zij geven twee jaar les/training aan dezelfde groepen. Beide groepen worden vergeleken. In welke mate hebben leerlingen/sporters vorderingen gemaakt? Wat hebben ze geleerd en 'geleerd hoe te leren' ten aanzien van het bewegen?

Actief leren onderwijzen

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Onze doelgroepen zijn klassen of teamsporters op verschillende bewegings- en scholingsniveaus, in leeftijd variërend van ongeveer tien tot dertig jaar, die gedurende twee jaar dezelfde docent of trainer houden. Het gaat om het vaststellen van leereffecten van 'sport en bewegen' en in het bijzonder van het actief leren en leren leren. Het leerproces wordt gevolgd door het met niveautoetsen beoordelen van de competenties van leerlingen. Ze voeren daarbij relatief complexe taken uit, waarin ze aantonen kennis te kunnen toepassen en over de nodige (motorische, sociale en cognitieve) vaardigheden te beschikken.

De ontwikkeling naar een meer activerend onderwijs- en trainingsgedrag van d/c gebeurt in kleine teams (drie collega's) door onderlinge collegiale consultaties en het met elkaar delen van ervaringen. Het belang van dit project voor de d/c is: (1) er worden modules gericht op het actief leren onderwijzen gemaakt, (2) de eigen didactische competentie neemt toe en (3) het biedt mogelijkheden om sectieleiden te scholen door bijvoorbeeld: rapportages, het laten observeren van de eigen lessen of het geven van praktijkclinics aan collega's. Het belang van dit project voor de opleiders is:

- 1 het is een vorm van eigen deskundigheidsontwikkeling door onderlinge scholing en samenwerkend leren binnen een team van opleiders op het gebied van: (a) werkplanontwikkeling, (b) docentenscholing (vakdocenten en trainer-coaches) en (c) praktijkgericht ontwikkelingsonderzoek;
- 2 het zich nationaal profileren binnen de vakwereld (publicaties en zelfontwikkelingspakketten). Internationaal profileren door het (onder andere met de TGFU-groep en de University of Loughborough) organiseren van kennisdeelnetwerken op het gebied van actief leren onderwijzen van sportspelen; de ervaringen worden eind 2007 gebundeld in een boek inclusief cd-roms en in een Nederlands- en Engelstalige versie;
- 3 na de eerste twee projectjaren kunnen we (na)scholing geven aan vakcollega's/vaksecties en trainer-coaches binnen vierdejaars leer- en afstudeertrajecten en/of op verzoek en tegen betaling van scholen of sportorganisaties;
- 4 in tweearige vervolgprojecten kunnen we onze expertise verder uitbouwen c.q. de maatschappelijk relevante dienstverlening verder professionaliseren en mogelijkheden creëren voor promotieonderzoeken van opleiders, vakdocenten en mastertrajectstudenten op het gebied van 'bewegingsonderwijskunde'.

Aan het project nemen tien opleiders, zes vakcollega's en vier trainer/coaches deel. Het project loopt vanaf mei 2005 tot eind 2007 en

CORRESPONDENTIE: e.i.timmers@pl.hanze.nl

MULIERPROJECT 'KWALITEIT LO'

ONDERZOEK NAAR VERWACHTINGEN OMTRENT DE SPORTGEORIËNTEERDHEID VAN DE LICHAAMELIJKE OPVOEDING

SPORTEDUCATIE IN HET GRONINGER SP

Het Groninger Sport Model (GSM) is een integrale aanpak om de Groningse jeugd aan te zetten tot een actieve en gezonde leefstijl, waarbij het aangrijpingspunt is gelegd bij de Lichamelijke Opvoeding. In een meerjarig onderzoek wordt onderzocht of de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding verbeterd kan worden door niet alleen méér te bewegen (vijf keer per week minstens een uur) maar ook de inhoud van de extra lessen te verbeteren. Door: Ben Blikman

Binnen het Groninger Sport Model worden naast twee reguliere lessen bewegingsonderwijs twee lessen sporteducatie gegeven (zie Blikman, 2004) en worden de buitenschoolse activiteiten op woensdagmiddag afgestemd op de inhoud en aanpak van de lessen lichamelijke opvoeding. De realisatie van het project is in handen van studenten van het Instituut voor Sportstudies (major Sportontwikkeling/ALO) en studenten van het mbo-SB van het ALFA-college. Het onderzoek wordt uitgevoerd door het Kenniscentrum van het Instituut voor Sportstudies (Hanzehogeschool Groningen) in samenwerking met het Mulier Instituut.

SPORTEDUCATIE-ONDERZOEK

In het eerste jaar van het onderzoek zijn vragenlijsten ontwikkeld om in kaart te brengen in hoeverre de lichamelijke opvoeding aansluit bij de verwachtingen van de kinderen, de ouders, de groepsleerkrachten en de sportconsulenten. De vragenlijsten zijn afgenomen bij scholen die participeren in het Groninger Sport Model en bij scholen, die er niet in participeren. We waren nieuwsgierig of kinderen, ouders en groepsleerkrachten van GSM-scholen andere of hogere verwachtingen hebben van wat er in de lessen LO gebeurt dan die op niet-GSM-scholen. Anders gezegd: is de gebruikerskwaliteit van de LO op GSM-scholen groter dan op niet-GSM-scholen?

Sporteducatie en motivatie

Volgens Chen (2001) is motivatie een van de belangrijkste factoren die de leeropbrengsten van leerlingen beïnvloeden. Marcel Mraz-Pétrics (2005) heeft onderzocht wat het effect is van een sporteducatie-unit (SEU) op de motivatie van leerlingen uit groep 8 van de basisschool. Hij heeft een SEU unihockey van twaalf lessen ontwikkeld, gebaseerd op de principes van het sporteducatiemodel van Siedentop (experimentele groep) en een leergang unihockey van twaalf lessen, gebaseerd op de onderwijsopvattingen en visies van de vakleerkracht bewegingsonderwijs en de Nederlandse Unihockey Bond (controlegroep).

In zowel de experimentele groep als de controlegroep neemt de motivatie significant toe, waarbij opvallend is dat de toename bij de jongens veel groter is dan bij de meisjes. Ook het vaardigheidsniveau (motorisch) neemt toe, maar de vraag is of dit toe te schrijven is aan de bewegingsprogramma's. In de onderzochte taak- en ego-oriëntatie is er geen significant verschil te constateren, maar opvallend is

wel dat de leerlingen uit de experimentele groep gemotiveerder zijn dan de leerlingen uit de controlegroep.

Leerlingen en sporteducatie

Marijke de Vries (2005) heeft onderzocht in welke mate de lichamelijke opvoeding voldoet aan de verwachtingen van leerlingen. Ze heeft een vragenlijst ontwikkeld waarin ze de verwachtingen van leerlingen in kaart brengt rondom een aantal kenmerken van sporteducatie. Tevens vraagt ze in hoeverre die kenmerken op school aan de orde komen c.q. geleerd worden. Ze heeft de vragenlijsten afgenomen bij leerlingen van groep 7 en 8 op zeven GSM-scholen en zeven reguliere (niet-GSM) scholen (ca. 330 kinderen).

Opvallende resultaten zijn dat de verwachtingen van de leerlingen altijd hoger zijn dan de feitelijke ervaringen, zowel in de GSM-scholen als in de reguliere scholen. Het verschil tussen de verwachtingen en de feitelijke ervaringen is op beide scholen even groot, maar de verwachtingen en ervaringen van de leerlingen op de GSM-scholen liggen hoger dan op de reguliere scholen. Blijkbaar beïnvloeden de feitelijke ervaringen de verwachtingen van kinderen.

Ouders en sporteducatie

Evelien Brouwer (2005) heeft onderzocht wat ouders verwachten van

Bewegingsonderwijs graag drie tot vier uren per week

FOTO: ANITA RIEMERSMA

ER SPORT MODEL

de lichamelijke opvoeding. Bijna ieder van hen (99%) vindt lichamelijke opvoeding belangrijk tot heel belangrijk. Opvallend is dat er weinig verschillen zijn tussen ouders met kinderen op GSM-scholen en op niet-GSM-scholen. Er is vooral verschil te constateren tussen ouders met een sportieve achtergrond en ouders met een minder sportieve achtergrond. De eersten vinden LO voor hun kind belangrijker dan ouders met een minder sportieve achtergrond.

Opvallend is ook dat een groot deel van de ouders die een minder sportieve achtergrond hebben het oneens is met de volgende kenmerken van sporteducatie-units: tien lessen achter elkaar dezelfde sport beoefenen, kinderen de rol van scheidsrechter leren, kinderen meerdere weken in hetzelfde team laten spelen en het over een langere periode bijhouden van punten. Ouders met een sportieve achtergrond zijn het wél eens met deze kenmerken.

Het blijkt dat de ouders in het algemeen weinig weet hebben van de sporteducatieprincipes die ten grondslag liggen aan de sporteducatie-units. Hun eigen referentiekader was leidraad bij het beantwoorden van de vragen.

Groepsleerkrachten en sporteducatie

Hoe groepsleerkrachten aankijken tegen LO en welke verwachtingen zij hebben, is in kaart gebracht door Paulien Aanstoot (2005).

Groepsleerkrachten vinden net als ouders dat kinderen zoveel mogelijk in aanraking moeten komen met verschillende sporten. Zij ondersteunen het idee van werken in sportseizoenen niet. Zij vinden ook dat de inbreng en betrokkenheid van kinderen groot moet zijn. Ze moeten de rol van beweging, scheidsrechter en coach leren. Dit komt bij de GSM-scholen vaker voor dan bij de reguliere basisscholen. Opvallend is ook dat de groepsleerkrachten vinden dat lichamelijke opvoeding gegeven moet worden door een vakleerkracht.

Sportconsulenten en sporteducatie

Marjon Koning (2005) heeft negen sportconsulenten van de provincie Groningen geïnterviewd. Net als de groepsleerkrachten verwachten zij dat kinderen veel verschillende sporten aangeboden krijgen en dat maximaal zes lessen achter elkaar dezelfde sport aangeboden moet worden. Zij vinden ook dat kinderen de rol van coach, hulpverlener en organisator aangeleerd moet worden.

VOORLOPIGE CONCLUSIES

Uit de verschillende onderzoekjes blijkt dat:

- alle doelgroepen lichamelijke opvoeding belangrijk tot zeer belangrijk vinden
- alle groepen vinden dat lichamelijke opvoeding gegeven moet worden door een vakleerkracht
- leerlingen en sportconsulenten graag drie á vier uur LO per week willen hebben en dat ouders en groepsleerkrachten twee á drie keer per week voldoende vinden
- leerlingen, ouders, groepsleerkrachten en sportconsulenten vinden

dat lichamelijke opvoeding veel nauwer moet aansluiten bij sportmogelijkheden in de directe omgeving van de school wat betreft: gebruik accommodaties en mogelijkheden, samenwerken met sportverenigingen en buitenschools aanbod

- de helft van de ouders niet vindt dat de school zelf buitenschools aanbod moet organiseren, maar dat de inhoud van de lessen afgestemd dient te worden op het buitenschoolse aanbod.

VERVOLGONDERZOEK

In de vervolgfase (2005/2006) zal het onderzoek beperkt worden tot de leerlingen en de ouders (de gebruikerskwaliteit). De gehanteerde vragenlijsten zullen kritisch worden bekeken en bijgesteld. In december/januari zullen alle leerlingen en ouders binnen het Groninger Sport Model worden bevraagd (experimentele groep) en evenveel leerlingen en ouders van reguliere basisscholen waar geen sporteducatie wordt gegeven (controlegroep). Van februari tot juni worden aan alle leerlingen van het GSM sporteducatie-units worden aangeboden. In juni/juli zullen alle leerlingen en ouders van zowel de experimentele groep als de controlegroep opnieuw de vragenlijsten invullen.

Onderzocht zal worden welke effecten de sporteducatie-units hebben op de motivatie en verwachtingen van de leerlingen en ouders, waarbij verondersteld wordt dat binnen het GSM meer voldaan zal worden aan die verwachtingen dan binnen de reguliere scholen. Anders gezegd: dat de gebruikerskwaliteit van de lichamelijke opvoeding binnen het GSM (bewegingsonderwijs én sporteducatie) hoger is dan binnen het aanbod van het reguliere onderwijs (bewegingsonderwijs).

We zijn benieuwd!

Literatuurlijst is opvraagbaar bij de redactie.

CORRESPONDENTIE: b.m.blikman@pl.hanze.nl

MULIERPROJECT 'KWALITEIT LO'

HET LEERGEDRAG VAN LERAREN LICHAMELIJKE OPVOEDING ONDERZOCHT

BEVOEGD, GESCHIKT EN BEKWAAM BLIJVEN

Studenten op een ALO worden tijdens hun opleiding voorbereid op het beroep van leraar lichamelijke opvoeding. Ze verwerven kennis, maken zich vaardigheden eigen en meten zich een beroepshouding aan. Een student raakt tijdens de opleiding *bekwaam*! Na het afronden van de opleiding is de afgestudeerde wettelijk bevoegd om onderwijs te verzorgen. Tijdens een sollicitatieprocedure stelt de vaksectie, meestal in goed overleg met de kandidaat, vast of deze *geschikt* is om op de school van zijn keuze te komen werken.

In deze bijdrage staan we stil bij de vraag wat er met de deskundigheid gebeurt na dit moment in de carrière van een leraar lichamelijke opvoeding. We vragen ons af hoe leraren na de opleiding *bekwaam blijven*.

Door: Bruno Oldeboom

Om beter zicht te krijgen op het antwoord van de vraag wat leraren eraan doen om na hun opleiding bekwaam te blijven, is in het kader van het onderzoek naar de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding dat door het Mulier Instituut wordt uitgevoerd, een enquête afgenomen bij 161 leraren lichamelijke opvoeding. We staan stil bij een aantal uitkomsten van dit onderzoek. We zullen deze gegevens ook in verband brengen met de vraag hoe leraren hun deskundigheid op peil houden.

BEKWAAM BLIJVEN?

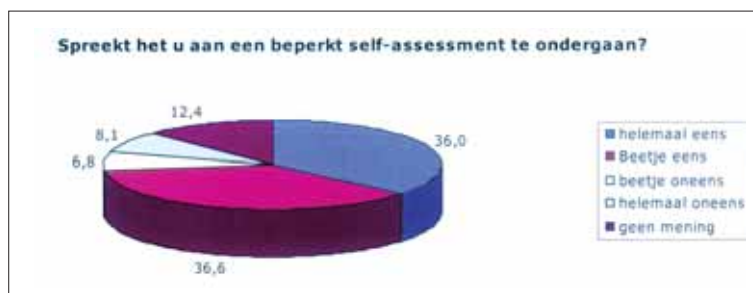
Het onderzoek naar het onderhouden van de deskundigheid van leraren lichamelijke opvoeding is onderdeel van een breder onderzoek, namelijk dat naar de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding in ons land. Het is gepast om hier de keuze voor dit deelonderzoek te legitimeren. Waarom zou men stil willen staan bij de vraag of en hoe leraren hun deskundigheid op peil houden?

Het eerste en misschien meest krachtige argument is dat het onderzoek aansluit bij een behoefte die onder leraren zelf bestaat.

Uit de enquête blijkt dat leraren behoefte hebben aan een beperkte (self-)assessmentprocedure. Deze procedure kan duidelijkheid geven over de vraag of zij nog steeds aan de kwaliteitseisen voor het leraarschap voldoen. Voor het beroep van leraar LO zijn dergelijke kwaliteitscriteria in september 2004 door de KVLO in samenwerking met ALO's en het werkveld vastgelegd in een zogenaamd beroepscompetentieprofiel. Een (self-)assessment-procedure zou leraren langs het competentieprofiel kunnen leiden, waardoor een duidelijk beeld van sterkten en zwakten, en dus van de mate van deskundigheid, kan ontstaan.

De enquête wijst uit dat veel leraren de waarde van zo'n self-assessment onderkennen.

Bijna 73% ziet voldoende aanleiding om een procedure te ondergaan! Het is van groot belang nader te onderzoeken welke motieven leraren hebben om deze wens uit te spreken. Eerste vermoedens

wijzen naar een intrinsieke drijfveer van leraren om hun deskundigheid op peil te houden. Leraren willen waarschijnlijk graag goed werk leveren en een self-assessment kan hierover duidelijkheid geven. Een enkele respondent geeft in de kantlijn van de enquête aan dat het wel van groot belang is te weten welke consequenties er aan het self-assessment verbonden zijn. Ook laten sommigen weten dat het self-assessment niet zozeer een *beoordelend* maar meer een *begeleidend* karakter zou moeten hebben.

Een tweede argument is moreel van aard. Het betreft hier de verantwoordelijkheid van leraren om de kwaliteit van hun onderwijs op peil te houden, met het oog op de ontwikkeling van de kinderen. De redenering is als volgt: kinderen hebben recht op een goede opvoeding en dus ook een goede bewegingsopvoeding en goed bewegingsonderwijs. In tijden van bewegingsarmoede, obesitas, sociale en culturele verschillen en toenemende individualisering kan lichamelijke opvoeding een cruciale rol spelen. Wanneer leraren lichamelijke opvoeding hun taak verzaken, lijdt de opgroeiende jeugd hieronder en daarmee op termijn de gehele samenleving. We zetten het hier wat zwaar aan, maar gymleraren hebben een grote maatschappelijke verantwoordelijkheid. Om dat maatschappelijke belang te waarborgen, is het zeer belangrijk om op gezette tijden te onderzoeken of leraren nog voldoen aan de eisen die het beroep aan hen stelt.

M BLIJVEN!

Een derde argument is onderwijskundig van aard en komt voort uit het gegeven dat onderwijs voortdurend verandert. Elke leraar weet dat geen schooljaar hetzelfde is. De organisatie van een school verandert vaak, er komen regelmatig nieuwe onderwijsdoelen en secties hebben hun eigen ambities. Een paar voorbeelden van de onderwijskundige veranderingen:

- 1 Het onderwijs ontwikkelt zich en verandert. Op het ogenblik maakt 'het nieuwe leren' zich langzaam maar zeker meester van Nederland. Nieuwe kennis over leerprocessen en ontwikkeling van mensen maakt het gewenst dat het onderwijs verandert. Reflectie en zelfstandig leren krijgen een steeds prominentere plek in het onderwijsaanbod. Leerlingen moeten eigenaar van hun eigen leerproces worden en leraren moeten zich bij het aanbieden en begeleiden van onderwijs laten leiden door sociaal-constructivistische leerprincipes.
- 2 Het curriculum van het voortgezet onderwijs verandert. Misschien zijn de veranderingen in de basisvorming wel het meest in het oogspringend. En, zeer actueel, de minister van onderwijs wil de minimumtabel voor lichamelijke opvoeding afschaffen. De vanzelfsprekendheid waarmee leerlingen in contact komen met bewegen en sport is hiermee in het geding.
- 3 Het werkplek-leren ruikt op. Steeds meer leraren hebben daardoor de rol van stagecoach gekregen. Stagiairs leren het beroep van leraar vooral in de school onder de knie te krijgen: leraar word je niet op het opleidingsinstituut maar op school, in direct contact met kinderen en toekomstige collega's. Leraren ondersteunen op deze manier het opleidingsonderwijs en krijgen daardoor ook een andere rol en functie binnen de school.

ONDERZOEK NAAR LEERGEDRAG VAN LERAREN

Tijdens de landelijke studiedag voor voortgezet onderwijs in de winter van 2005, vulden 161 leraren een enquête in. Hierin werd hen onder meer gevraagd of zij gebruik maken van 10% uren van de normjaartaak voor scholing en of ze hun deskundigheid vooral informeel of meer formeel op peil houden. Daarnaast is geïnformeerd naar het takenpakket van de leraren.

Takenpakket

De leraar LO krijgt niet zelden het stereotype beeld opgeplakt van hij die een bal in de zaal gooit en achterover op een landingsmat de les volgt of zij die met haar gezicht in de zon een softballesje draait. De realiteit is dat, nog los van de taken die een leraar op school buiten het vakgebied heeft, het takenpakket van de gemiddelde leraar bestaat uit:

- verzorgen van lessen LO
- stagebegeleiding
- sectievoorzitterschap
- onderhoud en verzorgen van materiaal
- verzorgen van MRT
- verzorgen van ALO-/CIOS-training

- organisatie en uitvoering van sportinstuiven
- vakwerkplanontwikkeling (bijv. in het kader van de vernieuwde onderbouw)
- ontwikkeling, organisatie en/of uitvoering van Sportoriëntatie en -keuze (SOK)
- ontwikkeling, organisatie en/of uitvoering van sportklassen
- ontwikkeling, organisatie en/of uitvoering van LO2 (tweede fase en/of VMBO)
- ontwikkeling, organisatie en/of uitvoering van LOOT
- organisatie en uitvoering van sportdagen
- ontwikkeling, organisatie en/of uitvoering van onderwijs aan top-sportklassen

Uiteraard heeft niet elke leraar al deze taken, maar geen de 161 geënquêteerde leraren verzorgt alleen en uitsluitend lessen.

Normjaartaak en scholing

De wet BIO (Beroepen In het Onderwijs) schrijft voor dat leraren 10% van hun normjaartaak gebruiken voor bij- en nascholing en onderhoud van deskundigheid. Ook het ministerie van onderwijs heeft dus argumenten gevonden om leraren aan te zetten tot en te ondersteunen bij het onderhoud van hun deskundigheid.

Maken leraren LO gebruik maken van de mogelijkheid om met behulp van deze formele regeling hun deskundigheid op peil te houden?

Uit de enquête blijkt dat bijna 89% dat geheel of gedeeltelijk doet. Deze uitslag sluit naadloos aan bij het gegeven dat leraren positief staan tegenover een self-assessment. Leraren vinden blijkbaar zelf goede redenen om hun deskundigheid op peil te houden en doen dit dan ook.

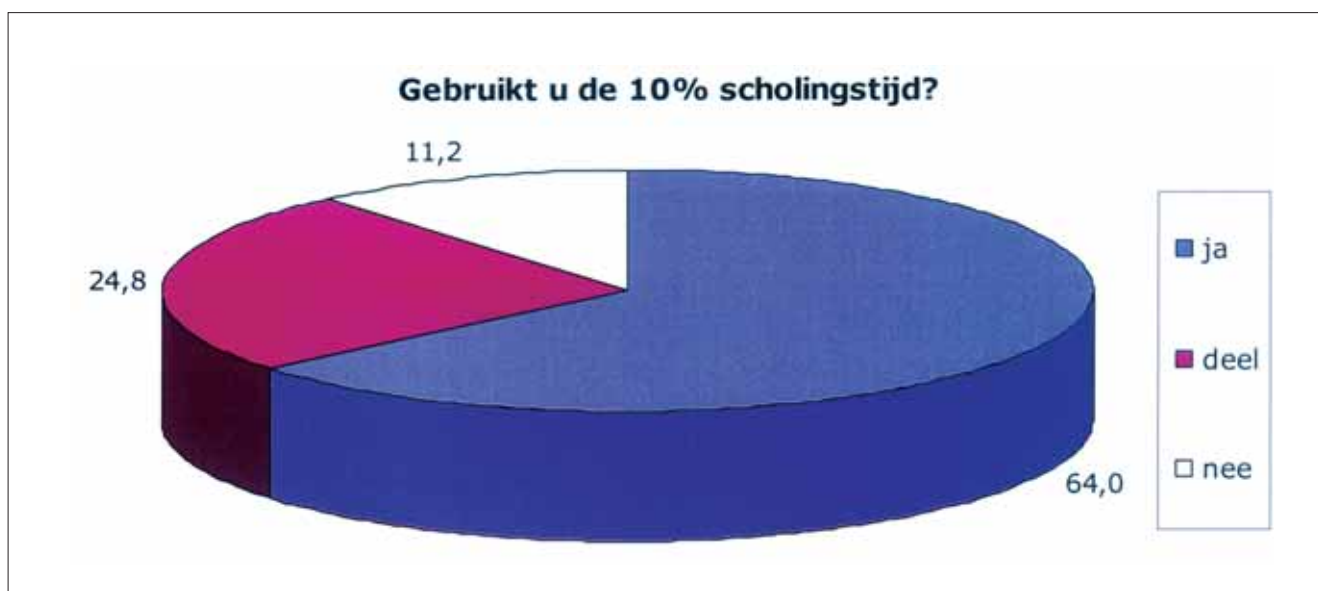
Hoe deskundigheid op peil houden?

Bij het beantwoorden van de vraag hoe de deskundigheid op peil wordt gehouden was een negental antwoorden mogelijk. Vier antwoordmogelijkheden verwijzen naar een informele wijze van leren:

- Ik leer tijdens het uitvoeren van mijn lesgeefstaak
- Ik reflecteer zelfstandig op gezette tijden op mijn verrichte taken (bijv. in de vakantie)
- Ik benut de aanwezigheid van stagiairs
- Ik bespreek mijn ervaringen met collega's.

Vijf antwoordmogelijkheden verwijzen juist naar een formele wijze van leren:

- Ik doe aan georganiseerde collegiale consultatie (binnen en/of buiten de locatie/school)
- Ik word door school begeleid (bijv. nieuwe-docenten-bijeenkomsten, schoolopleider en/of portfoliotrajecten)
- Ik ga naar studiedagen
- Ik volg cursussen en/of scholing
- Ik lees vakliteratuur en vakbladen.

Onder *informeel leren* verstaan we meestal het leren dat zich, min of meer spontaan, in contexten voordoet die niet expliciet rond leren georganiseerd zijn. Bijvoorbeeld: proefondervindelijk ontdekken dat je huisdieren niet moet knijpen, ruimtelijk inzicht krijgen door hinkelen of nintendo, de beginselen van het koken meekrijgen bij het helpen in de keuken, bij groepsactiviteiten doorkrijgen wat wel en niet sociaal acceptabel is, beroepsvaardigheden verwerven door op de werkplek van anderen de kunst af te kijken. In sommige gevallen kan bij informeel leren nog van een leerarrangement worden gesproken, omdat tot op zekere hoogte leren het doel is (intentioneel). Vaak gaat het echter om incidentele en toevallige leerervaringen (Onderwijsraad, 2003). Formeel leren is dan het leren dat juist wel expliciet en intentioneel (met leerdoelen) rond het leren georganiseerd is. Hierbij valt te denken aan cursussen, onderwijs, studiedagen, leerbijeenkomsten enzovoorts.

Uit de enquête blijkt dat alle leraren zowel informele als formele wijzen van leren hanteren. Zij ondernemen nadrukkelijk en aantoonbaar pogingen om hun deskundigheid op peil te houden. Ze doen dat op informele wijze door bijvoorbeeld zelfreflectie en collegiale gesprekken. Daarnaast volgen ze studiedagen en allerlei cursussen. Dit getuigt van een professionele houding. Leraren lichamelijke opvoeding vinden redenen en krijgen én benutten de mogelijkheden om hun deskundigheid op peil te houden. Zowel leerlingen, secties, scholen en leraren zelf zijn gebaat bij een dergelijke leerhouding.

MOGELIJKE VERVOLGEN

Er dringen zich op grond van het onderzoek twee vragen op. De eerste betreft de mogelijkheid om de effecten van het leergedrag van leraren te meten. Uiteraard wordt door de onderwijsinspectie een vinger aan de pols gehouden. Deze controles zijn nogal algemeen van aard. Daar kan een individuele leraar eventueel wel enige persoonlijke conclusies aan verbinden, maar dit is moeilijk en het rendement is lastig in te schatten. Het zou veel beter zijn, als er individuele trajecten komen waarin leraren zicht krijgen op hun persoonlijke professionele ontwikkeling. De KVLO heeft inmiddels initiatieven tot

beroepsregistratie genomen, waarin deze trajecten mogelijk een plek kunnen krijgen. Het ligt in de lijn van dit onderzoek om de opzet en de effecten van deze beroepsregistratie verder te verkennen. De tweede vraag die zich opdringt is die naar een onderwijs- en scholingsaanbod dat enerzijds voorziet in de behoeften van leraren en anderzijds aansluit bij de eisen die het beroepscompetentieprofiel aan leraren stelt. Het is van belang om zicht te krijgen op het scholingsaanbod voor leraren lichamelijke opvoeding, opdat zij reële kansen krijgen om aan de eisen van het beroepscompetentieprofiel te kunnen voldoen.

Literatuur

- Driel, G. van e.a. (2004). *Beroepscompetentieprofiel*. Zeist: KVLO
- Onderwijsraad (2003). *Verkenning; Leren in een kennissamenleving*. Den Haag: Onderwijsraad
- Oldeboom, B. (2003). De opleidersrol van de stagecoach? *Lichamelijke Opvoeding*, 91, nr. 5
- Stegeman, H. & Knop P. de (2004). Mulier Instituut en alo's werken samen aan onderzoek naar de kwaliteit LO. *Lichamelijke Opvoeding*, 92, nr 12.

CORRESPONDENTIE: b.oldeboom@windesheim.nl

MULIERPROJECT 'KWALITEIT LO'

KENMERKEN VAN SUCCESRIJKE DOCENTENTEAMS LO EN TEVREDENHEID VAN LEERLINGEN

'VAKSECTIE ALS SPIN IN HET WEB'

In het kader van het kwaliteitsonderzoek van het Mulier Instituut verzorgt de Halo het deelonderzoek 'Vaksectie als spin in het web'. De uiteindelijke opbrengst van dit deelonderzoek is het verhelderen van kenmerken van vaksecties LO, die mogelijkwerwijs vertaald kunnen worden naar instrumenten voor vakspecifieke kwaliteitszorg. Het deelonderzoek vindt plaats in drie fasen: (1) het verzamelen van resultaten bij diverse scholen, (2) het beschrijven en analyseren van de resultaten, (3) het ontwikkelen van een instrumentarium voor vakspecifieke kwaliteitszorg. Het veldonderzoek is inmiddels afgerond. Momenteel worden de resultaten beschreven en geanalyseerd. In dit artikel worden enkele eerste onderzoeksresultaten gepresenteerd.

Door: Ger van Mossel en Harry Stegeman

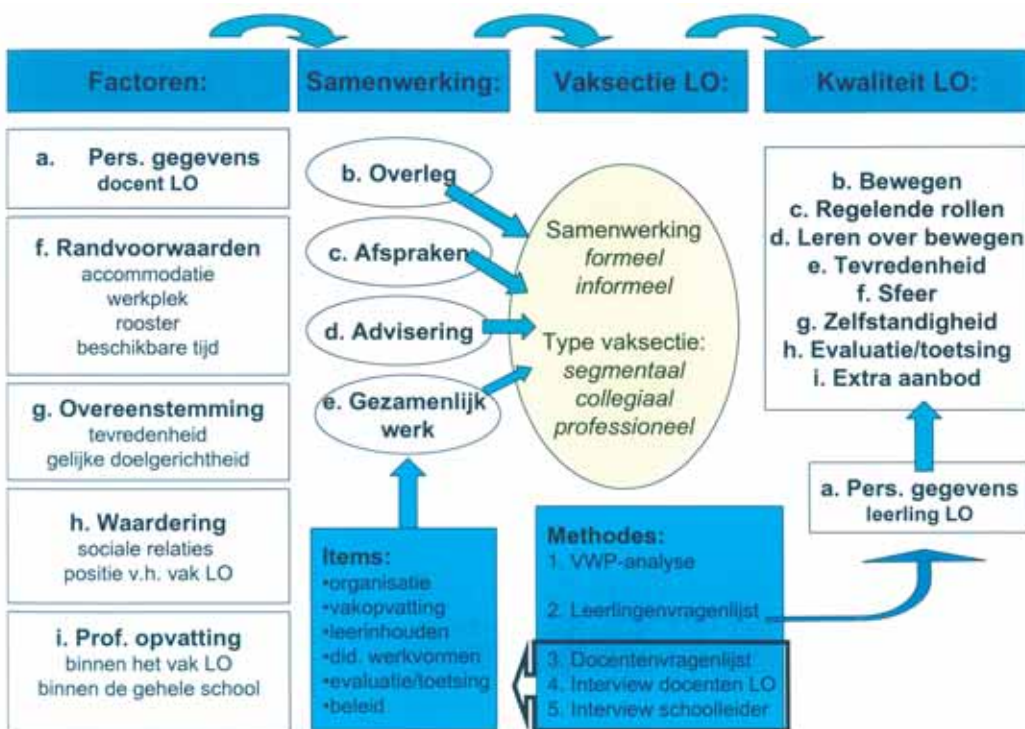
De algemene onderzoeksvragen zijn:

- 1 In hoeverre is er een relatie tussen enerzijds de kenmerken van een vaksectie LO en anderzijds de kwaliteit van het vak LO op een school in het voortgezet onderwijs?
- 2 Welke aanwijzingen kunnen worden gegeven aan vaksecties LO ten behoeve van de kwaliteitszorg?
- 3 Kunnen met behulp van vragen 1 en 2 instrumenten, modellen en procedures voor vakspecifieke kwaliteitszorg worden ontwikkeld waarmee vaksecties LO zicht kunnen krijgen op zowel hun organi-

satorische als hun onderwijskundige kenmerken?

Door uit te gaan van bepaalde theorieën over schoolorganisaties en gangbare kwaliteitsopvattingen over het vak LO is er een conceptueel kader voor onderzoeksvraag 1 (zie het onderzoeksmodel - figuur 1). Op basis van het onderzoeksmodel worden de volgende deelvragen geformuleerd:

- a Hoe beoordelen leerlingen de kwaliteit van de huidige LO in het voortgezet onderwijs? In hoeverre hangt deze beoordeling samen met leerlingenkenmerken en kenmerken van de vaksectie LO?

Figuur 1: onderzoeksmodel

- b** Hoe is de samenwerking binnen de vaksecties LO? Welke factoren beïnvloeden die samenwerking?

INSTRUMENTEN

In het veldonderzoek is gebruikgemaakt van kwalitatieve methoden (gestructureerde interviews) alsook van kwantitatieve (afnemen van vragenlijsten). De vragenlijsten bestonden in hoofdzaak uit gesloten vragen. Er is gekozen voor zowel twee-, vier- als zespuntsschalen om te vermijden dat de respondenten naar het 'midden' neigen te antwoorden. Ook zijn schalen met 'weet niet' en 'geen mening' zoveel mogelijk vermeden.

De leerlingen gaven, door het invullen van een vragenlijst, een oordeel over de kwaliteit van de LO op hun school. Voor het bepalen van de kwaliteit van LO zijn de volgende categorieën onderscheiden: beweegprogramma, regelende rollen, leren over bewegen, tevredenheid, sfeer (pedagogisch klimaat), zelfstandigheid, evaluatie/toetsing en naschools aanbod sport en bewegen.

Daarnaast zijn er in de leerlingenvragenlijst vragen opgenomen over leerlingenkenmerken (persoonlijke gegevens) zoals geslacht, schooltype, mate van sportiviteit en hun bewegingsvaardigheid.

Op elk van de 24 in het onderzoek betrokken scholen werden de kenmerken van de vaksectie verzameld door het afnemen van een vragenlijst bij de docenten LO en het houden van afzonderlijke interviews met twee docenten LO en een schoolleider. Daarnaast werd het vakwerkplan geanalyseerd.

Voor het bepalen van de kwaliteit van de samenwerking werden vier categorieën onderscheiden: overleg, afspraken, advisering en gezamenlijk werk. Ook in de docentenvragenlijst zijn vragen opgenomen over hun persoonlijke gegevens, zoals schooltype, betrekkingssomvang en andersoortige taken.

VELDONDERZOEK

Het veldonderzoek heeft plaatsgevonden aan het eind van cursusjaar 2004-2005. 24 scholen (locaties) uit het voortgezet onderwijs in de provincie Zuid-Holland zijn bezocht door acht vierdejaarsstudenten van de Halo. Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode van april tot juni. Er is bewust gekozen voor deze periode omdat de leerlingen is gevraagd hun oordeel te geven over het LO-onderwijs zoals zij hebben gekregen in het afgelopen cursusjaar.

Voor de selectie van scholen is gekozen voor scholengemeenschappen of locaties met vaksecties die uit minimaal drie docenten LO bestonden. Iedere onderzoeksstudent had drie scholen onder zijn/haar hoede.

Per school hebben tien leerlingen uit zes klassen (drie tweede klassen en drie voorexamenklassen) de leerlingenvragenlijst ingevuld.

Tien leerlingen biedt een voldoende representatieve steekproef uit een bepaalde klas. De klassen zijn verspreid over de verschillende onderwijstypen (vmbo, havo en/of vwo) en over verschillende docenten LO. De leerlingen binnen een klas zijn aselekt gekozen, waarbij wel is gezorgd voor een evenredige verdeling over jongens en meisjes. Er is gekozen voor drie tweede klassen en drie voorexamenklassen (3vmbo, 4havo of 5vwo) teneinde zowel een betrouwbaar beeld binnen een leerlaag (drie klassen) als tussen twee leerlagen binnen een school te kunnen krijgen. Er is niet gekozen voor leerlingen uit examenklassen omdat veel examenklassen slechts een half jaar LO-onderwijs krijgen.

Via een zorgvuldige procedure binnen de school is gezorgd voor een zeer grote respons. Er zijn 1300 bruikbare leerlingenvragenlijsten verzameld over 144 klassen. Dit betekent dat slechts een enkele leerling uit een klas de vragenlijst niet volledig heeft ingevuld. Ruim 100 docenten hebben de docentenvragenlijst ingevuld. Verder zijn er 45 docenten LO en 20 schoolleiders geïnterviewd. Helaas is het bij vier scholen niet gelukt een schoolleider te interviewen. Enkele schoolleiders hadden het te druk wegens het naderende einde van het schooljaar waardoor het moeilijk was om een interviewafpraak te maken.

Daarnaast is er op 21 scholen een vakwerkplananalyse verricht door de onderzoeksstudenten; drie scholen van de totaal 24 scholen beschikten niet over een VWP-document. Van die 21 scholen hadden 17 het vakwerkplan ook daadwerkelijk in gebruik.

De data zijn door de onderzoeksstudenten ingevoerd in SPSS en vervolgens steekproefsgewijs gecontroleerd op fouten bij de invoer. Op dit moment bevindt het onderzoek zich in fase 2: het beschrijven en analyseren van de data.

EEN EERSTE BLIK IN HET WEB

In deze paragraaf presenteren we slechts enkele resultaten. Zoals hierboven is gesteld, wordt de kwaliteit van LO bepaald door het oordeel van de leerlingen en gemeten aan de hand van verschillende categorieën. Eén categorie lichten we er voor dit artikel uit, namelijk die van de 'tevredenheid' van de leerlingen. Let wel, tevredenheid is slechts één categorie van het totale concept 'kwaliteit', maar natuurlijk wel een hele belangrijke.

Van de negen items die in de leerlingenvragenlijst zijn opgenomen over 'tevredenheid' vormen leerlingen bij vier items (E53, E55, E56 en E57) een oordeel over het 'lesgeven' en bij vijf items (E49, E50, E51, E52 en E54) over hoe zij de lessen LO 'beleven'. De items op beide schalen vormen een betrouwbare schaal (Cronbach's Alpha ,74). Daarnaast vormen drie andere items een betrouwbare schaal om de mate van sportiviteit van de leerlingen te bepalen (Cronbach's Alpha ,73).

De chi-kwadraattoets (Pearson Chi-Square) is steeds gebruikt om te bepalen of twee variabelen significant van elkaar verschillen ($\alpha < 0,1$). Deze statistische analyse geeft slechts aan dat er sprake is van een verband tussen twee variabelen, zonder te spreken van een causaal verband.

Bij item E49 is gevraagd hoe graag de leerling naar de gymles gaat (tweepuntsschaal: ja of nee). 87,5% van de leerlingen gaat graag naar de gymles en slechts 12,5% niet! Er is een significant verschil tussen jongens en meisjes: 6% van de jongens en 20% van de meisjes gaat niet graag naar de gymles (zie tabel 1). Een nadere analyse is nodig om te bepalen hoe verschillen tussen jongens en meisjes zijn te verklaren.

Bij item 50 wordt gevraagd hoe belangrijk leerlingen de lessen vinden (vierpuntsschaal: — - + ++). 84 % van de ondervraagde leerlingen vindt LO belangrijk (52% scoort + en 32 % scoort ++) en slechts 5% van de leerlingen scoort —! Opvallend is dat meer vmbo-leerlingen de lessen scoren met ++ dan vwo-leerlingen (zie tabel 2). Verder is een significant verschil gevonden tussen leerlingen die zichzelf

**A2 geslacht jongen of meisje * E49 ga graag naar de LO-les
Crosstabulation**

% within A2 geslacht jongen of meisje

		E49 ga graag naar de LO-les		Total
		Nee	Ja	
A2 geslacht jongen	jongen	6,1%	93,9%	100,0%
of meisje	meisje	19,6%	80,4%	100,0%
Total		12,5%	87,5%	100,0%

Tabel 1

Schooltype * E50 lessen LO onbelangrijk of belangrijk Crosstabulation

% within Schooltype

		E50 lessen LO onbelangrijk of belangrijk				Total
		=	-	+	++	
Schooltype	vmbo	5,3%	7,9%	47,4%	39,3%	100,0%
	havo	5,7%	12,1%	57,1%	25,1%	100,0%
	vwo	5,0%	11,2%	56,3%	27,5%	100,0%
Total		5,3%	10,1%	52,9%	31,7%	100,0%

Tabel 2

Ik behoor tot ... * E50 lessen LO onbelangrijk of belangrijk Crosstabulation

% within Ik behoor tot ...

		E50 lessen LO onbelangrijk of belangrijk				Total
		=	-	+	++	
Ik behoor tot ...	minder sportieve leerlingen	10,8%	25,4%	56,9%	6,9%	100,0%
	middengroep	4,8%	10,8%	61,7%	22,8%	100,0%
	meer sportieve leerlingen	4,7%	6,2%	43,8%	45,3%	100,0%
Total		5,3%	10,1%	52,9%	31,6%	100,0%

Tabel 3

Ik behoor tot ... * E52 lessen niet leuk of leuk Crosstabulation

% within Ik behoor tot ...

		E52 lessen niet leuk of leuk				Total
		=	-	+	++	
Ik behoor tot ...	minder sportieve leerlingen	16,4%	32,8%	42,2%	8,6%	100,0%
	middengroep	6,7%	15,8%	51,0%	26,5%	100,0%
	meer sportieve leerlingen	8,2%	8,0%	36,1%	47,7%	100,0%
Total		8,4%	13,9%	43,2%	34,5%	100,0%

Tabel 4

rekenen tot de meer sportieve leerlingen, de middengroep en de minder sportieve leerlingen: de sportieve leerlingen vinden de LO-les belangrijker dan de minder sportieve leerlingen (zie tabel 3). Bij item 52 wordt gevraagd hoe leuk de leerlingen de lessen vinden (vierpuntsschaal: — - + ++). 78% vindt de lessen leuk (43% scoort + en 35% scoort ++) en slechts 8% geeft een score van —. Ook hier is er een verschil tussen de minder en meer sportieve leerlingen (zie tabel 4). Verder is er een significant verschil tussen vmbo-, havo- en

vwo-leerlingen wat betreft de mate waarin zij de lessen LO leuk vinden (zie tabel 5).

Bij item 55 wordt gevraagd hoe de docent lesgeeft (vierpuntsschaal: slecht, matig, voldoende en goed). Ook hier scoort het vak LO goed: 52% vindt dat de docent goed lesgeeft, 38% voldoende, 8% matig en slechts 1,5% slecht! Opvallend is dat de minder sportieve leerlingen een negatiever oordeel hebben over het lesgeven dan de sportievere leerlingen (zie tabel 6).

Schooltype * E52 lessen niet leuk of leuk Crosstabulation

% within Schooltype

		E52 lessen niet leuk of leuk				Total
		=	-	+	++	
Schooltype	vmbo	9,9%	15,2%	34,0%	40,9%	100,0%
	havo	6,4%	13,0%	52,4%	28,2%	100,0%
	vwo	8,1%	12,9%	47,2%	31,8%	100,0%
Total		8,4%	13,9%	43,2%	34,6%	100,0%

Tabel 5

Ik behoor tot ... * E55 hoe geeft de docent(e) les? Crosstabulation

% within Ik behoor tot ...

		E55 hoe geeft de docent(e) les?				Total
		slecht	matig	voldoende	goed	
Ik behoor tot ...	minder sportieve leerlingen	5,4%	16,2%	40,0%	38,5%	100,0%
	middengroep	1,1%	7,4%	40,9%	50,6%	100,0%
	meer sportieve leerlingen	1,2%	6,8%	34,6%	57,4%	100,0%
Total		1,5%	8,0%	37,9%	52,5%	100,0%

Tabel 6

E56 cijfer voor lessen LO

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	8	,6	,6	,6
	2	2	,2	,2	,8
	3	7	,5	,5	1,3
	4	16	1,2	1,2	2,5
	5	32	2,4	2,5	5,0
	6	142	10,8	10,9	15,9
	7	401	30,4	30,9	46,8
	8	448	34,0	34,5	81,3
	9	170	12,9	13,1	94,4
	10	73	5,5	5,6	100,0
	Total	1299	98,6	100,0	
Missing	missing	19	1,4		
Total		1318	100,0		

Tabel 7

Bij item 56 is aan leerlingen gevraagd om een cijfer te geven voor de lessen. Het gemiddelde cijfer dat leerlingen gaven is een 7,5 (zie tabel 7).

VERDER ANALYSEREN

Dat het vak er in deze eerste resultaten goed uitkomt, is mooi. De meetlat is alleen bij het vak LO gelegd, zodat een vergelijking met andere vakken niet mogelijk is.

Dat er verschillen zouden zijn was te verwachten; het is vooral belangrijk te weten waardoor de verschillen ontstaan. Welke 'draadjes' zijn sterk, welke 'draadjes' zijn zwak? Bijvoorbeeld: in hoeverre is het 'pedagogische klimaat' van invloed op de tevredenheid? Zijn de leerlingen uit tweede klassen meer of minder tevreden dan leerlingen uit de bovenbouw en zo ja, hoe komt dat? Zijn leerlingen die les krijgen van een vaksectie die veel WWP-afspraken heeft gemaakt meer

tevreden dan leerlingen die les krijgen van docenten zonder WWP-afspraken?

Tot dusverre hebben we alleen resultaten besproken van de categorie 'tevredenheid van de leerling over alle scholen' als indicator voor kwaliteit van LO. Maar we hebben, zoals gezegd, nóg zeven andere indicatoren onderscheiden. Zoals: is er sprake van een 'breed programma'? In hoeverre, bijvoorbeeld, verzorgen vaksecties met veel WWP-afspraken een breder aanbod van activiteitengebieden dan vaksecties zonder WWP-afspraken? Uitgangspunt hierbij is dat er in de vakwereld consensus bestaat over een breed aanbod van bewegingsactiviteiten als belangrijke indicator voor de kwaliteit voor LO. We zijn benieuwd wat de leerlingen daar op hun beurt van vinden. Zijn leerlingen met een breed aanbod meer tevreden dan leerlingen met een minder breed aanbod?

PRAKTIJKKATERN BEHORENDE BIJ LICHAMELIJKE OPVOEDING 12 - 2005

PRAKTIJKKATERN

PRAKTIJK BASIS- EN SPECIAAL ONDERWIJS

23

CIRCUS IN HET ONDERWIJS *Anne Kuipers*

PRAKTIJK BASIS- EN SPECIAAL ONDERWIJS

'KIJK EENS WAT IK KAN!'

CIRCUS IN HET ONDERWIJS

In dit artikel* bespreken we het circus als activiteit binnen lessen bewegingsonderwijs. Circusactiviteiten die tot de verbeelding spreken van jonge kinderen en van leerlingen die het speciaal onderwijs volgen. Het uitdagende karakter van de materialen leent zich hier uitstekend voor.

De didactische aanpak wordt besproken aan de hand van opdrachtkaarten van steeds twee verschillende activiteiten. Door: Anne Kuipers

OPDRACHTKAARTEN

De opdrachtkaarten zijn een hulpmiddel om kinderen de kans te geven zelf bezig te zijn met het circus en hun eigen weg te zoeken in dat leerproces.

De opdrachtkaarten zijn als strip getekend, zodat voor zowel kinderen als leerkrachten duidelijk wordt wat de bedoeling is; daarbij kan een strip ook uitnodigend werken. De tekeningen zijn zo gemaakt dat waar taal te kort zou kunnen schieten elk plaatje ondersteuning biedt voor het juiste begrip.

We hebben steeds gekozen voor de meest eenvoudige vorm als start. Ons doel is voor iedereen uitnodigend te zijn mee te doen om te proberen trucjes onder de knie te krijgen.

Bij het leren eigen maken van trucjes is steeds weer herhalen heel belangrijk!

Vaak worden er daarom allerlei variaties van de trucjes gegeven. De variaties en de verschillen in naamgeving van een truc maken dat eenzelfde trucje steeds weer herhaald kan worden en toch spannend blijft.

Spannende acts met mooi materiaal en boeiende namen nodigen kinderen uit verder te leren.

De kaarten die op A-niveau zijn geschreven zijn kaarten voor kinderen die voor het eerst kennismaken met circusactiviteiten. Het zijn trucjes waarin voldoende variatie en uitdaging zit en die het gevoel van lukken kunnen bewerkstelligen.

De kaarten op B-niveau zijn voor kinderen die al eerder met circus bezig zijn geweest en dus al wat ervaring hebben opgebouwd. Ook voor begeleiders van activiteiten bieden de B-kaarten leuke uitdagingen waarna ze nog beter in staat zullen zijn de kinderen te helpen bij het oefenen van circustrucjes.

De kinderen kunnen zelf een kaart uit de map halen en al dan niet gezamenlijk uitdokteren hoe de trucjes in elkaar zitten. Achterop de kaart staan de aanwijzingen voor de begeleiders. Deze kunnen gaan over de techniek, over bepaalde veiligheidsaspecten en/of over het belang van samenwerken. Tevens hebben we tips genoemd voor het maken van een act; deze richten zich op organisatie, presentatie, opbouw en afsluiting of afronding van de betreffende act. Achterop de kaarten staat informatie voor de begeleiders. Informatie die de docent helpt om de activiteit goed aan te bieden of om leerlingen optimaal te ondersteunen. De docent kan zelf bepalen welke onderdelen veilig zijn om zelfstandig uit te laten voeren.

CIRCUS IN HET BEWEGINGSONDERWIJS

Letterlijk gaat het hier om het onderbrengen van circusactiviteiten in de lessen bewegingsonderwijs. Dit is niet alleen goed mogelijk, het is soms zelfs wenselijk omdat circusactiviteiten laagdrempelig aangeboden kunnen worden en ongelooflijk veel mogelijkheden bieden voor niveaudifferentiatie. Door gebruik te maken van de circuskaarten kunnen leerlingen zelfstandig bezig zijn met de activiteiten. Een lessenreeks kan leiden tot een interessante verschuiving in niveau. De ervaring leert dat leerlingen zich vastbijten in de activiteiten. Ze hebben veel plezier en zijn leergierig. Een groot voordeel is dat er snel sprake is van succeservaring. Dit zorgt voor een enorme stimulans bij de leerlingen om door te gaan. We denken aan jongleren met balletjes en doekjes en het in beweging houden van de vlinderstok en de diabolo. Het Chinese bordje, de ringen en hoepels, maar ook het steltlopen en het clowneske springen, het balanceren op de draad en het lopen op de bal en natuurlijk acrobatiek zijn boeiende leeractiviteiten in de les bewegingsonderwijs. Ze sluiten direct aan bij de leefwereld van kinderen en leerlingen.

UITBREIDING VAN LEERLIJNEN?

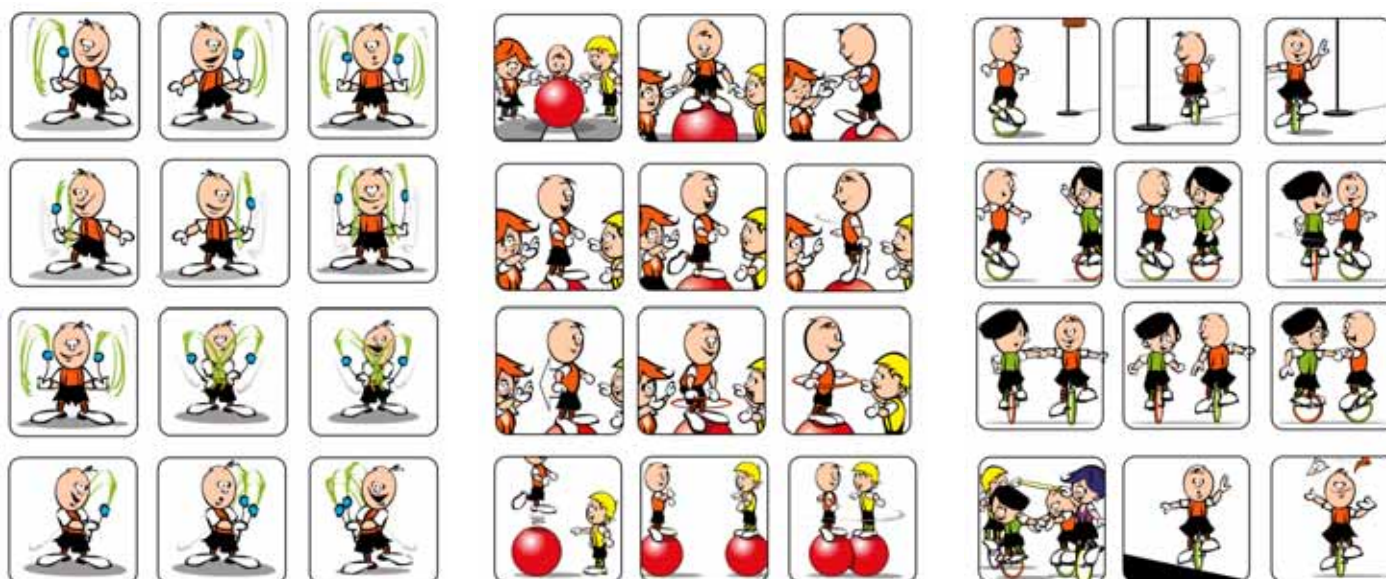
In publicaties** worden twaalf leerlijnen uitgewerkt. Vijf leerlijnen komen uitgebreid, gevarieerd en aangevuld bij het circus aan de orde: jongleren, balanceren w.o. acrobatiek, zwaaien, springen, en acrobatiek.

Een zesde belangrijk thema bij het circus is het draaiend houden van bepaalde materialen. We denken hierbij aan het opzetten en draai-

* Kinderen worden veelal en vooral uitgedaagd door artiesten, begeleiders en leerkrachten die trots hun trucjes vertonen en laten zien en vertellen hoe je dat trucje kunt leren.

** Publicaties van de SLO in samenwerking met de KVLO (Jan Luitingsfonds) - Het Basisdocument Bewegingsonderwijs (2004)

Balanceren op de fiets

end houden van het Chinese bordje, de 'devilstick' of vlinderstok, de diabolo, de hoela-hoep (hoepels) en de kiwido of pois (in de turnwereld: de linten). Deze activiteiten zijn populair voor kinderen en jongeren, zowel op de speelplaatsen als op straat of op pleinen. Zij worden in het *Basisdocument* genoemd onder 'soleren' en verdienen een nadere didactische uitwerking.

LESSENREEKS

Circus in de les is een ideale activiteit om de zelfstandigheid en de mogelijkheid tot samenwerken van de leerlingen te bevorderen. De leerlingen leren hoe ze hun bewegingsmogelijkheden kunnen uitbreiden.

Het laten zien van de activiteit aan elkaar zorgt voor het leren presenteren van jezelf en het er aan wennen om in de 'schijnwerpers' te staan. Wanneer de activiteiten op een juiste manier worden aangeboden is circus een goed onderdeel om het zelfvertrouwen van de leerlingen te vergroten. In de les kunnen de kaarten van het boek gebruikt worden als handleiding. De leerlingen kunnen starten op hun eigen niveau en zodra ze een truc beheersen kunnen ze die laten zien aan de docent en vervolgens doorgaan met een volgende truc. De kaarten dienen ook als inspiratie om nieuwe vaardigheden te leren of om allerlei variaties te leren. Het bedenken van een eigen truc geeft natuurlijk een enorme kick. Vaak is het leuk als een truc met meerdere uitgevoerd kan worden.

Het is goed mogelijk om circus in een lessenreeks aan te bieden. Een voorbeeld hiervan is:

Les 1: Algemene introductie van de circusonderdelen en een eerste kennismaking met de materialen

Les 2: Een bepaald onderdeel kiezen om daar beter in te worden

Les 3: Het maken van een act binnen een bepaald onderdeel, eventueel samen met anderen

Les 4: Een onderlinge groepspresentatie van de acts.

Het afsluiten van een act kan ook spanningen opleveren bij leerlin-

gen. Het is daarom uiterst belangrijk de leerlingen attent te maken op het kiezen van de juiste acts en te letten op het niveau van uitvoeren. Leerlingen hebben nogal eens de neiging om een net geleerd trucje te willen opvoeren, wat dan in het water valt door de spanning die zo'n presentatie met zich meebrengt.

Leerlingen halen wel veel voldoening uit het bezig zijn met circusonderdelen, omdat de instap voor iedereen te maken is en je in relatief korte tijd erg veel nieuwe dingen kunt leren. Ook het showkarakter dat circus met zich meebrengt vormt een belangrijke motivatie.

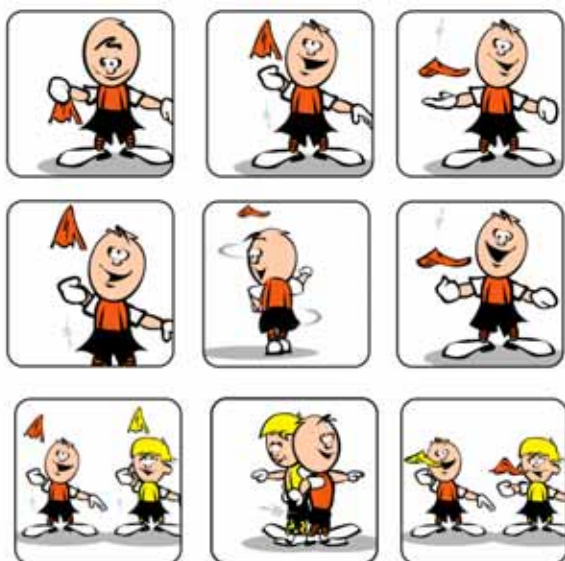
CIRCUS VOOR BUITENBEENTJES

Kinderen/leerlingen die uitvallen bij de gymles of die op de speelplaats niet goed uit de voeten kunnen of niet meekunnen bij een sportvereniging kunnen veel baat hebben bij het circusspel. Vooral omdat het circusspel op alle niveaus uitgevoerd kan worden: alle kinderen kunnen meedoen. Het uitdagende karakter van circusmaterialen is groot en nodigt de kinderen direct uit mee te doen. Het applaus bij elke geslaagde truc heeft vaak een positieve uitwerking op het zelfvertrouwen van kinderen. Wij hebben inmiddels veel ervaring opgedaan met het toepassen van circusactiviteiten bij Club Extra. Club Extra is een club voor kinderen die beperkingen kennen. Beperkingen in fysieke zin: niet goed uit de voeten kunnen, niet handig zijn of lichamelijke uitval. Daarnaast zijn er ook kinderen met mentale beperkingen: kinderen met faalangst, kinderen die zich niet goed kunnen concentreren en kinderen die door de zaal stuiteren omdat ze hyperbeweeglijk zijn. Ook kinderen die moeilijk aanspreekbaar zijn en sociale beperkingen vertonen. Omdat kinderen zich graag laten uitlokken tot actie, kan het circus voor deze kinderen juist een ingang zijn zich bewegend te presenteren en bewegend zelfvertrouwen op te bouwen.

CIRCUS IN DE BREDE SCHOOL

De school heeft in veel plaatsen een bredere functie. Naast de reguliere lessen worden er ook voorzieningen getroffen voor kinderen die opgevangen moeten worden. Soms willen ouders van kinderen een extra aanbod van activiteiten.

Jongleren met doekjes

Balanceren op de draadloop

Ook hier kan circus een belangrijke rol spelen. Het circus is populair. Dat komt vooral door de leuke activiteiten, door de uitdaging die de materialen bieden, door de snelle vorderingen die gemaakt kunnen worden en door de aansluiting bij de belevingswereld van kinderen. Spannende materialen; boeiende en flitsende kleuren en vooral ook het krijgen van applaus. Dit alles kan een goede bijdrage leveren aan het zelfvertrouwen van kinderen.

Een aanbod bestaat meestal uit een lessenreeks van vijf of tien lessen die elk ongeveer anderhalf uur duren. In deze lessen komen activiteiten van het circus aan bod. Door het langere tijdsbestek kan er door de docent meer didactisch gewerkt worden en kan een plan opgesteld worden. Een plan met betrekking tot welke activiteiten tijdens welke lessen aan de orde komen, maar ook een plan over hoe iets aangeleerd kan worden. De cursus kan ook worden afgesloten met een voorstelling. Wij kiezen daar graag voor.

In de eerste plaats omdat een voorstelling de kinderen motiveert langer aan iets te werken; in de tweede plaats om aan andere kinderen, of mogelijk ook ouders, te laten zien waar de kinderen aan gewerkt hebben en welke vorderingen ze hebben gemaakt.

Bij dit artikel is gebruik gemaakt van tekst uit het binnenkort te verschijnen boek van Wytse Walinga en Anne Kuipers: Circus, een mooi spel. Tekeningen zijn van Jacob Lagerweij. Uitgever: Werkgroep Bewegingsonderwijs (verwachte verschijningsdatum: eind 2005).

LITERATUUR

Hooggeëerd Publiek - Circus als Schoolproject, Roeland Maier en Willem Smit; (1996) uitgeverij De Akelei. Uit de serie de kunst van het leerlandschap.

Circus op School, Reginald Leper en Isabel Van Maele; (2001) uitgeverij Acco Leuven/Leusden.

Circus is een spel door Dieuwke Westerbaan-Mellema en Chris Hazelebach e.a.; (1989) 't WEB en Kindertheater Elleboog (uitverkocht).

Het Circus in door Frédérique Krings en Daniel Bron; (1995) Casterman (uitverkocht).

Het grote Circusboek door Frédérique Krings en Nancy Pierret (2003) Casterman.

Basisdocument Bewegingsonderwijs door Chris Mooij, Marco van Berkel en Chris Hazelebach; (2004) Jan Luitingfonds.

Anne Kuipers is directeur van Circusschool Hannes en Co en docent Club Extra in Vlaardingen en Rotterdam en tevens consultant Bewegingsonderwijs bij de gemeente Vlaardingen.

Correspondentie:

Anne Kuipers

Voorstraat 47

3135 HW Vlaardingen

www.circusschoolhannesenco.nl

Tel.: 010 435 2534 / 06 2319 9819

Dit artikel is te downloaden op www.gymleraren.nl

BOEKEN

Startschot!
lichamelijke opvoeding
voor de basisvorming
havo/vwo**Auteurs: Piet Swart en Koos Beljon**

Sinds enige tijd zijn het theorie- en het praktijkboek van *Startschot* voor de basisvorming havo/vwo op de markt. Over de vernieuwde versie voor het

vmbo hebben we u in LO 13 van 2004 bericht.

Theoriedeel

Allereerst moeten we vaststellen dat het vak niet anders wordt als het op het ene of het andere niveau wordt gegeven. Het is zelfs vaak zo dat scholen heterogene brugklassen hebben waarbij de niveaus door elkaar lopen. De domeinen die worden behandeld zijn daarom ook niet verschillend. Daardoor is ook de opbouw van het havo/vwo-boek gelijk aan de bestaande vmbo-versie. Wat verschilt is de zelftoets. Hiervoor is in de havo/vwo-versie teruggegrepen op de zelftoetsen uit de eerste editie van *Startschot* uit 1999. Voor het vmbo te moeilijk, maar met hier en daar een aanpassing bruikbaar voor havo/vwo.

Praktijkdeel

Wat biedt de praktijkuitgave meer/anders dan de versie voor het vmbo?

Het gaat hoofdzakelijk om de wijze van aanbieden die anders is. Dat heeft te maken met de aanname dat kinderen van havo/vwo een grotere woordenschat hebben en daardoor een beter begripsniveau. De opdrachten zijn moeilijker en gaan verder.

Nog een verschil is de afstemming op kerndoelen/eindtermen. Het is zo dat als de hele vmbo-versie wordt gevolgd, er is volstaan aan de eindtermen van het nieuwe vmbo. Het boek kan gedurende de hele schoolloopbaan op het vmbo worden gebruikt. Daarom wordt daarin

ook aan sportoriëntatie aandacht besteed.

De havo/vwo-versie voldoet aan de kerndoelen van de onderbouw, maar is slechts (een goede) voorbereiding op de eindtermen van de tweede fase. Het boek is dan ook bedoeld voor gebruik tot en met klas 3. Op sommige onderwerpen wordt diep ingegaan, zoals bijvoorbeeld verschillende rollen bij bewegen en regelen. Of u ermee wilt gaan werken en de wijze waarop u zo'n methode gebruikt hangt van uzelf af. Daarover hebben we het in LO 6 van dit jaar gehad

Hans Dijkhoff

DANKBETUIGING

Het hoofdbestuur van de KVLO bedankt de volgende personen/instaties die betrokken zijn geweest bij de organisatie van de beweegmanifestatie op het Plein voor de Tweede Kamer in Den Haag op 14 september.

Politie Haaglanden Korpsdirectie: Ruud Behrens en Bureau Jan Hendrikstraat: Peter Donkers
Gemeente Den Haag: het College van B&W: Wim Deetman, burgemeester; Afdeling flexibele afsluitingen: Ronald van Oldemarkt
Dienst Stadsbeheer Centrum Beheerder Spuiplein: Frank Kerkvliet
Bedrijfsbureau Vegen: Wahida Idu
Scandri: Gert-Jan Pruijn en Remco de Jong
Coca-Cola: Marte van Esser en Guido van Alphen
NOC*NSF: Coen van den Beemt en Anouk van de Langerak
BOSAN Sport bv: Ruud Plas
ROC Midden-Brabant: Mike Wojtas en studenten
Monica Hols Journalistieke Producties: Monica Hols
Brezo Kampen: André de Zoet
Hart en Hart Publishing: Ernst en Eric Hart
Oosterwouder/Langeveld Evenementenverhuur: Marianne Kriekspoor en Martin Langeveld
Skyline Sound & Light: Martijn Blom
EHBO Diensten Nederland: Eric van der Meer
Eurotoilet: Michel de Boer
T.Post & Zonen bv: Stella Zwart
Café - Restaurant Leopold: Patrick van den Broek
Open Schoolgemeenschap Bijlmer: Kees Visser en Steelband
Atlas College Rijswijk: Erwin Disselkötter en leerlingen
Segbroek College Den Haag: Jeroen van der Leeuw en leerlingen
Het Maartens College Haren (Gr.): Guus Klein Lankhorst en de leerlingen Rosanne Riemersma en Marimarth de Moor
College den Hulster Venlo: Geert van Eijk en de leerlingen Maaïke de Jager en Wouter de Bruijn
Bureau KVLO: alle medewerkers.

AFDELINGEN

DE NOORDER**Praktijkdag**

Datum: zaterdag 8 oktober
Tijd: 8.45 tot 14.00 uur
Plaats: ALO Groningen
Kosten: Noorderleden 35 euro
niet Noorderleden 50 euro
Info: Koos Meekers,
tel.: 050 556 7673,
e-mail: jmeekers@planet.nl

Noorderskireis

Datum: 17 februari tot 26 februari 2006
Plaats: Het Linzertauplitzhaus te Oosterijk
Kosten: 620 euro p.p.
Info: Oene van der Honing,
tel.: 050 525 8606, e-mail: ovdhoning@yahoo.com of Hans Jorna, tel.: 050 526 8742,
e-mail: hjorna@home.nl

MULIERPROJECT 'KWALITEIT LO'

RESULTAAT VAN EEN VERKENNEND ONDERZOEK

HET LEERVERHAAL VAN VIER OPLEIDERS

Deze bijdrage verhaalt over een kleinschalig onderzoek dat is gedaan naar het leren van opleiders binnen het Instituut voor Sportstudies van de Hanzehogeschool Groningen (HIS). De Hogeschool kiest voor opleiders als lerende en zelfsturende professionals. Iedereen heeft daar wel een beeld van, maar eigenlijk weten we niet goed hoe dat leren in de praktijk in zijn werk gaat. Wat wordt er geleerd? Hoe wordt er geleerd? Hoe zit het met de zelfsturing? Hoe kunnen we dat leren stimuleren? Een verkennend onderzoek, om een tipje van de sluier op te lichten. Door: Kees Faber

Het Instituut voor Sportstudies van de Hanzehogeschool Groningen (HIS) kiest voor docenten als *learning professional*; dit onderzoek speelt een rol in de concretisering van deze keuze. Belangrijk motief hiervoor is dat de lerende docent als rolmodel kan fungeren voor de student wat betreft professioneel gedrag. Als een docent bewust bezig is met zijn eigen competentieontwikkeling en zich lerend opstelt naar collega's, studenten en werkveldvertegenwoordigers, dan stimuleert hij studenten die een vergelijkbaar proces doormaken.

Het doel is dat HIS-opleiders kritisch reflectief werkgedrag vertonen zoals het publiekelijk kritische vragen stellen, het openbaar maken van je visie, het uitnodigen van anderen om hier feedback op te geven en experimenteren met nieuwe werkmethoden en werkgedrag (van Woerkom, 2004). Kritisch reflectief werkgedrag heeft de volgende zes kenmerken:

- 1 Reflectie op zichzelf in relatie tot het werk
- 2 Kritisch meedenken
- 3 Feedback vragen
- 4 Omgaan met fouten
- 5 Experimenteren
- 6 Loopbaanbewustzijn.

Het HIS is permanent op zoek naar mogelijkheden om het leren van opleiders in deze richting te stimuleren. Om dat doelgericht te kunnen doen is het zinvol om te weten hoe HIS-opleiders op dit moment als lerende professionals in hun werk staan. Met andere woorden: wat is het leerverhaal van de HIS-opleider? Als we de leer verhalen kennen is het mogelijk om aan de verbetering van dat leren te werken. Cees Sprenger e.a. (2004) hebben het over een leer-actietheorie; daarin komen de ongeschreven regels rond leren tot uitdrukking. Ook hij - in navolging van anderen - geeft aan 'dat het ontzettend lastig is om succesvolle leerinterventies te plegen wanneer men geen goed beeld heeft van de heersende leer-actietheorie bij werknemers'.

ACTIEONDERZOEK

Het onderzoek dat hier centraal staat is een vorm van actieonderzoek. We sluiten aan bij de opvatting van Sandra Schruyer (2005) die zegt: 'Actieonderzoek is een vorm van onderzoek waarbij onderzoek gekoppeld wordt aan actie in een gezamenlijk en iteratief (zich herha-

lend, (red.)) proces. Doel is het cliëntsysteem te helpen veranderen en ontwikkelen. De onderzoeker is expliciet geëngageerd met het cliëntsysteem en haar problematiek. Daarnaast is het belangrijk de leerervaringen beschikbaar te stellen aan anderen (organisaties en onderzoekers), zodat zij ervan kunnen leren, bijvoorbeeld middels publicaties'. Van begin af aan is het de bedoeling geweest dat de onderzoeksactiviteiten ook als interventie gingen werken. Dat het onderzoek niet alleen de onderzoekers maar ook de onderzochten wat oplevert.

In schooljaar 2004-2005 is het verkennende onderzoek uitgevoerd. Enerzijds is dat gebeurd door een theoretische verkenning, anderzijds door het afnemen van een half gestructureerd interview met een viertal HIS-opleiders. In deze rapportage zijn de resultaten van de interviews beschreven en geïnterpreteerd aan de hand van theoretische inzichten. De vragen die leidend zijn geweest voor dit onderzoek zijn:

- 1 Wat leren HIS-opleiders?
- 2 Wat heeft ze aangezet om dat te leren?
- 3 Hoe hebben ze dat geleerd?
- 4 Wat was de invloed van de leeromgeving?
- 5 Waar liggen verbetermogelijkheden?

De vragen zijn verwerkt tot een globale gespreksleidraad; de gesprekken duurden ongeveer 1,5 uur. Onderdeel van het gesprek vormde ook het maken van een tekening en/of woordweb om de plaats van zichzelf als opleider binnen het HIS aan te geven. Het gesprek is gevoerd door twee personen en werd opgenomen op band. Er zijn vier gesprekspartners geselecteerd die verschilden wat betreft leeftijd, geslacht, werkervaring op het HIS-team waarin gewerkt wordt en omvang van de aanstelling.

RESULTATEN

Het eerste dat opviel was dat de opleiders normaal gesproken weinig over hun eigen leren praten en dat ze het fijn vonden om dat wel eens te doen; men vond het interessant. Iedereen had aan het eind van het gesprek wel een (scherper) beeld van zichzelf als leerder. Zo zei iemand: *Het gesprek was verhelderend voor me. Ik had nooit zo veel over mijn eigen leren nagedacht. Ik kom erachter dat mijn leren*

EIDERS

hap-snap en pragmatisch is. Ik heb in ieder geval geen mooi verhaal opgehangen; ik heb geen spelletje gespeeld en ben eerlijk geweest. Dergelijke uitspraken geven aan dat er door het gesprek wel iets gebeurd is; het onderzoek heeft ook als interventie gewerkt. Er is winst geboekt op het punt van het leerbewustzijn.

Het is een kleinschalig onderzoek, dus er kunnen geen algemeen geldende conclusies getrokken worden. Het gaat om voorzichtige indicaties; we illustreren ze met citaten:

- Er is een grote leerbereidheid; voor iedereen hoort leren bij het werk:
Ik typeer mezelf als een fanatiek leerder, van jongs af aan. Ik denk veel na. Het is een zeer wisselend leerproces en situatieafhankelijk. Ik leer door vragen te stellen aan mezelf en aan anderen. Soms lees ik.
- Persoonlijke (kern)kwaliteiten staan centraal in het leren (en minder competenties):
Ik ben een drukke doener, maar ik ben rustiger geworden; ik bied andere mensen meer ruimte, zie het belang van stilstaan. Ik ken steeds beter mijn valkuil van 'de bemoeial' en dender niet zo gauw meer over mensen heen met mijn opvattingen en ideeën.
- Er wordt veel geleerd van ervaringen, *learning by doing*:
Door te doen, door de deksel op de neus te krijgen, me gestrest te voelen, het nadenken daarover...heb ik op dit punt veel geleerd.
- Collegiaal leren speelt een grote rol:
Ik werkte samen met een jongere collega die meer luisterend is, iets langer afwacht, meer ontspannen is. Dat werken in duo's vind ik uitstekend; het doorbreekt de hokjesgeest.
- Het leren is sterk gericht op het oplossen van dagelijkse problemen:
Ik duik niet gauw een boek in; dat duurt te lang, want de volgende les moet het probleem wel opgelost zijn!
- Het leren is vaak toevallig en niet gepland:
Dit leren is min of meer toevallig tot stand gekomen, omdat we in duo's gingen lesgeven. Het is zo gegroeid, het is ook niet geformeeliseerd.
- De leeromgeving wordt verschillend ervaren:
Mijn ambitie is dat we met zijn allen van het HIS een swingende tent maken. Ik zit hier op het HIS op de goede plek; dingen die voor mij belangrijk zijn komen hier samen.
Maar ook:
Ik zie het HIS als een mooie rozenstruik. Ik wil graag een roos plukken, maar er staat een hek tussen mij en het HIS.

CONCLUSIES EN UITDAGINGEN

Deze resultaten verwijzen o.a. naar de volgende conclusies en uitdagingen. Nogmaals, met alle voorzichtigheid gezien het karakter van het onderzoek.

- Het leren van de docenten heeft doorgaans een individueel karakter; deze persoonlijke leerroutes zijn lang niet altijd verbonden met

de koers en de prioriteiten van het HIS. De collectiviteit van het leren kan versterkt worden.

- De leervoorkeur (qua inhoud, motivatie en proces) verschilt per docent; bij het ondersteunen van het leren van de docenten is het belangrijk aan te sluiten op die leervoorkeur.
- In het leerverhaal wordt niet of nauwelijks gerefereerd aan een beeld van het beroep van opleider (bijv. in de vorm van een competentieprofiel). Er is winst te boeken door meer de professie van opleider als referentiekader te nemen.
- Hoewel er grote verschillen tussen de opleiders zijn: het oplossingsgerichte leren speelt een belangrijke rol; het leren door kritische reflectie en door theorie speelt een bescheiden rol (Bolhuis en Simons, 2001). Het enkelslag leren (leren van regels) kan verrijkt worden door vormen van tweeslag leren (leren van principes) (Swieringa en Wierdsma, 1990).
- Er wordt nogal eens incidenteel en informeel geleerd; op het punt van de intentionaliteit en het formele leren liggen mogelijkheden om het leren te intensiveren (bijvoorbeeld door de relatie met functioneringsgesprekken en POP te versterken).

VERVOLGONDERZOEK

Het komend cursusjaar zal een vervolg gegeven worden aan dit verkennende onderzoek.

- 1 Met de deelnemers samen blikken we terug op het verloop, het resultaat en de conclusies van het onderzoek. Hiermee wordt een vorm van ervaringsleren gestimuleerd, zowel van de 'onderzoekten' als van de onderzoekers.
- 2 De vier gesproken opleiders worden uitgedaagd hun persoonlijke leren te intensiveren en/of te verrijken. Dit leerproces wordt gevolgd en ondersteund.
- 3 Het collegiale leren (als sterk punt van het HIS) wordt binnen de nieuwe clusters van de HIS-propedeuse gevolgd en ondersteund.

Literatuurlijst is opvraagbaar bij de redactie.

Aankondiging

TENTOONSTELLING OVER GEZONDHEID

Van 19 nov. 2005 tot 7 mei 2006 zal in Rotterdam in het Nationaal onderwijsmuseum een tentoonstelling te zien zijn over gezondheid op school.

Verschiedende thema's spelen hierbij een rol en komen uitvoerig aan bod:

- schoolartsen
- schooltandarts
- gezondheidskolonies
- zomerkampen dikke kinderen
- gymnastiekonderwijs en beweging.

BUITENSCHOLSE ACTIVITEITEN

LEERLINGEN (SISI-DOCENTEN) GEVEN LES

HEBBES EN DE HERFST JONGLEERDAG

Onderwijs in bewegen is mooi dat weten wij als collega's in het beweegvak natuurlijk al lang. Als wij als enthousiaste collega's het voor elkaar krijgen om leerlingen in te schakelen bij activiteiten die verdergaan dan het fluiten van een wedstrijd of het opzetten van een toernooi, dan is dat helemaal super. Een voorbeeld van naschools beweegmanagement. Door: Jeroen Vrijnsen

Hebbes is een jongleergroep bestaande uit zo'n dertig leerlingen van de Instelling Voortgezet Onderwijs Deurne, meestal van deelschool Peellandcollege. Op zondag 23 oktober organiseert Hebbes samen met de jongleergroep Balans uit Eindhoven een jaarlijks terugkerende jongleerhappening de 'Herfst Jongleerdag'.

WISSELENDE LOCATIE

De Herfst Jongleerdag is de laatste jaren op reis door Nederland want de organisatie ervan gebeurt telkens door verschillende jongleergroepen ergens in Nederland. Op zondag 23 oktober hopen we te Deurne in de sporthal van het Peellandcollege van 10.00-17.00 uur veel geofende en niet-geofende jongleurs te mogen ontvangen. De toegangsprijs is 5 euro. (In overleg is er voor scholieren een korting.) Het wordt TOFsport! In een ongedwongen jongleersfeer zijn er meerdere workshops waar wat te leren valt voor beginners en gevorderden. Er is voor ieder wat wils. Er zal zeker gejongleerd worden met ballen, kegels, messen, diablo's, pois en mogelijk zelfs met tandenborstels en er wordt minstens gebalanceerd op eenwieters, stelten en rola bola's. Het is mogelijk dat je iemand ontmoet die met een lepel op zijn neus kan balanceren.

HEBBES

Hebbes is een onderdeel van het sportieve buitenlesprogramma van deelschool Peellandcollege. Dagelijks vinden er tijdens vaste rooster-tijden zo rond 15.00 uur, dus na het zesde of zevende lesuur, buitenlesactiviteiten als streetdance, jumpen en jongleren/balanceren plaats. Naast roosterfaciliteiten heeft de school hiervoor een budget dat bovendien al jaren wordt aangevuld door een vijftal sponsors uit onze gemeente. Bij Hebbes kan niemand met alles jongleren. Toch kun je er wel bijna alles leren van specialisten, ervaren medeleerlingen die goed zijn in hun ding en het leuk vinden les te geven. Het leiding geven tijdens het sportief buitenlesprogramma door leerlingen vindt op het Peelland structureel plaats. Bij de jongleergroep Hebbes en bij Streetdance, twee activiteiten, waar wekelijks afgelopen schooljaar samen zo'n kleine negentig leerlingen vrijwillig aan deelnamen, zijn de lesgevers vooral aardige leerlingen. Hebbes heeft een echte leider, een oud-leerling, jongleur en nu gastdocent, die thans als leraar aan een basisschool is verbonden. De overige lesgevers, leerlingen, noemen we Sisi-docenten en ze werken onder verantwoordelijkheid van een docent lichamelijke opvoeding. Alle Sisi-docenten, afgelopen schooljaar waren het er vijf bij de jongleurs en twee bij streetdance,

ontvangen jaarlijks een financieel kleinigheidje tussen de 25 en 50 euro, afhankelijk van de bestede hoeveelheid tijd. Met Sisi-docenten worden aan het begin van het schooljaar vaste afspraken gemaakt op welke tijden ze wekelijks actief zijn. Sisi-docenten zijn sfeerbepalend! De Sisi-docenten op het Peelland zijn steengoed. Bijvoorbeeld omdat de min of meer vaste groepen tijdens het schooljaar nauwelijks verloop kennen. Het welslagen van onze activiteiten hangt er ook vanaf of we ergens naar toe kunnen werken, iets in het verschiets hebben. Het is tof als je kunt optreden tijdens een grootse schoolse gebeurtenis of je iets mag laten zien buiten de school. De Herfst Jongleerdag is dan ook voor de jongleurs een feestje. Je leert op een wel heel plezierige wijze en je kunt wat laten zien.

HET NIEUWE LEREN

Kenmerkend voor de activiteiten bij Hebbes is de stijl van leren. Deze is voor een groot gedeelte volgens de richtlijnen van het Nieuwe Leren. We maken dan ook geen gebruik van boeken, maar van elkaars kennis en vaardigheden. Onze leerlingen nemen zelf actief deel aan hun eigen leerproces op diverse fronten.

Leren van elkaar

Leren is een individueel en sociaal proces. Ook binnen onze jongleergroep is het leren van elkaar erg belangrijk. Er worden geen jongleerlessen gegeven, maar de leerlingen geven zelf aan als zij een nieuwe truc willen leren van een ander. Zelfsturing en reflectie maken dus ook deel uit van het proces om te leren jongleren. Dit vereist een actieve houding bij de leerling. Onze zogenaamde Sisi-docenten zijn coach en procesbegeleider voor de jongere leerlingen. Zij informeren, enthousiasmeren en geven instructies aan de andere jongleurs. Regelmatig verzorgen zij ook workshops voor beginners tijdens evenementen op school en in het dorp.

Leren met behulp van de Progressielijst

Enerzijds om leerlingen te brengen tot zelfsturing en daarnaast om het globale niveau van de leerling te bepalen, werken we bij Hebbes met een Progressielijst voor trucs met ballen en voor trucs met de diablo. Op deze lijst houden de leerlingen, als ze dat willen, zelf hun vorderingen bij en bij de Sisi-docenten kunnen zij trucs laten aftekenen als deze beheerst worden. De vele trucs staan ingedeeld in diverse levels, oplopend in niveau.

De lijst is opgebouwd, samengesteld en aangepast met behulp van

DAG

FOTO: JEROEN VRIJSEN

Warming up

diverse internetsites en eigen ervaringen, ook tijdens bezochte jongleerdagen. Vervolgens is daar een moeilijkheidsgraad aan gekoppeld aan de hand van eigen ervaringen. Een aantal leerlingen ervaart de Progressielijst als handvat bij het leerproces, een aanknopingspunt van waaruit zij een eigen leertraject opzetten.

Leren met behulp van internet

De meeste leerlingen halen ook veel informatie en trucs van het Internet. Het is gemakkelijk en leuk nieuwe trucs te leren via bewegende plaatjes of uitleg te ontvangen volgens een filmpje. Er is veel te vinden op internet en er is zelfs een startpagina aan het jongleren besteed (www.jongleren.pagina.nl). Via deze pagina word je doorverwezen naar alle takken die met deze kunst te maken hebben. Van jongleergroepen tot de techniek van het vuurspuwen. Kijk maar eens naar www.diabolotricks.com (voor de diabololo), naar <http://hem.passagen.se/hoss/juggleanim.htm> (voor het jongleren met ballen) en naar www.circusplanet.net (voor trucs met de eenwieler e.d.).

Leren samen met andere jongleergroepen

Regelmatig bezoeken we ook jongleerfestivals, waar we in contact komen met andere jongleurs en acrobaten. Hieronder staat een selectie uit de Nederlandse jongleerfestivals:

- Tilburgse Jongleer- en Acrobatiekdag, 25 september 2005 te Tilburg
- Herfst Jongleerdag, 23 oktober 2005 te Deurne
- Winter Jongleer Weekend, 7 en 8 januari 2006 te Hoensbroek

- Delftse jongleerdag, april 2006
- Nederlands Jongleer Festival, 25 t/m 28 mei 2006
- Wereldjongleerdag, 17 juni 2006.

Op deze dagen leren we trucs van andere jongleergroepen en bovendien zijn deze uitstapjes een erg gezellige manier om nieuwe contacten te leggen. Als gezegd: de Herfst Jongleerdag organiseren wij (jongleergroep Hebbes) dit jaar voor het eerst en in samenwerking met jongleergroep Balans uit Eindhoven. We hopen hiermee twee doelstellingen te bereiken: het leren van nieuwe trucs en het bevorderen van de sfeer.

Bron

'Het Nieuwe Leren', door: Hans F. van Aalst en Jozef J.M. Kok, JSW jaargang 89 nr. 4

Met dank aan Rinus Pecht, leraar lichamelijke opvoeding deelschool Peellandcollege, voor de voorwaarde scheppende mogelijkheden.

Koen Linders, Sisi-docent bij Hebbes, leerling 5havo deelschool Peellandcollege
Jeroen Vrijnsen, Leraar basisschool St. Willibrordus te Deurne en Gastdocent bij Hebbes

CORRESPONDENTIE: pct@ivo-deurne.nl

LANDELIJKE ACTIEDAG GYM MOET ZET

DEN HAAG – De Landelijke Actiedag Gym Moet, gehouden op woensdag 14 september jl., heeft politiek Nederland op een luide en duidelijke wijze te verstaan gegeven dat het vak lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs een absolute must is. Handhaving van het wettelijk voorgeschreven aantal uren kost niets, beter nog is een uitbreiding naar drie (of meer) uren per week. Op het Plein voor de Tweede Kamer nam Maria van der Hoeven, minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, tijdens de actiedag ruim 110.000 handtekeningen en een petitie in ontvangst. Hierin vragen verschillende maatschappelijke organisaties de minister om bescherming van de gymuren.

De Landelijke Actiedag GYM MOET is door de KVLO georganiseerd uit protest tegen de plannen van de minister van Onderwijs, Maria van der Hoeven, om artikel 22 lid 3 uit de wet uit het voortgezet onderwijs te schrappen. De verplichting voor scholen om alle jongeren in het vmbo, havo en vwo een minimum aan beweegtijd in het lesprogramma aan te bieden, zou daarmee komen te vervallen. Een voorstel tot wetwijziging hiertoe zal binnenkort aan de Tweede Kamer worden aangeboden. De KVLO pleit voor handhaving van artikel 22 lid 3 in een eigentijdse formu-

Het is woensdagochtend en met grote, grijze wolken trappelt de herfst van ongeduld om de zomer te verdringen. Terwijl het podium op het Plein in Den Haag wordt opgebouwd, galmen swingende discconummers door de grote boxen. Op verschillende plekken worden sportveldjes gecreëerd. Ze doen dienst als decor voor 'Mission

Gert van Driel aan het woord

FOTO: CHRIS MOUL

Olympic the City', een olympische sportdag waaraan leerlingen uit sportklassen van het Atlas College uit Rijswijk en het Haagse Segbroek College meedoen. Voetballen, volleyballen, basketballen, flesjesvoetbal, streetdance en bouncebal moeten het plein een beweeglijk uiterlijk geven.

Het is iets over half tien als een steeds luider wordend gezang de discodreun overstemt. Scanderend, in oranje T-shirts, kondigt een grote groep aankomende vakleerkrachten uit Amsterdam haar komst aan: 'I say Oeh Ah ALO Amsterdam, say Oeh, Ah ALO Amsterdam'. De toon is gezet en langzaam stroomt het plein vol met scholieren, docenten en alo-studenten van de andere locaties in het land. Zwolle in het groen, Den Haag in het geel, Tilburg in het blauw en even later arriveert ook Groningen, in het rood. Bij de infokraam wordt er non-stop helium gepompt in groenwitte ballonnen; tweeduizend liggen er klaar. Bij hetzelfde kraampje worden duizenden handtekeningen verzameld. Het zijn protesten van scholieren uit het hele land die vinden dat gym moet. Uiteindelijk zal minister Maria van der Hoeven er ruim 110.000 in ontvangst nemen en dat is heel wat gezien de korte periode – sinds de aanvang van het nieuwe schooljaar – waarin de leerlingenkaarten werden verzameld.

'EEN SLECHT VOORNEMEN'

Het is kwart over tien en het Plein is vol. Gert van Driel, voorzitter van de KVLO, opent de dag die in het teken staat van 'een slecht voor-nemen'. De scholen worden aan het publiek voorgesteld en door de voorzitter aangemoedigd om Nederland te laten zien hoe mooi sport en bewegen kan zijn. Het startsein voor de Mission Olympic is gegeven. Het miezert intussen behoorlijk waardoor de skatebaan dicht moet blijven. De andere activiteiten draaien echter ongedwongen door, supporters langs de lijn hebben minstens zoveel plezier. Speaker Pieter Matthijse houdt de sfeer er goed in en geeft na een flitsend optreden van de Amsterdamse Steelband van Open SG Bijlmer het woord aan KVLO-voorzitter Van Driel die ditmaal de manifestatie officieel opent.

De komende veertig minuten komen diverse sprekers aan het woord die namens hun organisatie in drie minuten mogen uitleggen waarom

T ZET HAAGSE POLITIEK IN BEWEGING

FOTO: CHRIS MOOIJ

Mission Olympic

het voorstel van de minister al dan niet een goed idee is. Cees Vervoorn vindt er geen doekjes om en vindt het als woordvoerder van de gezamenlijke ALO's eigenlijk 'een schande' om op het podium te staan om te reageren op plannen die zo haaks op de maatschappelijke discussie staan. 'Het past niet in de goede ontwikkelingen gezien de sportnota en het afgesloten convenant. Ik wil uitstel en liever afstel.' Vervoorn voegt er aan toe dat de alo-ers zelf ook in de spiegel gaan kijken om te zien of de opleiding past in de huidige tijd. 'Met een open oog voor gezondheid en een goede samenwerking met de georganiseerde sport', aldus Vervoorn.

ONGELOOFWAARDIG

Rob Limper heeft het namens de gezamenlijke ouderverenigingen vooral over de ongeloofwaardigheid van de plannen van de minister. 'Er wordt een convenant gesloten en vervolgens gaat gym weg. Dat is ongeloofwaardig. De minister wordt ingehaald door de staatssecretaris van VWS en blijft stil zitten. Dat is ongeloofwaardig.' Met een oproep om in beweging te komen hoopt Limper een einde te maken aan de ongeloofwaardigheid van de minister. 'Maria, gym moet echt!' Minder regels, daar kan Koos van den IJssel van het Atlascollege uit Rijswijk zich wel in vinden, doelend op de wens van de minister om scholen meer autonoom te maken. 'Maar sommige regels zijn er niet voor niets. Elke school heeft moeite om de begroting sluitend te krijgen. Daar komt bij dat dit beleid volstrekt onvoorspelbaar is en het

kan dus maar zo dat we plotseling met een enorm tekort geconfronteerd worden. Wat te doen? Klassen groter maken, bezuinigingen op het aantal kopieën of de remedial teacher of ander ondersteunend personeel schrappen? Nee, dat gaat niet. Maar zonder dat er een haan naar kraait kun je op gymnastieklessen, afhankelijk van de grootte van de school, zo een paar ton bezuinigen. Van dure gymzalen maak je een ICT tuin of een open leerzaal. Van een vak dat eerst achter de streep en toen onder de streep stond, verandert gym in een vak waar je een streep kunt doorzetten.'

'GEVOLGEN JAREN ZICHTBAAR'

'Gym is het leukste vak van school', beaamt Maaïke de Jager van het College Den Hulster uit Venlo. Samen met schoolgenoot Wouter de Bruijn en de van het Maartenscollege uit het Groningse Haren afkomstige Rosanne Riemersma en Marimarth de Moor, mag Maaïke een tussenstand doorgeven van het aantal handtekeningen. Dat zijn er om half twaalf al 80.000. Het applaus is groot en aan de overkant van het plein stijgt een losgelaten ballon op langs de ramen van het ... ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Zou Maria van der Hoeven af en toe vanuit haar ministerie een blik op het plein werpen?

Gym moet, dat vinden ook Hans Krosse, directeur van het Nederlands Instituut van Gezondheidsbevordering en Zorg (NIGZ) en

FOTO: CHRIS MOOIJ

Nu zelf bewegen

Pieter Vos algemeen secretaris van de Raad van Volksgezondheid en Sport. Zij lichten hun standpunt toe in de tweede sprekersronde waarin de maatschappelijke organisaties het woord krijgen. Er is minder fysieke ruimte in steden, er is minder plek op straat voor tikkertje. En nu dan ook minder gym op school. We zijn verkeerd bezig want

De voorbijganger op leeftijd

'Ja, dit is een leuke manier om aandacht te vragen. Het is wel heel lang geleden, maar ik vond gym op school altijd leuk. Ook wel belangrijk, vooral omdat je tegenwoordig zoveel jongeren bewegingloos op straat ziet hangen. Wij gingen vroeger nog voetballen of knikkeren.'

gym verdwijnt en de gevolgen daarvan zullen nog jaren zichtbaar zijn. School is nog de enige plek waar alle jongeren worden bereikt. Vele krantenartikelen die in dit verband verschijnen gaan over (te) dikke kinderen. Die kunnen daardoor allerlei ziektes krijgen. 'Bewegen helpt maar dat moet je leren en dat leerproces begint op school. Een uur per week is te weinig; de overheid moet goede signalen afgeven naar de burger.'

GEEN GEKNABBEL

Meer hersengymnastiek, zo luidt het advies van kamerlid Agnes Kant (SP) aan het kabinet. Volgens Kant denken veel politici dat jongeren tegenwoordig alleen nog maar achter de computer zitten of berichtjes in de mobiel intoetsen. Op de vraag of het publiek gym leuk vindt, klinkt een volmondig ja. Gym is leuk, en daarom wil Kant (en haar partij) dat er meer geld komt voor de bouw van sportaccommodaties in de steden en dat bijvoorbeeld een gratis sportstrippenkaart de jongeren motiveert om verschillende sporten uit te proberen. En gym op school moet natuurlijk blijven. 'Daar mag niet aan geknabbeld worden', aldus Kant die spontaan een 'GymMoet' T-shirt aantrekt om zo haar collega's in de kamer tot meer beweging aan te sporen.

In de derde sprekersronde krijgt het Diabetes Fonds de gelegenheid om uit te leggen waarom beweging en goede voeding belangrijk zijn voor het voorkomen van deze ziekte. Bert Kuipers, voorzitter van het

Mevrouw de Minister

Niet aangekondigd, maar daarom niet minder welkom, is het vorige pleidooi voor meer gym op school van een bijzondere zuiderbuur. Namens de Europese organisatie voor lichamelijke opvoeding (EUPEA) spreekt Eric de Boever, tevens voorzitter van de Belgische Bond voor Lichamelijke Opvoeding, luid en duidelijk. 'Namens 200.000 leerkrachten uit 32 verschillende landen achten wij het niet mogelijk dat dit in een democratisch en welvarend land als Nederland kan gebeuren. Mevrouw de minister: zonder steun van lichamelijke opvoeding op school bloedt de sport dood', aldus De Boever. 'De UNESCO doet zelfs een oproep om de uren te verhogen naar vijf per week. U zet de klok een eeuw terug met deze voorstellen. In België is men ook voorstander van vrije keuze, maar daar is het aantal uren juist verhoogd! Een positieve benadering van de vrijheid van schoolbesturen.'

Diabetes Fonds, benadrukt dat bewegen helpt om suikerziekte te voorkomen of uit te stellen. Olympisch volleyballer en ambassadeur van het Diabetes Fonds, Bas van de Goor, moet eerst even uitleggen waarom hij, ondanks alle beweging, toch diabetes heeft gekregen: 'Er zijn twee vormen, en type 1 overkomt je gewoon. Die heb ik dus. Maar juist door het vele sporten kan ik er goed mee leven. Ik heb het nu twee jaar en kan alles!'

Vanuit de sport zijn het Foppe de Haan, KNVB-coach van Jong Oranje, en voormalig topcoach en huidig bestuurslid van de NOC*NSF Henk Gemser die hun zegje komen doen in de vierde en laatste sprekersronde van het ochtendprogramma. De populaire voetbaltrainer stelt voor om elke dag 1 uur te sport verplicht te stellen. 'Dit is heel normaal. De topsport zou gefundeerd moeten worden vanuit sport op school', aldus De Haan. En zoals een goed sportanalyticus betaamt, steekt Henk Gemser zijn mening vervolgens niet onder stoelen of banken. 'Ik begrijp er geen sodemieter van. Aan de ene kant komt er meer sport op school, aan de andere kant wor-

Steelband

FOTO: CHRIS MOOIJ

FOTO: CHRIS MOOLU

ALO Dance Squad

den de uren vrijgegeven. Ik word er een beetje pissig van dat slechts 3 procent (van de stadsjongeren volgens een TNO-onderzoek – red.) beweegt. Ik hoor het hoofd van de basisschool het nog zeggen: het 'verbaast mij' en 'we gaan het onderzoeken'. Dus: één uur per dag moet!

De sprekers hebben hun argumenten laten horen. Het wachten is nu op de minister, die na de lunch de petitie en de handtekeningen in ontvangst zal nemen. Voordat het zover is, gaat het publiek nog even flink meebewegen met de dansact op het podium. Het plein dendert op en neer, terwijl de reuze strandballen over de hoofden van links naar rechts worden gerold. De alo-ers van Den Haag oogsten veel bewondering met hun turnact. Salto's, flikflakken en overslagen volgen elkaar in rap tempo op. Menig voorbijganger blijft staan om de acrobatiek te volgen. De steelband van de Amsterdamse schoolgemeenschap zorgt voor gepaste muzikale begeleiding.

EENS EN NIET EENS

Iets voor half twee roept Gert van Driel het publiek op om de hoofdgast te begroeten. Als minister Maria van der Hoeven het podium betreedt, klinkt er applaus en boegeroep. Van Driel prijst de minister voor het feit dat ze in eigen persoon is gekomen om de petitie te ontvangen. 'De sportnota en de alliantie geven aan dat u eigenlijk ook vindt dat gym moet. Daarom vinden wij uw voorstel onbegrijpelijk en willen wij u vragen om nu de goede zaak van beweging te dienen.' De

petitie wordt overhandigd, de vier scholieren uit Haren en Venlo wijzen de minister op de handtekeningen, verpakt in dozen en sporttassen. Opnieuw klinkt er applaus en boegeroep. Applaus voor het grote aantal handtekeningen. Boegeroep voor de plannen van de minister. Van

Kelly Toepoel (13)

'Gym moet omdat je anders de hele week in zo'n suf leslokaal zit. Bewegen is gezond en gewoon leuk!'

der Hoeven lijkt onbewogen en zegt met een glimlach. 'Punt 1: Gym Moet. Punt 2: Gym is en blijft een verplicht vak. Punt 3: Gym is en blijft een examenvak. Daar zijn wij het allemaal over eens. Waar we het niet over eens zijn, is dat gymleraren beschermde uren moeten hebben. En waar we het wel eens over zijn, is dat scholen en verenigingen veel meer samen moeten werken om meer in en om de scholen te bewegen.' En met die woorden verlaat de minister het podium. Maaike de Jager die de handtekeningen mocht overdragen, is er nog een beetje beduusd van. 'Eigenlijk best wel een beetje stom, ze ging zo snel weg en zei bijna niets!'

OPSTEKER

In de daaropvolgende minuten spreken drie kamerleden zich uit vóór bescherming van de uren. Een opstecker, want een kamermeerderheid kan de plannen dwarsbomen. Zowel de PvdA, D66 en de SP gaan zich hard maken voor ten minste drie verplichte uren lichamelijke oefening per week op middelbare scholen en dat is meer dan op dit moment is voorgeschreven. PvdA kamerlid Mariëtte Hamer: 'We zien hier hoe een actieve show vandaag het goede voorbeeld geeft. De minister is begonnen aan een warming up, en we hopen dat ze ook de eindspurt gaat halen. Zo niet, dan regelt de Tweede Kamer het.' Ook Fenna Vergeer (SP) en Fatma Koser Kaya (D66) benadrukken uit zowel sociale als gezondheidsoogpunten het belang van voldoende verplicht sporten op school. Kaya: 'Vetzucht is een steeds groter probleem. Steden worden volgebouwd waardoor kinderen bijna niet meer lekker buiten kunnen spelen. Gym moet blijven.' Met deze hoopvolle woorden eindigt het officiële gedeelte van de actiedag. Een geslaagde dag, zo is de organiserende KVLO van mening. 'Alle maatschappelijke organisaties hebben gesproken. De steun vanuit scholen en vakleerkrachten is enorm. Het is nu aan de Tweede Kamer. We blijven kamerleden er aan herinneren dat gym moet, want we hopen dat het nu een keer goed geregeld wordt in Nederland', aldus Gert van Driel in zijn slottoespraak. De muziek mag weer aan en het Plein verandert opnieuw in één grote bewegende mensenmassa. De boodschap is overgedragen. Luid en duidelijk.

CORRESPONDENTIE: redactie@kvlo.nl

KVLO/SCHOOLSPORT

WORDT UW SCHOOL OOK EEN SPORTACTIEVE SCHOOL?

CERTIFICERING

In 2004 is de certificering voor de sportactieve school ingevoerd. Naast de ingang van zo'n school hangt een schildje waarop staat dat de school sportactief is. Dit gold voor scholen in het voortgezet onderwijs. Sinds kort is er ook voor scholen in het primair onderwijs de mogelijkheid om het predikaat 'sportactief' te krijgen.

Wat een school daarvoor moet doen leest u hier. Door: Aernout Dorpmans

In het schooljaar 2004 - 2005 zijn inmiddels vijftien VO-scholen gecertificeerd als sportactieve school. Op de website www.schoolen-sport.nl staan de scholen vermeld die het certificaat inmiddels ontvangen hebben.

In het nieuwe schooljaar 2005 - 2006 kunnen scholen opnieuw een aanvraag indienen voor certificering als sportactieve school. Sinds 15 juli kunt u het nieuwe aanmeldingsformulier downloaden van de websites van schoolsport en KVLO. Ook aan scholen uit het primair onderwijs wordt nu de mogelijkheid geboden om als sportactieve school gecertificeerd te worden.

Voor zowel het primair onderwijs als het voortgezet onderwijs geldt, dat de school het aanmeldingsformulier met alle bewijsstukken, kopieën, flyers, krantenartikelen etc. opstuurt naar het bureau van de KVLO, afdeling Schoolsport t.a.v. Aernout Dorpmans. Op het bureau van de KVLO wordt de aanvraag administratief verwerkt.

PRIMAIR ONDERWIJS

Na uitvoerig overleg tussen KVLO, NOC*NSF, NKS, SLO en vertegenwoordigers van een aantal gemeenten is er ook voor het primair onderwijs een norm vastgesteld.

Gezamenlijk hebben we met elkaar aangegeven wat we onder een sportactieve basisschool verstaan. Dit was nodig omdat er in vergelijking met het voortgezet onderwijs grote verschillen zijn in de uitvoering én in het geven van bewegingsonderwijs. Zo is in het VO tot op heden nog steeds de minimumlessentabel voor LO van kracht. In het PO wordt de normatieve taakstelling vaak alleen gehaald als de school een vakleerkracht bewegingsonderwijs in dienst heeft. Echter op veel scholen in het PO ontbreekt nog steeds de vakleerkracht. In het gunstigste geval worden de lessen bewegingsonderwijs gegeven door een groepsleerkracht met de specialisatie LO. In het VO worden alle lessen gegeven door een bevoegd vakdocent.

Kortom, de norm van het VO kan niet zo maar gebruikt worden voor het PO. Toch hebben we gekeken naar items die voor beide schooltypen te gebruiken én te beoordelen zijn. Daarnaast naar items die zeer eigen zijn aan het voortgezet onderwijs of juist kenmerkend zijn voor het primair onderwijs. Zo zijn we tot de criteria gekomen.

CRITERIA PO

Bij het vaststellen van de criteria PO zijn we uitgegaan van het volgende beeld van wat een sportactieve basisschool zou moeten zijn: 'De leerlingen in de groepen 3 t/m 8 krijgen minimaal twee keer per

week bewegingsonderwijs. Voor de kleutergroepen wordt er dagelijks aandacht besteed aan bewegen. Daarbij worden de lessen gegeven door een vakleerkracht bewegingsonderwijs of door een bevoegde groepsleerkracht die zich geschoold en/of zich gespecialiseerd heeft in het geven van bewegingsonderwijs. Naast het reguliere bewegingsonderwijs nemen bewegen en sport een belangrijke plaats in bij vakoverstijgende projecten. De school heeft ook gekeken naar de mogelijkheden van bewegen en sport voor de kinderen tijdens de pauzes'.

Daarnaast vindt de werkgroep dat een sportactieve basisschool zich moet profileren op de volgende gebieden:

- zorg en zorgverbreding: niet alleen voor de getalenteerde leerlingen maar ook voor leerlingen met achterstanden op het gebied van bewegen en sport
- schoolsportactiviteiten: structureel en voor alle leerlingen
- participatie en betrokkenheid: er is een engagement van het managementteam en ouders voor het totale programma van bewegen en sport maar ook een betrokkenheid van de school in de BOS-driehoek
- gezondheid en welbevinden: structureel wordt er aandacht besteed aan thema's rond bewegen en gezondheid en is er aandacht voor een gezonde levensstijl
- maatschappelijke betrokkenheid: in de school is er aandacht voor bijvoorbeeld sponsorlopen voor goede doelen of andere lokale of landelijke initiatieven
- randvoorwaarden: de schoolleiding ondersteunt het bewegingsonderwijs en sport vanuit een missie of onderwijskundige visie en vertaalt deze visie ook in taakbeleid naar het personeel en geeft kaders aan om een sportactieve school te kunnen zijn.

Alle deze aandachtspunten komen terug in het aanmeldingsformulier voor het primair onderwijs.

VOORTGEZET ONDERWIJS

Na een eerste jaar kunnen we zeggen dat de scholen die gecertificeerd zijn ruimschoots voldoen aan de gestelde norm om gecertificeerd te worden.

Voor veel scholen was het lastig om al het 'bewijsmateriaal' te verzamelen. Collega's hebben aangegeven dat ze nu eerder materiaal gaan verzamelen om als bewijs mee te sturen. Een aantal scholen

heeft om deze reden hun eerste aanvraag uitgesteld tot augustus 2005.

Het aanvraagformulier is ten opzichte van 2004-2005 enigszins aangepast. De vragen en items van VO en PO hebben we, daar waar dat mogelijk was, op elkaar afgestemd. Dit komt de uniformiteit van de aanvraag ten goede. We zijn aan het kijken of we het nieuwe formulier als Excelbestand kunnen aanreiken. Hiermee wordt het aantal punten automatisch doorberekend.

CRITERIA VO

De eerste voorwaarde voor certificering in het VO is: voldoen aan de norm van de minimumlessentabel voor het vak lichamelijke opvoeding of bewegingsonderwijs. De beoordelingscommissie zal in de komende aanvragen zeer stringent kijken of daaraan voldaan is. Het vakwerkplan voor het bewegingsonderwijs moet in doelstellingen, kerndoelen, eindtermen en uren voldoen aan de wettelijk gestelde eisen.

Indien de overheid de scholen meer vrijheid van inrichting van het onderwijs geeft, zal er zeer nadrukkelijk gekeken worden of de adviezen voor het vak wel gehaald worden. Aan de hand van de 'oude' lessentabel bewegingsonderwijs zullen we kijken en vergelijken of leerlingen het vak zo optimaal mogelijk krijgen aangeboden. Indien de school afwijkt van het aantal uren van deze 'normtabel' zal er altijd een audit of interview met vertegenwoordigers van de school plaatsvinden.

TIJDPAD EN GELDIGHEID PO EN VO

De certificering geldt voor twee kalenderjaren, zowel voor het primair

onderwijs als het voortgezet onderwijs. Gedurende het gehele schooljaar kan de school een aanvraag indienen. De ervaring heeft ons geleerd dat de meeste scholen in de maanden augustus en september de aanvraag opsturen. Het ligt opnieuw in de bedoeling om tijdens de Nationale Onderwijs Week de eerste certificaten 2005 - 2006 feestelijk uit te reiken. Deze onderwijsweek zal begin oktober worden georganiseerd. Wilt u met uw school of sectie LO bij deze feestelijke uitreiking aanwezig zijn, dan zal uw aanvraag voor 25 september op het bureau van de KVLO moeten zijn.

Nogmaals, sinds 15 juli 2005 kunt u uw aanvraag voor 2005 - 2006 downloaden van de website www.schoolensport.nl. Kijk alleen goed, dat u voor uw school het juiste aanvraagformulier, PO of VO, gebruikt. Op deze website vindt u ook een toelichting op uw aanvraag.

KOSTEN

Een aanvraag kost € 100,00. Het hierdoor verkregen budget wordt besteed aan:

- administratieve verwerking
- jaarlijkse aanmaak plaquettes
- reis- en verblijfkosten auditcommissie.

Na bestudering en akkoordbevinding verkrijgt de school de erkenning: Sportactieve school. Deze erkenning bestaat uit:

- publicatie op de website van KVLO, NOC*NSF, NISB en voor het PO ook op website van de NKS onder het kopje sportactieve scholen: 'Gecertificeerd zijn.'
- gebruik van logo sportactieve school in eigen PR en communicatie voor twee jaar
- een blijvende herinnering in de vorm van een plaquette of schildje waarop de kalenderjaren staan vermeld waarvoor de school gecertificeerd is.

PROGRAMMA EN PUNTENWAARDERING

In zowel het primair onderwijs als het voortgezet onderwijs gaat het om het aanbieden van een uitdagend bewegings- en sportprogramma binnen en buiten het reguliere lesprogramma. Bij deze certificering gaat het over het totaalaanbod van bewegen en sport. Dit aanbod wordt vaak gerealiseerd met partners uit de BOS-driehoek. Voor het primair onderwijs zal een school 45 punten of meer moeten halen en voor het voortgezet onderwijs is het aantal punten 25 of meer.

CORRESPONDENTIE: schoolsport@kvlo.nl

SCHOOLSPOORT

INSCHRIJVING AL GESTART!

KVLO-SCHOOLSPOORTPROGRAMMA 200

Komend schooljaar wordt het derde jaar waarin de KVLO samenwerkt met bijna al haar schoolsporttoernooien binnen Mission Olympic. Dit is een samenwerking NOC*NSF en Coca-Cola Nederland. Door deze samenwerking kunnen we de schoolsport naar een hoger plan trekken. Dat dit lukt zien we doordat steeds meer middelbare scholen meedoen aan verschillende takken van sport. Door: Oscar Erken

De inschrijvingen blijven lopen via de website www.schoolensport.nl. We merken dat veel collega's de weg al gevonden hebben naar de site en er regelmatig op kijken. Zeer veel info over Mission Olympic maar ook over clinics, certificering, scholing en verkiezing sportiefste school is er op te vinden. De site is pas vernieuwd en hopelijk nog toegankelijker.

REACTIES

Afgelopen schooljaar hebben we van de collegae zeer veel reacties gehad op The School Final op 3 juni in Amsterdam. Vooral de openingsceremonie met de aanwezige topsporters wordt zeer goed gewaardeerd. We zijn ook blij met al uw aanbevelingen opdat het geheel nog beter kan verlopen. Op dit moment zijn al uw gegevens verwerkt en werken we eraan om de volgende School Final op vrijdag 2 juni 2006 te perfectioneren.

We zijn begonnen met een aparte commissie logistiek (vervoer, leerlingen in en uit het Olympisch Stadion e.d.). Verder moet te allen tijde voldoende gesport worden door de leerlingen. Het programma rondom het eindtoernooi mag nooit belangrijker worden dan de finales zelf! Op dit moment is de KVLO samen met NOC*NSF aan het kijken hoe we de kosten voor het vervoer van de scholen naar Amsterdam naar beneden kunnen brengen. Zodra hier meer over bekend is leest u dit op de website.

KOMEND SCHOOLJAAR

Voor dit schooljaar hebben we geen veranderingen en of verbeteringen doorgevoerd in de verschillende takken van sport. Wel willen we een aantal zaken wat strakker gaan regelen.

Zo moet u een vaste contactpersoon opgeven als u zich inschrijft als school voor Mission Olympic. Daar gaat alle post (mail en materialen) naar toe. Hij of zij moet er daarna zorg voor dragen dat alles binnen de school geregeld wordt. Afgelopen seizoen kregen we veel reacties van collega's die dachten niets ontvangen te hebben, terwijl wij toch zaken naar de school gestuurd hadden. Vaak komt het doordat veel scholen meerdere locaties hebben en de interne communicatie daartussen vaak te wensen overlaet.

Verder hebben we de uiterlijke inschrijfdatum vervroegd van 1 januari naar 1 december. Dit heeft het grote voordeel dat we eerder kunnen starten met de voorronden. Komend schooljaar willen we alle voorronden gespeeld hebben voor 15 april 2006. Er is dan meer tijd over om alle zaken goed te regelen voor 2 juni. Zeker als je het vervoer

goed wilt regelen, maar ook materialen (T-shirts) naar de scholen moet sturen.

Sportpakket

Als u zich inschrijft krijgt de school tussen december en januari gratis een algemeen sportpakket toegestuurd. Dit doen we om de school te belonen voor deelname. Vervolgens willen we de voorronden gaan aankleden met Mission Olympic materialen. Dit om ook de leerlingen in de stemming te laten komen voor The School Final in Amsterdam.

Afmeldingen

Afgelopen jaar hebben we te maken gehad met afmeldingen in de laatste week. Dit verschijnsel deed zich hoofdzakelijk voor bij de takken van sport waar we geen voorronden hebben gehouden. Voor de organisatie is het zeer vervelend als scholen zich op het laatste moment afmelden.

We hebben besloten om nu voor alle sporten voorronden te organiseren.

Verder blijven er altijd een paar collega's die denken te kunnen frauderen door leerlingen in verkeerde categorieën in te delen. Hopelijk gaat dit komend schooljaar beter.

Voor futsal (zaalvoetbal) en zaal hockey hebben we het afgelopen jaar samengewerkt met Cios Arnhem. Dit is ons zo goed bevallen dat we het komend schooljaar meer gaan samenwerken met afdelingen Sport en Bewegen van ROC's. U krijgt hierover nog meer te horen, via het blad en de website.

TAKKEN VAN SPORT*Futsal*

Een van onze grootste toernooien wat deelnemers en aantal teams betreft. Dit toernooi loopt goed en er zit nog altijd groei in. We zijn op dit moment (weer) in gesprek met de afdeling Futsal van de KNVB om het toernooi nog beter te laten verlopen. Het eindtoernooi wordt weer gehouden in februari/maart. Op dit moment valt Futsal nog niet onder Mission Olympic. We hebben geen wijzigingen in regels en categorieën ingevoerd.

Minitrampolinespringen

Het Nederlands Kampioenschap vindt bij dit toernooi plaats op vrijdag 28 april in Rotterdam.

A 2005-2006

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Mission Olympic

In overleg met de collega's uit het veld is besloten dit toernooi niet naar Amsterdam te verplaatsen, maar het gewoon bij het oude, vertrouwde, goede te laten. Het NK is al jaren een van de grote toppers van het KVLO-schoolsporttoernooi.

Zaalhockey

Hier zien we een hoog niveau, vooral in de categorie schoolteams. Verder valt ook dit toernooi niet onder Mission Olympic. Het eindtoernooi wordt in februari/maart gespeeld.

Badminton

Al jaren loopt dit toernooi goed, niet in de laatste plaats door de goede samenwerking met de NBB. Voorronden en finales vinden plaats zonder scheidsrechters. Op zeer sportieve wijze vindt dit toernooi plaats. Hier zouden andere sporten en sporters soms nog wel eens een voorbeeld aan kunnen nemen.

Softbal

Vorig jaar sinds lange tijd weer ingevoerd en meteen een succes. Voorlopig nog alleen met de schoolteams, maar misschien gaan we volgend schooljaar dit uitbreiden naar andere leeftijdscategorieën. Voor sommige teams was het even wennen om op tijd te spelen, maar dat was niet anders.

Korfbal

Ook hier zien we een enorme groei in deelname. De opzet slaat aan met éénavaks-korfbal en met twee punten als je vanuit de hoeken scoort. De samenwerking met de Korfbalbond hierin is uitstekend.

Volleybal

Samen met basketbal de gouden formule van komen met klassenteams en schoolteams (zowel jongens als meisjes). Puur breedtesport en topsport, dus een groot draagvlak.

Basketbal

Zie volleybal. Het komen met zes teams geeft, dat de kampioen zich ook echt Nederlands Kampioen Basketbal voor scholen voortgezet onderwijs mag noemen.

Veldvoetbal

De verandering vorig schooljaar doorgevoerd, is, na aanvankelijke aarzeling bij de collega's, een succes gebleken. Bij de jongens moet een school met drie teams uit verschillende categorieën komen. Invoering van een klassenteam uit de brugklas en derdeklas geeft het breedtesportkarakter, het schoolteam de topsport. Ook het spelen van 7 tegen 7 bij zowel de brugklas als de derdeklas spreekt de meeste collega's aan.

Volleybal

Bij de meisjes mag een school met teams uit een individuele categorie komen.

Golf

Klein toernooi, moet nog groeien. Lees de website voor de regels. Op zich een heel vriendelijk toernooi, misschien wat voor uw leerlingen?

Veldhockey

Hier zien we een duidelijke tweedeling in Nederland ontstaan. Vorig jaar hebben we ingevoerd dat een school met drie jongenteams en/of drie meisjesteams moet komen. Ook hier weer met een klas-senteam uit de 2°, een 4^e jaarlaagteam en een schoolteam. We zien dat scholen die voor de pure prestatie gaan zich inschrijven bij de hockeybond en scholen die meer voor breedtesport kiezen voor het KVLO-schoolsporttoernooi kiezen.

Veldloop

Afgelopen jaar met meer dan 850 deelnemers een topper in Amsterdam. Voor komend jaar worden de op-en aanmerkingen over parcours en nevenactiviteiten meegenomen, zodat een en ander beter gaat verlopen. In november is er een selectiewedstrijd voor scholen die meegedaan hebben aan Mission Olympic 2005 bij het veldlopen voor ISF-deelname begin 2006. Zie website voor verdere info.

Atletiek

Vorig jaar wegens gebrek aan belangstelling helaas niet doorgegaan. De onderdelen zijn sprint, kogelstoten, verspringen en estafette. Er moeten toch scholen en leerlingen zijn die dit leuk vinden.

Watersporten

Ook dit afgelopen schooljaar niet doorgegaan. Dit schooljaar willen toch weer proberen om leerlingen mee te laten doen aan zeilen, kanoën, windsurfen en roeien.

Handbal

Hier geen veranderingen aangebracht. Dit toernooi loopt goed en wordt ook goed gewaardeerd.

Unihockey

Groeiende sport onder de scholen. Leuke variant van zaal hockey, die meer op ijshockey lijkt dan op gewoon hockey. Leerlingen vinden het ook een geweldige sport. Inschrijving moet wel via de site blijven lopen anders krijgen we problemen aan het eind tijdens The School Final.

Met zestien sporten is er voor elke school wel iets bij. Wij vragen u niet voor elke sport in te schrijven, maar kies iets uit wat bij uw school en uw leerlingen past. Als ik de reactie van al die leerlingen zie die meegedaan hebben aan voorronden en finales, dan gaat het er bij mij niet in dat collega's zeggen dat de jeugd van tegenwoordig niet meer in beweging is te krijgen en alleen maar achter de pc, tv e.d. zit. Het is een kwestie van op de juiste manier aanleveren en het op een attractieve manier brengen. Ik geef toe dat dit anders is dan ongeveer vijftien/twintig jaar geleden. Wat niet betekent dat het een beter is dan het andere; alleen anders.

PERSONELE BEZETTING

Afgelopen schooljaar hebben we zoals u heeft kunnen lezen afscheid genomen van Theo Boekhorst en Henny Derksen. Beide nogmaals bedankt voor de vele en goede inzet voor de schoolsport. Twan Belgers neemt hun taak over en is al druk bezig. Verder hebben we dit jaar een stagiair aangenomen die ons komt versterken. Zijn naam is Sander Blikendaal en hij is vierdejaars student in Amsterdam.

CORRESPONDENTIE: schoolsport@kvlo.nl

KVLO

KAMERDEBAT 8 SEPTEMBER EN 14 SEPTEMBER MET MARIA VAN DER HOEVEN

ACTIEDAG GYM MOET EN KAMERDEBAT

Direct na de actiedag vergaderde van 14.30 uur tot 17.15 uur de vaste kamercommissie onderwijs over de herziening van de tweede fase. Bewegingsonderwijs bleef vanzelfsprekend niet onbesproken. Zou de minister nog kunnen opschuiven richting de wensen van de Kamer, de ondertekenaars van de petitie en al die leerlingen die een kaart hadden ondertekend? Door: Baukje Zandstra

In het debat van 8 september hadden de kamerleden, met uitzondering van het CDA, laten weten de borging onvoldoende te vinden en niet akkoord te gaan met het laten vallen van een tijds aanduiding voor LO. Kort gezegd: dit vak is een beweegvak en kwaliteit voor dit vak is per definitie verbonden aan tijd.

Op 12 september komt de minister in een brief aan de kamer met het volgende:

‘Onderwijs in de lichamelijke opvoeding, gericht op praktische bewegingsactiviteiten, wordt gevolgd in elk leerjaar van mavo en vbo en in elk van de eerste vier leerjaren van vwo en havo. Dit onderwijs vindt plaats gespreid over het leerjaar, en in zodanige omvang dat aan de inhoudelijke eisen op het gebied van kwaliteit en variëteit van bewegingsactiviteiten zoals neergelegd in kerndoelen en examenprogramma's wordt voldaan.’

De minister meende hiermee voldoende tegemoet te zijn gekomen aan de kamer.

Het hoofdbestuur van de KVLO heeft de kamerleden laten weten dat dit absoluut geen waarborg biedt, immers:

een school kan voldoen aan de wet door in de eerste vier jaar één uur aan te bieden en al in het vierde leerjaar het examenprogramma af te sluiten. Kerndoelen beschrijven wat wordt aangeboden maar stellen geen eisen aan leerlingen en kunnen nooit toetsend zijn ook al zouden ze aangescherpt worden.

De kamer liet in het debat op 14 september duidelijk blijken niet

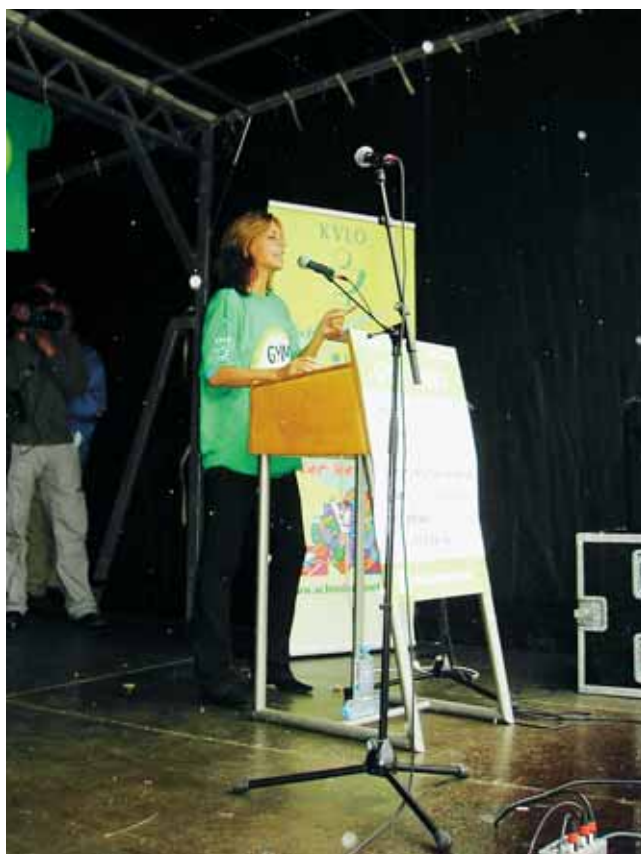

FOTO: HANS DIJKHOFF

De meeste kamerleden willen geen afschaffing

FOTO: HANS DIJKHOFF

tevreden te zijn met het antwoord van de minister. De minister hield echter vast aan haar standpunt: geen urenvoorschrift en wilde alleen nog bezien of de bovenbouw havo/vwo nadrukkelijker kan worden meegenomen. Dan komt u maar met een amendement was het antwoord van de minister en dat zal ook gaan gebeuren bij de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer. Wanneer dat geagendeerd wordt is nog niet bekend. Het hoofdbestuur zal de kamerleden blijven voeden met informatie en met een tekstvoorstel voor een amendement komen.

CORRESPONDENTIE: baukje.zandstra@kvlo.nl

NASCHOLING

30 NOVEMBER 2005

STUDIEDAG BEWEGINGSONDERWIJS IN

Net als in de afgelopen jaren organiseert de KVLO samen met de SLO ook dit jaar weer een studiedag voor collega's uit het praktijkonderwijs. Ook dit jaar staat de studiedag duidelijk in het teken van de lesgeefpraktijk. Daarbij sluiten we aan bij de eerder gepresenteerde blauwdruk voor het bewegingsonderwijs in het praktijkonderwijs. Er is aandacht voor het toeleiden van leerlingen naar buitenschoolse activiteiten en ook is er weer ruimte voor het omgaan met leerlingen die probleemgedrag vertonen. Kortom: een gevarieerd programma. **Door: Alien Zonnenberg**

Plaats

Ochtend: Fulcotheater, Overtoom 3, IJsselstein (vijf minuten lopen van de Baanbreker).

Middag: De Baanbreker, Baden Powellweg 1, IJsselstein

Datum: 30 november 2005

Programma

09.30	Ontvangst in het Fulcotheater nabij de Baanbreker
10.00	Opening
10.05	Inleiding over omgaan met leerlingen met PDD-NOS
11.05	Werksessies rond succes- en baallessen
12.00	Verplaatsen naar Baanbreker
12.15	Lunch
13.00	Workshopronde 1
14.15	Theepauze
14.30	Workshopronde 2
15.45	Afsluiting en evaluatie
16.00	Verrassing met Perikel
16.30	Napraten bij een drankje en hapje

Workshop 1**Badminton**

We besteden aandacht aan een methodische opbouw voor zowel de onder- als bovenbouw van het praktijkonderwijs. Tevens komen er voorbeelden van uitdagende oefen- en wedstrijdvormen aan bod.

Workshopleiders: Dustin de Hoog en de Sandy de Groot

Workshop 2**Heb jij jezelf in de hand?**

Dit is een vervolg op de workshop die vorig jaar werd gegeven aan de hand van de SLO Katern 'Heb jij jezelf in de hand?'. Hierin wordt de sociaal-emotionele ontwikkeling binnen de les LO aan de orde gebracht. Een aantal lesonderdelen van de Katern worden gepresenteerd en met de deelnemers uitgewerkt en besproken.

Uitwisseling van ideeën en ervaringen rondom deze thematiek.

Workshopleider: René Schade

Workshop 3**Streetdance en breakdance in het praktijkonderwijs**

Centraal staat het aanbieden van streetdance en breakdance voor leerlingen praktijkonderwijs, zodat het een leuke, stoere en haalbare activiteit voor ze wordt. Al ontwerpend aan de hand van leskaarten zal dit een vervolg zijn van de workshop van vorig jaar.

Workshopleider: Rianne Koudijs-Mooibroek

Workshop 4**Het GOA-project Eindhoven**

De Praktijkschool Eindhoven is een project gestart in het kader van het Gemeentelijk Onderwijs Achterstanden project (GOA). In samenwerking met de gemeente, buurt en sportverenigingen heeft dit geresulteerd in een succesvol project waarin leerlingen met uitdagende activiteiten konden werken aan hun sociale competentie en een zinvolle leuke vrijetijdsbesteding.

Workshopleider: René van de Meerendonk.

Een aantal workshops is praktijkworkshop, sportkleding mee dus.

Informatie:

Berend Brouwer (SLO), tel.: 053 484 0410, e-mail: b.brouwer@slo.nl

Alien Zonnenberg (KVLO), tel.: 030 693 7678, e-mail: alien.zonnenberg@kvlo.nl

IJS IN HET PRAKTIJKONDERWIJS 2005

Inschrijfformulier

Onderlinge studiedag praktijkonderwijs 2005

Studiedag bewegingsonderwijs praktijkonderwijs op woensdag 30 november 2005 IJsselstein

Naam: _____ Adres: _____

Postcode: _____ Woonplaats: _____

Telefoon: _____ E-mail: _____

Bank/girorekening: _____ t.n.v.: _____

☐ Vakleraar

☐ Anders,

Lid KVLO: ja / nee

Kandidaat lid KVLO: ja /nee

Lidmaatschapsnummer: _____ (zie adressticker vakblad)

(zonder lidmaatschapsnummer brengen wij het hoogste bedrag in rekening)

NB: Betaalt per eenmalige incasso en gaat hiermee akkoord door ondertekening. Deze incasso is onherroepelijk.

Het inschrijfgeld bedraagt € 95 voor KVLO-leden (student-lid: € 35) en € 130 voor niet-leden (student: € 55), lunch + materiaal inbegrepen.

Handtekening voor akkoord: _____

Ik heb belangstelling voor de volgende workshops (drie keuzes invullen!):

Nr workshop _____ Titel van de workshop _____

1 _____

2 _____

3 _____

Dit formulier volledig ingevuld in een envelop (zonder postzegel) opsturen naar:

Bureau KVLO

Antwoordnummer 6030

3700 VB Zeist

Uiterste inschrijfdatum: 31 oktober 2005

Begin november ontvangt u een inschrijvingsbewijs met programma en routebeschrijving.

Bij overintekening hebben KVLO-leden voorrang op niet-leden.

SPORTIEFSTE SCHOOL

PRIJSVRAAG VOOR SCHOLEN IN HET PRIMAIR EN VOORGEZET ONDERWIJS

VERKIEZING VAN 'DE SPORTIEFSTE SCH

De KVLO organiseert samen met het NOC*NSF in het schooljaar 2005 – 2006 opnieuw een prijsvraag op het gebied van bewegen en sport. Aan deze prijsvraag is een award: 'De Sportiefste School van Nederland' verbonden. Voor het voortgezet onderwijs wordt deze prijsvraag voor de derde maal georganiseerd. Voor de eerste keer zal in dit schooljaar ook de Sportiefste School in het primair onderwijs gekozen worden.

Door: Aernout Dorpmans

Naast KVLO en NOC*NSF zijn ook andere partners in veld van school, sport & bewegen betrokken. Naast het Nederlands Instituut Sport en Bewegen (NISB) zijn het ministeries van WVS en OCW die deze verkiezing mogelijk maken. De NKS, de SLO en afgevaardigden van een aantal gemeenten zijn betrokken geweest bij het vaststellen van de criteria voor het primair onderwijs. Het Ministerie van Defensie stelt de topsporters die ze in dienst heeft beschikbaar om sportclinics voor het PO te gaan geven. Daarnaast zijn we in gesprek over wat het ministerie van Defensie nog meer voor ons zou kunnen betekenen.

ACHTERGROND

Zowel in de beleidsvisie 'School en Sport' als in het manifest van de werkgroep school & sport staat de rol van het onderwijs en de kwaliteit van het bewegingsonderwijs centraal. Daarnaast is samenwerking, in de ruimste zin, tussen school en de sportieve omgeving een van de speerpunten van de werkgroep. Deze samenwerking tussen het onderwijs en de sport is erop gericht dat er voor de leerlingen een aantrekkelijk en kwaliteitsvol aanbod van bewegen en sport wordt aangeboden. Een aantrekkelijk aanbod in zowel het primair als het voortgezet onderwijs.

In een aantal gemeenten en scholen zijn bovenstaande zaken al heel 'gewoon', elders zoekt men nog naar de juiste vorm en inhoud. Bestaande *good-practices* kunnen in dit verband heel goed een aanjaagfunctie hebben. Daarnaast wil deze prijsvraag creatieve en innovatieve ontwikkelingen op het gebied van bewegen aanmoedigen.

OPZET EN DOEL PRIMAIR ONDERWIJS

De Sportiefste Basisschool van Nederland is een prijsvraag, een wedstrijd waaraan alle scholen voor het primair onderwijs in Nederland kunnen deelnemen. Het gaat hierbij om concrete plannen voor het bewegingsonderwijs met als doel een meer bewegingsvriendelijk klimaat op school, onder schooltijd of daarbuiten, te realiseren.

Om genomineerd te kunnen worden moet de school voldoen aan de wettelijk voorgeschreven kerndoelen voor bewegingsonderwijs PO. Naast het aanbieden van een uitdagend bewegingsprogramma en een programma buiten het reguliere lesprogramma om, gaat het bijvoorbeeld ook over de bewegingsmogelijkheden van leerlingen voor

schooltijd, in pauzes en na de lessen op de speelplaats. Zo wordt er bijvoorbeeld ook gekeken of de speelplaats een functie in de buurt heeft. Ook de wijze waarop leerlingen kunnen participeren in de sport- en bewegingsprogramma's en de maatschappelijke betrokkenheid van de school bij bewegen en sport zijn facetten waar de nominatiecommissie naar zal kijken.

Het gaat om dus om de diversiteit in beweeg- en sportactiviteiten die een school aanreikt.

INSCHRIJVEN

Een school kan zich 'individueel' aanmelden maar indien een gemeente een verkiezing heeft georganiseerd van de Sportiefste Basisschool over het jaar 2004 of al voor 2005 dan is de winnaar van deze gemeentelijke verkiezing geplaatst voor de eerste nationale finale op 25 november 2005.

De nominatiecommissie nomineert maximaal tien scholen. De winnende scholen van gemeentelijke verkiezingen hebben voorrang om aan de finale mee te mogen doen. Voor deze gemeentelijke winnaars zijn er zes plaatsen gereserveerd. Vier plaatsen kunnen ingenomen worden door 'individuele' scholen. Indien er uit meer dan zes gemeenten winnaars aangemeld worden, bepaalt de nominatiecommissie welke van de winnende scholen naar de finaledag mogen komen. De genomineerde scholen worden uitgenodigd om met één klas uit groep 8 en vijf begeleiders naar de finaledag te komen. We gaan hierbij uit van ongeveer vijftientig leerlingen in één klas. Op de feestelijke finaledag krijgen de leerlingen van bekende topsporters of ex-topsporters een aantal sportclinics aangeboden. Op 25 november 2005 presenteren de genomineerde scholen hun plannen. Op basis van deze presentaties wordt door de vakjury de 'Sportiefste Basisschool van Nederland' uitgeroepen.

DE JURY PO

Alle ingediende (ontwerp)programma's worden beoordeeld door de nominatiecommissie PO bestaande uit afgevaardigden van de KVLO, NCO*NSF, NKS en de SLO.

Op dag zelf zal een vakjury de genomineerde scholen bevragen. In de jury primair onderwijs zullen o.a. zitten hebben:

- Jan Rijpstra, Voorzitter, collega LO en Burgemeester Tynaarlo
- drs. Roland Geertzen, Directeur NKS

E SCHOOL VAN NEDERLAND'

- Henry Hennik, beleidsmedewerker primair onderwijs KVLO
- drs. Chris Mooy, collega LO, stafmedewerker SLO
- Oscar Erken, KVLO hoofdbestuurslid, portefeuillehouder school-sport.

Secretaris van de jury is: Aernout Dorpmans, beleidsmedewerker schoolport KVLO.

PRESENTATIES SCHOLEN

Net zoals in het voortgezet onderwijs presenteren de genomineerde scholen zich voor elkaar. Maximaal drie minuten per school. De school kan kiezen uit vier vormen van presenteren:

- een videopresentatie
- presentatie met cabaret/toneel
- presentatie met muziek en dans
- een mix van deze drie mogelijkheden.

De invulling is vrij. De presentatie wordt apart beoordeeld. De school met de origineelste presentatie wint een beker, dus hoe origineler en professioneler, hoe beter!

ONDERVRAGING

Op de feestelijke bijeenkomst in november krijgt elke genomineerde school vijf minuten om hun plan of onderwijskundig concept toe te lichten. Daarna ondervraagt de jury de directeur en/of vakleeraar bewegingsonderwijs of leerkracht specialist bewegingsonderwijs maximaal tien minuten over de vakinhoudelijke kant van het plan. De vorm waarin de plannen en ideeën gepresenteerd worden, is vrij. Nadat alle plannen gepresenteerd zijn en toegelicht, trekt de jury zich terug en bespreekt de presentaties en de antwoorden op de gestelde vragen. Daarna worden de award en de andere prijzen uitgereikt.

PRIJZEN

De winnende school krijgt voor alle leerlingen (maximaal 500) een T-shirt met de tekst: 'Ik zit op de Sportiefste Basisschool van Nederland 2005/2006'.

De winnaar van de 'beste' schoolpresentatie ontvangt een beker.

De prijzen voor de genomineerde scholen:

- voor de winnende school is er een beker en een waardecheque om een speeltoestel of sportmateriaal aan te schaffen
- alle andere deelnemende scholen aan de finale eindigen op een gedeelde tweede plaats. Deze negen scholen ontvangen een herinneringsbeker en pakket spel- en sportmaterialen.

INDIENEN VAN DE PLANNEN

Aanmelden kan door het aanmeldingsformulier van de website www.schoolensport.nl te downloaden en voor 15 oktober a.s. de vragen van het format op te sturen naar de secretaris van de jury. Tijdens de verkiezing van de Most Sport Minded School of Europe (Papendal, december 2004) is er voor de deelnemende scholen een format ontwikkeld om een vergelijking tussen de diverse scholen en

verschillen in onderwijskundig denken en onderwijskundige systemen mogelijk te maken. Het gebruik van een format maakte het de internationale jury mogelijk om plannen ook met elkaar te kunnen vergelijken. Voor het PO én het VO is nu een format ontwikkeld waarvan wij denken dat dit de jury meer mogelijkheden geeft om scholen met elkaar te vergelijken. Vandaar dat het aanmeldingen moet geschieden aan de hand van vragen in het format.

Vóór 1 november 2005 ontvangen alle scholen bericht omtrent de nominatie.

Aan de deelname zijn geen kosten verbonden. Plannen kunnen worden ingediend bij de KVLO afdeling Schoolsport t.a.v. Aernout Dorpmans, secretaris van de award 2005.

Het reglement voor deelname, de 'spelregels', is te vinden op de website van de KVLO (www.schoolensport.nl). De deelnemende scholen gaan bij inschrijving akkoord met de voorwaarden zoals geformuleerd in deze regels.

De organisatiekosten van deze dag wordt gedragen door NOC*NSF en KVLO en alle betrokken partners in het werkveld van school & sport en bewegen.

GOOD-PRACTICE

Een selectie van de ingediende plannen en ideeën zal als voorbeeld van good-practice in een van de uitgave van de *Lichamelijke Opvoeding* worden gepubliceerd. Zo kan iedereen kennisnemen van wat er gedaan wordt op het gebied van school & sport, met het uiteindelijk doel: een (nog) bewegingsvriendelijk(er) klimaat op de basis-scholen te creëren.

VOORGEZET ONDERWIJS

De derde verkiezing van de Sportiefste School van Nederland VO zal op vrijdag 28 april op Papendal nabij Arnhem plaatsvinden. In komende LO's zullen we daaraan aandacht besteden. De spelregels

CORRESPONDENTIE: aernout.dorpmans@kvlo.nl

LAATSTE PAGINA

DOOR BAUKJE ZANDSTRA

Geslaagde actiedag GYM MOET

We kunnen met grote tevredenheid terugkijken op de landelijke actiedag GYM MOET. Uit de vele landelijke en regionale persberichten, radio-interviews, enkele tv-uitzendingen en uitspraken van bekende Nederlanders en politici in de media blijkt dat de actie, zowel op scholen als op het Plein, niet onopgemerkt is gebleven. Het Plein in Den Haag was - ondanks wat regen in de ochtend - een bruisend en gezellig beweegplein vol enthousiast sportende leerlingen, swingende en luidkeels joelende ALO-studenten, een heuse steelband van de OS Bijlmer, vele sympathisanten en begeesterde sprekers. De boodschap GYM MOET was hoorbaar en zichtbaar. Het was een fantastisch moment toen om 13.30 uur in aanwezigheid van Maria van der Hoeven de telling van de leerlingenkaarten bekend werd gemaakt: 110.000! Het podium lag bezaaid met volle zakken en tassen. Tel daarbij op de inmiddels 1600 petitie-ondertekenaars en de 65 organisaties die de actie steunen dan blijkt het maatschappelijk draagvlak voor handhaving groot en breed te zijn.

Standpunt Minister

Alle acties, maatschappelijke druk en publieke opinie ten spijt, op de minister maakt het weinig indruk. Ze blijft rigide vasthouden aan het principe van deregulering en 'wenst geen beschermde uren voor gymlessen'. Deze verbijsterende woorden sprak de minister uit tijdens haar speech op het Plein tegenover 500 leerlingen en studenten en tijdens beide kamerdebatten van 8 september en 14 september. De Kamerleden negeerden deze opmerking en gaven in de debatten duidelijk aan dat een praktisch beweegvak regelmatig moet plaatsvinden,

dat de tijdsfactor een kwaliteitsaspect is, dat handhaving niets kost en dat je alleen via school alle leerlingen kunt bereiken. Wat nu nog rest is een amendement van de Tweede Kamer bij de behandeling van het wetsontwerp dit najaar. Als daar een meerderheid voor is zal de minister zich daarbij neer moeten leggen. Zo niet, dan moet ze aftreden. Het worden nog spannende weken, waarbij we mogen hopen dat onze volksvertegenwoordigers van alle politieke gezindten de stem van het volk, uitgedrukt in het brede draagvlak voor handhaving van een urengarantie, wel serieus nemen. Of zoals dhr. Van der Vlies (SGP) tegen de Minister zei: 'We móeten wel iets doen met bewegingsonderwijs vanwege het maatschappelijk belang van bewegen'.

Annelies Knoppers hoogleraar sport

Op 1 september is Annelies Knoppers (1946), voor één dag per week benoemd als bijzonder hoogleraar sport bij de capaciteitsgroep pedagogiek aan de Universiteit van Utrecht. Haar leerstoel luidt: *'pedagogiek en didactiek van de lichamelijke opvoeding en de sport'*. Zij is sinds 1994 verbonden aan de Utrechtse school voor Bestuur en Organisatie Wetenschappen. Vanuit haar achtergrond als bewegingswetenschapper (VS) en socioloog, ligt er een schone taak om opvoedkundige ambities van bewegingsonderwijs en sport, zoals neergelegd in BOS, Sportnota en Alliantie OCW en NOC*NSF te onderzoeken.

Studiedag kruisbestuiving school en sport

Voor de studiedag op 12 oktober over de kruisbestuiving tussen school en sport is er nog plaats. Info in LO 9 pagina 24 en 25.

Enquête LO2

Rond 4 oktober valt er bij 400 collega's een envelop in de bus met een vragenlijst over LO2.

Dit in het kader van het Kwaliteitsonderzoek LO2 H/V dat in opdracht van de KVLO gedaan wordt door de kenniskring van Hogeschool Windesheim. We vragen uw medewerking voor dit onderzoek! In LO 12 zal hierover meer informatie verschijnen.

NISB is verhuisd

Het NISB is verhuisd naar Bennekom. Het nieuwe telefoonnummer is: 026 483 3800. Nadere info: www.nisb.nl

Opening ALO Amsterdam

Op donderdag 15 september vond de officiële opening plaats van het prachtige nieuwbouwcomplex waar de ALO Amsterdam deel van uit maakt. Nieuw adres: Dr. Meurerlaan 8, 1067 SM Amsterdam. Tel.: 020 595 3400. Meer informatie: www.alo.hva.nl

Eindrapport Eyes 2004 verschenen

Het eindrapport bevat een overzicht met DVD/cd-rom van alle activiteiten, projecten en de slotmanifestatie die tijdens het Europees jaar van Opvoeding door Sport (EYES) in Nederland plaatsvonden. Het is tevens de financiële verantwoording van € 2.500.000 activiteitengeld (EU, VWS, OCW) Auteur: Berend Brouwer (SLO, 2005). Geïnteresseerden kunnen een exemplaar opvragen bij de KVLO.

Automatische incasso contributie kandidaat-leden

In oktober zal de automatische incasso van de contributie voor het kandidaat-lidmaatschap plaatsvinden.

Groepsreizen voor scholen en bedrijven

Maatwerk

www.grevink.nl

Klik op "aktie" voor de nieuwste aanbiedingen.
Verstuur uw offerte aanvraag via de homepage

in wintersport

Voor een offerte of brochure bel:
Tel : 0341-460180
fax : 0341-431888
e-mail : info@grevink.nl

Grevink
reizen
Lid SGR

**Alle
schoolsport
artikelen**
(Ook die nog niet op onze site staan)

**Alle
textiel-
bedrukkingen**

MATCHPOINT

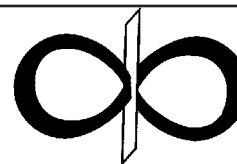
sportswear

**Alle
soorten
(sport) kleding**

**Sporttenue
vanaf: € 21,50
(incl. Btw)**

www.matchpointsportswear.nl
Info@matchpointsportswear.nl
Lijnbaanstraat 16 - 9711 RV GRONINGEN 050 - 3183 777

**IS DAT KIND
OVERBEWEEGLIJK?
DRUK EN ONHANDIG?
'ACHTER' MET SCHRIJVEN?**

**DE OORZAAK KAN EEN
BEWEGINGSACHTERSTAND ZIJN.**

Het CENTRUM VOOR M.R.T. in 's Hertogenbosch start in het schooljaar 2005/2006 een **opleiding**:

MOTORISCHE REMEDIAL TEACHING

Deze opleiding is bestemd voor onderwijsgeven, die beroepsmatig belangstelling hebben voor Motorische Remedial Teaching. Met name voor diegenen die MRTER willen worden of MRT in hun beroep willen integreren.

De **Opleiding** start in januari 2006 en duurt tot juli 2007.
De opleiding vindt plaats op donderdag; 30 avonden en op 6 zaterdag. De kosten bedragen € 1.550,-

Als u ons belt of mailt krijgt u een inschrijffolder toegestuurd.

CENTRUM VOOR MRT

Jeanne Smits
Cursuslocatie: BS. De Wegwijzer Drunen
Kantoor: v.Doorenstraat 18 5038 VK Tilburg
Telefoon 013 - 5368043
e-mail jeanne_smits@hotmail.com

ZWERFSPORT OUTDOOR

LET OP: Voor al uw sportieve werkweken

Nederland
Kotterbos

België
Ardennen

Duitsland
Eifel

Frankrijk
Ardennen
Alpen
Verdon
Ardèche

Italië
Dolomieten
Gardameer

Slovenië
Bled

Back to nature
Ervaar de stilte van de natuur vanaf ons tentenkamp in de Franse Ardennen en Duitse Eifel. Eerlijke outdoor activiteiten als abseilen, kano-varen, vlottenbouwen, tokkelen, bivak en volop kampvuur bouwen: perfecte samenwerkingsvormen!

Luxe survival, 2e fase en cultuur
Het grootste aanbod van groepshuizen en bungalowparken bieden wij in Belgische Ardennen. Locaties in het Ourthe- en Amblèvedal. Tal van mogelijkheden voor culturele excursies.

Outdoor Xtreme
De outdoor activiteiten in puurste zin van het woord beleven de leerlingen in Italiaanse Dolomieten en Franse Alpen: canyoning, raften, via ferrata, hydrospeed, tubing en kayak.

Samenwerken - Bewegen - Samen leren - Natuur ervaren - Beleven - Grensverleggend
www.zwerfsport.nl ~ info@zwerfsport.nl ~ Tel 023-5628370 Fax 023-5652986

ACTIE

NIEUW bij SIDIJK

Heeft u iets te vieren ...?
Jubiläum, Sportdag of Slotfeest

**Wij hebben voor u de materialen
SUPERCool ... Click & Go !**

**Springkussen of Klimwand
Tumblingbaan of Airvlak
Flikflakker of Creaqbus
Bobslee of Doelschietwand**
Bel voor Info: 0348-444879
of bel SIDIJK: 0566-625700

**Huur nu onze
AIRFUN AANHANGER
met VIER artikelen
voor slechts € 250
CLICK & GO**

Maakt van bewegen een feest!

Descol sportvloeren

Pulastic sportvloeren Voor eersteklas gymnastiekonderwijs

Gymnastiekonderwijs is een belangrijk lesonderdeel op elke school. Bewegen is goed voor iedereen en je kunt er dan ook niet vroeg genoeg mee beginnen. Zeker als u uw leerlingen laat gymmen op een Pulastic sportvloer van marktleider Descol. Pulastic sportvloersystemen voldoen namelijk als geen ander aan de allerhoogste eisen op het gebied van comfort, veiligheid en kwaliteit.

De sportvloer die bij u past

Peuters en kleuters gymmen vaak in speellokalen, terwijl basisscholen en het voortgezet onderwijs gebruik maken van gymzalen, sportzalen en sporthallen die ook voor andere activiteiten worden gebruikt. Bij uw keuze voor de juiste sportvloer is het dan ook goed te weten dat niet zomaar elke vloer geschikt is voor het gymnastiekonderwijs. Descol adviseert u graag in uw keuze voor het sportvloer-systeem dat naadloos aansluit bij uw wensen, toepassingseisen en budget.

Kwaliteit en veiligheid

Descol levert een breed scala aan multifunctionele sportvloeren die elk hun eigen specifieke voordelen en mogelijkheden bieden. De uitermate slijtvaste topcoating zorgt voor een lange levensduur van de vloeren en dus lage onderhouds- cq afschrijvingskosten. Deze coating is in tal van kleuren leverbaar en biedt een optimale balans tussen stroefheid en glijvermogen.

Onderhoudscontract

Uw Pulastic sportvloer kan tegen een stootje. Toch is het goed om geregeld de staat van de vloer te controleren. Descol verzorgt dat graag. Eenmaal per jaar inspecteren we uw sportvloer op beschadigingen, veerkracht, stroefheid, oppervlaktehardheid en de staat van de belijningen. Onderhouds- en reparatiewerkzaamheden worden desgewenst direct uitgevoerd, waarbij tevens indien gewenst een reinigingsadvies wordt gegeven. Een groeiend besef van aansprakelijkheidsstelling doet de belangstelling voor onderhoud toenemen. Als u geen concessies aan de kwaliteit en veiligheid van uw sportvloer wilt doen, dan biedt een onderhoudscontract uitkomst.

Gecertificeerde garantie

De door Descol geproduceerde en geïnstalleerde sportvloersystemen vallen onder de door KEMA-Arnhem gecertificeerde kwaliteitssystemen, overeenkomstig de eisen van NEN-ISO 9001 en NEN-ISO 14001. Een extra garantie voor u dat Descol en haar producten aan de allerhoogste eisen voldoen. Daarnaast voldoen Pulastic sportvloeren aan het ISA sportkeurmerk in zowel klasse 1, 2 en 3 van het NOC/NSF.

Meer weten?

Bel 0570 85 42 51 of kijk op www.descol.nl en ontdek, dat Pulastic sportvloeren de veilige basis vormen voor eersteklas gymnastiekonderwijs op elke school.

B.V. Descol Kunststof Chemie

Duurstedeweg 33007, Postbus 420, 7400 AK Deventer
Tel: 0570 62 07 44, Fax: 0570 60 84 93, Internet: www.descol.nl

PULASTIC®